

**Hvor vigtig er sandheden? En undersøgelse af motiveret tænknings betydning for
delingen af konspirationsteorier**

Peter Ø. Kammersgaard (studienummer 20183694)

Morten L. Kolding (studienummer 20155041)

Det Humanistiske og Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet

Kandidatspeciale

Vejleder: Kristina J. Hansen

31. maj, 2023

Antal anslag: 169.620

Svarende til: 70,7 normalsider

Abstract

Conspiracy theories are defined as explanations or interpretations of events or phenomena that assert the existence of a secret conspiracy or plan carried out by one or more powerful groups. These theories often assume that official explanations or mainstream narratives conceal or distort the truth to serve their own interests. This phenomenon has increasingly gained prominence, making it almost impossible for most individuals to avoid encountering them. Moreover, conspiracy theories are described as having a potentially undermining impact on democracy and its institutions by eroding trust in the government and fellow citizens, thereby undermining the foundations of a democratic society.

In the literature, belief in political conspiracy theories has been linked to the concept of motivated reasoning. It is worth noting the connection between motivated reasoning and affective polarization, which further exacerbates the tendency to believe in conspiracy theories and possibly sharing them even when individuals know they are false. In line with the above, we argue that motivated reasoning does not necessarily lead to the belief in conspiracy theories but rather to the sharing of such theories, even when individuals do not personally believe in their veracity. Thus, belief is not necessarily a prerequisite for sharing conspiratorial material.

To examine this assertion, we employ a survey design aimed at investigating respondents' inclination to share conspiracy theories on the internet and social media. Our main findings reveal that approximately 7 percent of our participants would share conspiracy theories that they do not believe to be true. However, due to the limited size of our sample, we cannot definitively determine the motivations behind this behavior. Nevertheless, we argue that this proportion is substantial enough to warrant consideration of how to address this issue in the future. Presently, the existing strategies used to counter the sharing of conspiracy theories and fake news revolve around fact-checking and certain types of inoculation. However, when individuals knowingly share content, they acknowledge to be untrue, alternative strategies are necessary. Building on previous research, we also find that political hatred is closely associated with the inclination to share conspiracy theories concerning ideological adversaries. Overall, our study sheds light on the overlooked phenomenon of how and why some people are willing to share conspiracy theories without believing these to be true and underlines the necessity for tailored strategies to address this issue adequately.

Lastly, we emphasize the need to account for generational differences in the way we utilize the internet and social media in future research endeavors, as we believe it may play a crucial role in understanding and tackling this phenomenon effectively.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	5
1.1 Problemformulering	7
1.2 Eksisterende viden	7
1.3 Specialets bidrag	9
1.4 Specialets forløb.....	9
2. Begrebsafklaring og Teori	12
2.1 Hvad er en Konspirationsteori?	12
2.1.2 Forskelle og ligheder mellem konspirationsteorier og fake news	16
2.2 Hvorfor tror vi på og spreder konspirationsteorier?	19
2.2.1 Grundlæggende tro på konspirationsteorier.....	19
2.2.2 Troen på konspirationsteorier i et evolutionært perspektiv	20
2.2.3 Motiveret tænkning	23
2.2.4 Motiveret tænkning i lyset af affektiv polarisering.....	25
2.2.5 Bevidst eller ubevidst motivation	27
3. Metode	32
3.1 Forskningsdesign	32
3.2 Hvorfor vælge surveyundersøgelse som forskningsdesign?.....	34
3.3 Design af survey	38
3.3.1 Pilotundersøgelse	38
3.3.2 Stikprøve og dataindsamling.....	39
3.3.3 Operationalisering.....	40
3.3.3.1 Konspirationsteorier.....	40
3.3.3.2 Hvad vil det sige at dele?	45
3.3.3.3 Politisk ideologi	47
3.3.3.4 Politisk tilhørsforhold	48
3.3.3.5 Had til politiske modstandere	49

3.3.3.6 Kodning af åbne svarkategorier	50
4. Analyse	53
4.1 Hvor mange tror på og deler konspirationsteorier?	54
4.2 Hvem tror på og deler de politiske konspirationsteorier.....	57
4.3 Hvor mange deler uden at tro?.....	59
4.4 Hvorfor deler vi, og hvorfor lader vi være?.....	61
5. Konklusion.....	70
6. Diskussion af resultater.....	73
6.1 Stikprøvestørrelse og dens betydning for vores fund	73
6.2 Konspirationsteoriernes formuleringer	75
7. Perspektivering og implikationer	76
7.1 Et nyt segment af delere.....	76
7.2 Forebyggelsen af spredningen	77
7.3 Et generationsskel	78
Referencer	79

1. Indledning

Konspirationsteorier fylder tilsyneladende mere og mere i nyere tid. Det er et fænomen, som næsten alle på et eller andet tidspunkt har stiftet bekendtskab med. De fleste kender til teorien om, at George Bush og den daværende amerikanske regering var medskyldige i terrorangrebet på World Trade Center i 2001. Et aktuelt eksempel på fænomenet, som formentlig ligger frisk i manges hukommelse, er teorierne om, at Covid-19 skulle være skabt af Big Pharma, eller at sygdommen slet ikke eksisterer for blot at nævne to. Men hvad er en konspirationsteori helt nøjagtig? Der findes flere forskellige definitioner af begrebet, men en gængs definition lyder eksempelvis: *"an explanation of historical, ongoing, or future events that cites as a main causal factor a small group of powerful persons, the conspirators, acting in secret for their own benefit against the common goal."* (Uscinski & Parent, 2014, s. 32).

Konspirationsteorier har for nyligt været omdrejningspunktet i flere forskellige store politiske begivenheder, heriblandt stormløbet på kongressen i USA, der nu er skrevet ind i historiebøgerne som et klart eksempel på konspirationsteoriernes potentielle magt og konsekvenser. Et eksempel på, at konspirationsteorier også har rødder herhjemme, blev ligeledes tydeligt, da den dengang nyvalgte og nu tidligere formand for partiet Nye Borgerlige, Lars Boje Mathiesen, insinuerede, at der skulle være en risiko for, at World Economic Forum potentielt kunne udvikle sig til en form for verdensomspændende skyggeregering. Særligt stormen på Kongressen i USA er med til at understrege vigtigheden af at arbejde med og udvikle vores forståelse af konspirationsteorier, da de potentielt kan have alvorlige konsekvenser, hvis de tillægges for stor magt. Dette er til trods for, at det umiddelbart kan virke uskyldigt at bidrage til og engagere sig i konspirationsteorier og fortællinger herom eksempelvis på sociale medier eller andre dele af internettet. Disse konsekvenser afspejles også i visse dele af den eksisterende litteratur på området. Tidligere forskning indenfor feltet har eksempelvis fundet, at konspirationsteorier generelt er associeret med radikaliserede og ekstremistiske metoder, voldelige politiske intentioner og anerkendelsen af vold som en legitim måde at udtrykke utilfredshed med regeringer på (Douglas & Sutton, 2023, s. 275). Det er således ikke et fænomen, man bør bagatellisere.

Inden billedet, der tegnes af konspirationsteorier, bliver alt for dystert, er det også vigtigt at fremhæve, at konspirationsteorier selvfølgelig ikke udgør disse potentielle farer, så snart de opstår. Grundlæggende må det dog være, at konspirationsteorier først har mulighed for at udgøre et problem, hvis der findes en tilslutning til disse blandt dele af befolkningen, og her spiller netop delingen af konspirationsteorier en vigtig rolle. Hvis ingen deler

konspirationsteoriene, vil der ikke være andre end ophavsmændene, der kender til dem, hvormed risikoen for skadevirkninger i høj grad vil forsvinde. Det er således et fænomen, som kun eksisterer og har magt over os, fordi vi tillader det. Hvis ingen nogensinde delte konspirationsteoriene, ville de hver især ifølge denne logik formentlig blot uddø i kommunikativ forstand og derpå forsvinde. Trods dette så deler vi mennesker dem alligevel blandt hinanden og har formentlig altid gjort det. Delingen af konspirationsteorier er dermed et vigtigt fænomen at forstå, hvis man virkelig vil afdække eksistensen og spredningen af disse, og det er dette paradoksale forhold mellem konspirationsteoriernes magt over os og vores villighed til alligevel at dele dem, som er en af de drivende motivationer bag denne undersøgelse.

I nutidens samfund kan konspirationsteorier deles med andre mennesker på en række forskellige måder. De kan deles gennem forskellige former for interaktive konversationer, som enten foregår ansigt-til-ansigt med andre mennesker eller på medieret vis gennem eksempelvis internetbaserede chatfora. De kan dog også deles gennem forskellige medier som eksempelvis massemedier eller sociale medier (Bangerter et al., 2020, s. 207). I det følgende vil vi beskæftige os med delingen af konspirationsteorier på internettet og herunder også på sociale medier, idet vi mener, at der er grundlag for at antage, at det er den form for transmitter, der har det største spredningspotentiale i kraft af det enorme antal af indbyrdes forbundne brugere. Med denne grad af forbundethed følger også oplagte muligheder for både at skabe og udvikle konspirationsteorier, samt at dele dem og andres teorier på tværs af disse platforme til et potentielt enormt publikum.

Men hvad leder folk til at dele konspirationsteorier? Delingen af konspirationsteorier er formentlig ikke forbeholdt den stereotype og karikerede konspirationsteoretiker med sølvpapirshatten på hovedet, men er derimod et fænomen, som mange forskellige typer af mennesker tager del i. Denne pointe understreges af en dansk undersøgelse, som peger på politisk motiveret tænkning som en vigtig årsag til at tro på bestemte konspirationsteorier. Osmundsen og Petersen (2019) fandt i den forbindelse, at troen på politiske konspirationsteorier i Danmark i høj grad lader til at være drevet af politisk motiveret tænkning, hvilket viser sig i en øget tilbøjelighed til at tro på konspirationsteorier, som stiller politiske modstandere i et dårligt lys. Konspirationsteorier bliver i dette henseende anvendt som et politisk værktøj, der bruges til at skade modstandere. Således tegner der sig en tendens til, at højreorienterede i højere grad tror på konspirationsteorier, som omhandler venstrefløjen, mens det modsatte gør sig gældende for venstreorienterede danskere (Osmundsen & Petersen, 2019, s. 54-55).

Osmundsen og Petersens artikel fra 2019 udgør en vigtig del af et meget lille felt i dansk forskning, for der findes generelt ikke mange undersøgelser, som direkte har undersøgt danskernes tro på og deling af konspirationsteorier. Osmundsen og Petersen (2019) fremhæver i deres artikel vigtigheden af at øge indsigten i og forståelsen af, hvorfor så mange mennesker tror på konspirationsteorier. I stedet for at dykke ned i denne del af feltet, vælger vi at træde et skridt tilbage og stiller i stedet spørgsmålet; er det nødvendigt at tro på, at konspirationsteorier er sande for alligevel at ville dele dem? Dette gør vi ud fra den grundlæggende vurdering, at delings- og spredningsaspektet, der er fundamentalt for at forstå fænomenet, stadig ikke er tilstrækkeligt belyst. Vi lader os, trods det anderledes udgangspunkt, inspirere af Osmundsen og Petersens (2019) fund, som peger i retningen af politisk motiveret tænkning som baggrund for at interagere med bestemte politiske konspirationsteorier. Vi ønsker at bidrage yderligere til feltet ved at undersøge, hvorvidt mennesker faktisk er klar over, at der er tale om konspirationsteorier, som formentlig ikke er sande, og i hvor høj grad de til trods for dette alligevel er villige til at dele disse historier på internettet. Hvis magten bag politisk motiveret tænkning er så kraftig, som meget tyder på, at den er, så er det ikke utænkeligt, at vi mennesker griber chancen for at anvende politiske konspirationsteorier som værktøj til politisk krigsførelse, og derpå deler disse uanfægtet af, at vi godt kan identificere disse konspirationsteorier som værende faktisk usande.

1.1 Problemformulering

Dette leder os til følgende problemformulering:

I hvor høj grad er der en sammenhæng mellem troen på, at konspirationsteorier er sande og tilbøjeligheden til at dele disse på internettet?

1.2 Eksisterende viden

I studiet af konspirationsteorier, som et større samfundsrelevant fænomen, er koblingen til motiveret tænkning forholdsvis ny. I 2016 udgav Miller og kolleger en artikel, hvorpå de konkluderede, at troen på konspirationsteorier kan være et produkt af motiveret tænkning – det vil sige, at en person vurderer information på baggrund af dennes interesser og ønsker snarere end på baggrund af en objektiv vurdering. Grundlæggende vil information, der er i overensstemmelse med ens politiske overbevisning derfor i større omfang accepteres, hvad end

denne information er sand eller falsk. Man vil derfor som udgangspunkt også være mere tilbøjelig til at tro på konspirationsteorier, der omhandler og skader ens politiske modstandere.

Ydermere konkluderes det, at effekten fra motiveret tænkning i høj grad er betinget af personens politiske viden samt et grundlæggende tillidsniveau. Der findes derfor en sammenhæng mellem lav tillid og høj grad af politisk viden og tendensen til at acceptere konspirationsteorier, der stemmer overens med individets politiske overbevisning (Miller et al., 2016). Disse fund er i overensstemmelse med størstedelen af den eksisterende psykologiske forskning, der kobler tendensen til at tro på konspirationsteorier til følelsen af uvished og/eller marginalisering (Douglas & Sutton, 2023). Ligeledes er det fra politologien kendt, at forudsætningen for at kunne koble politiske budskaber til mere abstrakte forståelser af ideologi er et forholdsvist højt niveau af politisk viden (Zaller, 1992). Evnen til at kunne afkode budskabers, herunder også konspirationsteoriens, ideologiske forankring, må derfor antageligt være mere udbredt hos den del af befolkningen, der besidder den største politiske indsigt, hvilket som nævnt ligeledes fremgår af Miller og kollegers (2016) konklusioner.

I en dansk kontekst har Osmundsen og Petersen (2019) reproduceret lignende resultater. I Danmark forefindes dermed samme tendens til i et større omfang at tro på konspirationsteorier, der sætter politiske modstandere i negativt lys, hvilket også tolkes som en konsekvens af motiveret tænkning. Det påpeges ligeledes, at had til politiske modstandere, som konsekvens af en eksisterende politisk polarisering, er en stor drivkraft bag den motivation, der fører til troen på konspirationsteorier (Osmundsen & Petersen, 2019).

Indenfor området omkring politisk polarisering taler man primært om holdningsmæssig og affektiv eller følelsesmæssig polarisering (Mason, 2013; Iyengar et al., 2012; DiMaggio et al., 1996). Den holdningsmæssige polarisering beskriver individens tendens til at bevæge sig længere fra hinanden holdningsmæssigt uden at efterlade sig rum imellem disse poler, hvor moderate holdninger kan eksistere (DiMaggio et al., 1996). Affektiv polarisering henviser derimod til den følelsesmæssige afstand mellem grupper med forskellige politiske holdninger (Mason, 2013). Det betyder, at der er en øget følelse af fjendtlighed, mistillid og had mellem grupper med forskellige politiske synspunkter. Særligt den affektive polarisering har potentialet til at underminere tilliden mellem ideologisk uenige grupper og dermed avle politisk had, hvilket resulterer i, at grænsen for, hvad der er tilladt at udsætte politiske modstandere for, skubbes mod det ekstreme (Mason, 2013; Brink & Hansen, 2019; Osmundsen & Petersen, 2019). Selvom affektiv polarisering i høj grad forbindes med USA, finder Brink og Hansen (2019) også en stigende tendens mod affektiv polarisering i Danmark, om end i en mindre skala end i USA. Brink og Hansens (2019) undersøgelse peger ultimativt på, at danskerne generelt

har mindre sympati for politiske modstandere, hvilket også manifesterer sig i adfærden over for disse.

1.3 Specialets bidrag

Som det fremgår af ovenstående, har den forudgående litteratur på området taget udgangspunkt i den præmis, at motiveret tænkning fører til en øget tro på konspirationsteorier. Som det uddybes i nedenstående afsnit omhandlende begrebsafklaring og teori, argumenterer vi for, at motiveret tænkning ikke nødvendigvis kan forudsættes *kun* at danne grundlag for øget tro på politiske konspirationsteorier. Helt konkret påpeger vi, at interaktion med konspirationsteorier kan opstå som konsekvens af en tiltagende følelsesmæssig polarisering, der dels bevirker, at grænsen for, hvad man kan tillade sig overfor politiske modstandere hele tiden rykkes, hvilket ultimativt kan ses som en konsekvens af tiltagende tilknytning til den sociale gruppe, der er forankret i ens politiske identitet. Som konsekvens heraf ses en tiltagende krigsførelse mellem politiske grupper, hvortil man ofte kobler fænomener som fake news, der drejer sig om skabelsen og spredningen af usande nyheder om politiske modstandere med henblik på at stille disse i et dårligt lys. Vi forventer, at den samme tendens gør sig gældende, når det drejer sig om konspirationsteorier, idet de potentielt også kan deles med samme formål uden, at man nødvendigvis tror på dissers sandhed.

Grundlæggende er specialets bidrag derfor at kortlægge, om dette reelt forekommer og eventuelt, hvad der kendetegner de personer, der indgår i denne form for deling. Kan det påvises, at disse individer findes, vil det potentielt have indvirkning på, hvilke strategier man skal tage i anvendelse for at komme delingen af skadelige konspirationsteorier til livs. Det er selvsagt ikke dækkende at tage udgangspunkt i en indsats, der har til hensigt at gøre det lettere tilgængeligt at finde information om teoriernes sandhedsværdi, hvis denne ikke spiller nogen rolle i delingen.

1.4 Specialets forløb

Dette speciale består af syv kapitler. Efter dette indledende kapitel, hvis primære formål har været at beskrive vores motivation for at foretage denne undersøgelse, at præsentere vores problemformulering, og at beskrive hvorledes vores undersøgelse bidrager til feltet omhandlende konspirationsteorier, bevæger vi os videre til kapitel 2. Dette kapitel har til formål at præsentere de begrebslige afklaringer og det teoretiske grundlag, som vi bygger vores speciale på. Først præsenterer vi en række forskellige definitioner af, hvad en

konspirationsteori er, og samler dernæst disse i én overordnet arbejdsdefinition. Efterfølgende sammenlignes konspirationsteorier med fænomenet fake news. Denne sammenligning skal både bidrage til en dybere forståelse af konspirationsteorier og gøre opmærksom på, at der tale om to forskellige fænomener, som ikke bør forveksles med hinanden. Derefter følger en overordnet litteraturgennemgang på området, som skal bidrage med en række af de mest dominerende forklaringer på, hvorfor vi mennesker tror på konspirationsteorier, og hvorfor vi er tilbøjelige til at dele dem. Dette leder frem til den teoretiske forklaring, som baserer sig på politisk motiveret tænkning, der kort fortalt anskuer delingen af politiske konspirationsteorier som et værktøj, man kan gøre brug af til at skade ideologiske modstandere, idet de kan anskues som en trussel mod det enkelte individ og den gruppe, som dette tilhører. Politisk motiveret tænkning knyttes herefter til den stigende affektive polarisering i samfundet. Slutteligt samles og opsummeres de vigtigste pointer, og vi danner i den forbindelse et overordnet arbejdsspørgsmål, der baserer sig på vores primære antagelse. Dette arbejdsspørgsmål bliver senere en central del af analysen.

Kapitel 3 omhandler specialets metodiske overvejelser og valg. Herunder præsenteres det konkrete forskningsdesign, som vi anvender i forbindelse med undersøgelsen, hvilket er et tværseksstudsie i form af et klassisk surveydesign. Dette designs primære formål er at undersøge respondenternes tilbøjelighed til at ville dele konspirationsteorier på internettet, som de enten tror på eller ej.

I kapitel 4 forelægges dette speciales analyseresultater. Analysen påbegyndes ved, at vi først foretager en deskriptiv redegørelse for hvor mange respondenter, der ønsker at dele de konspirationsteorier, vi har konstrueret og anvendt i spørgeskemaet, og hvor mange der tror på, at disse er sande. Dette undersøges endvidere også i henhold til respondenternes ideologiske selvplaceringer. Efter dette begynder vi undersøgelsens primære analyse af sammenhængen mellem at dele konspirationsteorier og at tro på, at de er sande. Derefter undersøges nogle af de forskellige motivationer, der, som respondenterne selv giver udtryk for, ligger til grunde for deres valg om, hvorvidt de er tilbøjelige til at dele konspirationsteoriene på internettet. Analysens sidste del undersøger, hvilken rolle følelsen af politisk had rettet mod politiske modstandere spiller for tilbøjeligheden til at dele bestemte politiske konspirationsteorier og troen på, at disse er sande. De overordnede resultater fra analysen opsummeres og sættes i relation til hinanden efterfølgende i specialets kapitel 5.

I kapitel 6 diskuterer vi nogle af de vigtigste forhold, som har haft betydning for specialets analyse og de resultater og konklusioner, som vi har kunne drage på baggrund heraf.

I denne diskussion vil der fokus på vores stikprøvestørrelse og dennes generaliserbarhed samt operationaliseringen af de konspirationsteorier, som vi anvender i det endelige spørgeskema.

Specialets syvende og sidste kapitel omhandler perspektiveringen af vores undersøgelse og de implikationer, som den potentielt kan have for feltet omhandlende konspirationsteorier. Vi opfordrer i den forbindelse til, at man i fremtidens forskning har et større fokus på den gruppe af mennesker, som tilsyneladende deler politiske konspirationsteorier trods det faktum, at de godt ved, at disse teorier er usande. Dernæst opfordrer vi til, at kommende undersøgelser desuden også er opmærksomme på det generationsskel, der lader til at eksistere hvad angår anvendelsen af internettet og herunder sociale medier, internetfora mv. Dette, vurderer vi i lyset af vores egne resultater, er nødvendigt, hvis man skal blive i stand til at drage nogle mere brede og generelle konklusioner. Slutteligt overvejer vi nogle af de implikationer, som vores resultater potentielt kan have for måden, hvorpå man modarbejder og bekæmper delingen af misinformation og herunder også konspirationsteorier på internettet.

2. Begrebsafklaring og Teori

I forbindelse med dette speciale, dets problemformulering og dets omdrejningspunkt findes der en række centrale teoretiske definitioner og fænomener, som er afgørende at forstå, førend den konkrete undersøgelse kan tilrettelægges og gennemføres. I afsnittet som følger, ønsker vi først at opklare, hvad en konspiration er. Dernæst redegøres der for nogle af de forskellige definitioner af, hvad en konspirationsteori er, og som slutteligt samles til en arbejdsdefinition, som vi kan anvende i forbindelse med vores arbejde. Derefter følger en diskussion af hvilke forskelle og ligheder, der findes mellem konspirationsteorier og fake news, idet der er tale om to begreber, som umiddelbart kan fremstå meget ens og som til tider fejlagtigt bliver anvendt om samme fænomen. Det er endvidere en skildring, som vi savner i dele af den forskning, som bliver bedrevet på området omhandlende konspirationsteorier. Derefter vil vi forsøge at skabe et overskueligt overblik over en del af den eksisterende litteratur på området og derpå over nogle af de dominerende forklaringer, der findes på, hvorfor mennesker overhovedet er interesserede i at tro på og dele konspirationsteorier. Herunder berøres tre overordnede retninger af forklaringer, hvoraf den første tager udgangspunkt i individuelle prædiktorer såsom personlighedstræk. Den anden forklaring baseres på en række evolutionært funderede forklaringer, mens den tredje tager udgangspunkt i motiveret tænkning som forklaring. Vi vil herefter gå i dybden med sidstnævnte. Det er slutteligt i kraft af relationen mellem politisk motiveret tænkning og konspirationsteorier og det fænomen, som dette tilsammen udgør, at vi til sidst i kapitlet udvikler et overordnet arbejdsspørgsmål, som skal være styrende for vores undersøgelse.

2.1 Hvad er en Konspirationsteori?

Førend vi kan begynde at undersøge delingen af konspirationsteorier, er det først og fremmest nødvendigt at afklare, hvad en konspirationsteori faktisk er og herunder også, hvad der adskiller en konspirationsteori fra en konspiration. En konspiration kan først og fremmest defineres som en hemmelig foranstaltning mellem to eller flere aktører, der søger at bemægtige sig politisk eller økonomisk magt, overtræde etablerede rettigheder, samle afgørende hemmeligheder eller af ulovlige veje at ændre statslige institutioner (Uscinski & Parent, 2014, s. 31). Når man taler om konspirationer, bør det derfor lægges til grund, at disse udgør systemiske risici for offentligheden og baseres på handlinger, som er med til at undergrave de fundamentale regler i et samfund, der ellers har til formål at minimere magtmisbrug, tvang og bedrag. Hermed er der med konspirationer altså tale om et begreb, som beskriver faktiske

begivenheder, der har fundet sted, og som også relativt ofte stadig finder sted. Grundet de iboende vanskeligheder ved at udleve planer som disse i hemmelighed, slår de dog ofte fejl (Uscinski & Parent, 2014, s. 31-32). Konspirationer adskiller sig derfor i sagens natur fra konspirationsteorier, der, som navnet antyder, henviser til teorier om forestillede konspirationer, der dog ikke kan verificeres i kraft teoriernes lave sandhedsværdi. Den afgørende forskel er, at en konspiration refererer til begivenheder, der enten har fundet sted eller finder sted, mens konspirationsteorier refererer til anklagende opfattelser, som måske eller måske ikke er sande. Det kommer således an på den evidenslige baggrund, når man skal skelne mellem en konspiration og en konspirationsteori (Uscinski & Parent, 2014). Uscinski og Parent (2014) har på baggrund heraf udarbejdet, det, de mener, er en standarddefinition for en konspirationsteori:

”(...)an explanation of historical, ongoing, or future events that cites as a main causal factor a small group of powerful persons, the conspirators, acting in secret for their own benefit against the common goal.” (Uscinski & Parent, 2014, s. 32).

En væsentlig pointe i forhold til ovenstående definition er, at de konspirationer, teorierne har til hensigt at afsløre, skal være et fænomen, som på den ene eller anden måde arbejder imod det fælles gode, om end dette kun er ifølge konspirationsteoretikerens egen opfattelse. Heri ligger derfor også en mulighed for, at konspirationsteorier i nogle tilfælde vil opstå på baggrund af politisk opportuniste. Således fremhæves det blandt flere, at teorierne opstår, når sociale motiver møder politiske muligheder (Moore, 2018; Uscinski & Parent, 2014). Konspirationsteorierne kan derfor siges at indeholde et socialt, formativt element i den forstand, at disse kan være genstand for fælles fortællinger, man kan mobilisere folk omkring. Eksempelvis fremhæves det af historikeren Michael Butter, at konspirationsteorier historisk har været brugt til at forme og forankre politiske identiteter i kraft af at være de politiske fortællinger, som masserne har kunne samles omkring (Moore, 2018). Hvorvidt teorierne har været sande, har været sekundært, da de har tjent som manifestationen på reelle politiske ønsker om forandring. Tilslutning til konspirationsteorier kan derfor også anses som en måde, hvorpå man kan udvise utilfredshed med den politiske status quo (Douglas & Sutton, 2023). Deri ligger derfor naturligvis den forudsætning, at teorierne rummer førnævnte præmis om, at disse har til hensigt at afdække korrupte magthaveres modarbejdelse af det fælles gode (Uscinski & Parent, 2014). Overbevisninger antager derfor først en konspiratorisk skikkelse, når den påståede konspiration er af offentlighedens interesse, og dermed bliver graden af tydelighed i det

offentlige et afgørende kriterium for definitionen af begrebet (Douglas & Sutton, 2023). Dette er aktuelt, da konspirationsteorier til tider fremlægges som hemmeligheder, som offentligheden bør blive bekendt med, idet deres interesser, ifølge konspirationsteoriene, ofte påvirkes negativt af disse påståede konspirationer. Den implicite påstand, som ligger bag enhver konspirationsteori, er således, at den brede offentlighed bør blive bekendt med den omtalte konspiration, men at offentligheden på nuværende tidspunkt ikke er det (Douglas & Sutton, 2023). Konspirationsteoriene kan i denne henseende ses som værende manifestationen af en radikaliseret måde, hvorpå politiske ønsker udtrykkes. Definitionen må derfor også rumme den forsimpning af virkeligheden, der ligger til grund for, at konspirationsteoriene har den påstået mobiliserende kraft. Giry og Tika (2020) har sammenfattet en række definitioner indenfor den politologiske forskning omkring fænomenet:

"(...)a conspiracy theory, in accordance with academic literature, is a text that falsely accuses a group of individuals of orchestrating a plot that has harmed or will harm society ... and that simplifies the complex workings of society by creating causal relationships between tangentially related evidence." (Giry & Tika, 2020, s.114).

Ovenstående definition deler mange ligheder med den tidligere fremhævede definition af Uscinski og Parent (2014). Der findes dog den forskel, at det i Giry og Tikas (2020) definition ekspliciteres, at teorierne rummer en forsimpning af virkeligheden. Ud fra en sådan definition vil konspirationsteorier derfor fremstå manikæiske i den forstand, at oprulningen af de hemmelige netværk, der holder folket for nar, ikke blot er et spørgsmål om politiske ønsker, men i stedet et direkte opgør mellem det gode og det onde. Heri ligger også en potentiel reduktion af politiske modstandere til ondsindede aktører, hvilket må forventes at være grundlag for det konfliktpotentiale, der fremhæves i forbindelse med konspirationsteoriernes skadevirkninger. Ifølge forskningen lægges det også til grund, at forudsætningen for at sprede teorier med potentiel skadeforvoldelse mod de personer, som disse omhandler, er, at man grundlæggende nærer mistillid til disse personer (Miller et al., 2016). Ydermere fremhæver Giry og Tika (2020) i deres definition, at teorierne nødvendigvis må være udtryk for falske anklager. Dette argument synes dog tautologisk i den forstand, at konspirationsteorier i ordets betydning ikke er verificeret. Dette relaterer sig derfor til tidligere distinktion mellem konspirationer og konspirationsteorier. Afslørede konspirationer har i sagens natur også haft karakter af teorier, førend disse er blevet verificeret. Man må derfor være påpasselige med at affeje alting som det pure opspind. For det første, fordi teorier naturligvis rummer det

potentiale, at de kan verificeres, og at konspirationsteoriene kan ses som udtryk for reelle bekymringer og ønsker, hvorfor de muligvis også rummer delvise sandheder. For det andet, fordi en forsimpning af konspirationsteoriernes karakter risikerer at negligere den bagvedliggende bekymring, der danner grundlag for teoriernes opståen (Moore, 2018).

Nogle forlader sig på at kategorisere alle forklaringer, som er i modstrid med officielle narrativer, som konspirationsteorier (Uscinski & Parent, 2014; Moore, 2018). Således bliver konspirationsteorier reduceret til enhver modsatrettet respons på officielle forklaringer eller alle forklaringer, der beskriver udfaldet af begivenheder som resultat af inkompetence, tilfældighed eller uheld. Ifølge Uscinski og Parent (2014) er en officiel forklaring dog ikke nødvendig, før en konspirationsteori kan opstå og eksistere. En konspirationsteori skal kun være i konflikt med en officiel forklaring, hvis en officiel forklaring faktisk findes, men der er også eksempler på tilfælde, hvor en sådan forklaring ikke findes i forvejen. Konspirationsteorier kan opstå med meget kort varsel, og de kan således også opstå langt før officielle eller andre former for forklaringer kan foreligge. Det er endvidere også værd at gøre opmærksom på, at officielle forklaringer ikke nødvendigvis afspejler sandheden, og at disse for så vidt også kan være en konspirationsteori (Uscinski & Parent, 2014). Et eksempel på dette kunne være, når regeringer fra officielt hold italesætter og anvender konspirationsteorier som begrundelse for at indgå i opportune konflikter eller krige.

Man kan derfor tale om en sløret grænse mellem legitim politisk kritik og harmfulde konspirationsteorier. Et vigtigt forbehold i den forstand synes derfor også at være den enkelte konspirationsteoris ekstremitet. Vi henholder os derfor til at tale om anklager med lav sandhedsværdi, når vi definerer konspirationsteorier. Den definition, vi benytter os af i indeværende speciale, forudsætter derfor, at konspirationsteorier må være (1) i modstrid mod offentligt anerkendte forståelser af det fænomen, de ønsker at sige noget om. Heri ligger, at disse i sagens natur har lav sandhedsværdi og derfor grundlæggende har større tilbøjelighed til at være falske (Douglas & Sutton, 2023). Dernæst (2) kredser de omkring en fortælling om, at to eller flere aktører samarbejder om en skjult agenda, der er i modstrid med flertallets interesser, hvorfor at det (3) er af væsentlig, offentlig interesse at få disse forhold afdækket og at blive bekendt med disse. Derudover kan det tilføjes, at teorierne vil tendere til at være forsimpninger af en kompleks virkelighed og vil være tilbøjelige til at reducere komplekse fænomener til at være produktet af umiddelbart observerbare, kausale sammenhænge. Slutteligt vil vi ligeledes have fokus på det sociale aspekt af teorierne, og vi læner os op ad Douglas og Suttons (2023) forståelse af konspirationsteorier som værende sociale konstruktioner, der ikke blot adopteres af individer, men som også deles med sociale mål i sinde, og som har potentialet

til ikke blot at repræsentere og fortolke virkeligheden, men også til at danne nye sociale virkeligheder.

2.1.2 Forskelle og ligheder mellem konspirationsteorier og fake news

Man kan opleve, at betegnelserne 'konspirationsteori' og 'fake news' bruges i flæng og om fænomener, som både til tider ligner hinanden og i andre tilfælde er vidt forskellige. At denne forvirring mellem de to begreber nemt kan opstå, er forståelig, for som det skal vise sig i det følgende, er de to fænomener nært beslægtede, idet de i mange tilfælde tilsammen udgør det, man kan betegne som en ond spiral af misinformation. Netop fordi begreberne har denne selvforstærkende effekt på hinanden, mener vi, at det er på sin plads, at forholdet mellem de to begreber redegøres for, idet det gavner til et mere nuanceret og sammenfattende billede af hvad konspirationsteorier er, og ligeledes hvad de ikke er.

Ligesom tilfældet er med definitionen af konspirationsteorier som fænomen, kan også begrebet 'fake news' siges at være omstridt. Det er et fænomen, som potentielt kan indeholde mange forskellige aspekter og koncepter, alt afhængig af hvis definition man vælger at fremhæve. En endelig og komplet definition findes derfor ikke. Der findes flere årsager til, at en endelig og dækkende definition af begrebet er vanskelig at nå frem til, og at begrebet generelt er svært at udbrede i en akademisk kontekst. En af disse er dog, at begrebet, siden dets popularitet eksploderede som resultat af Donald Trumps anvendelse heraf, er blevet behæftet en lang række af forholdsvist vage betegnelser og værdier i forbindelse med den sideløbende politiske debat, som har udspillet sig de seneste år (Avramov et al., 2020, s. 515).

En definition af begrebet kommer fra filosofen Axel Gelfert (2018), som definerer fake news som en *"deliberate presentation of (typically) false or misleading claims as news, where claims are misleading by design"* (Gelfert, 2018, s. 108). En anden og mere detaljeret definition af begrebet dannes af Weiss og kolleger (2020), som definerer fake news som *"the phenomenon of information exchange between an actor and acted upon that primarily attempts to invalidate generally-accepted conceptions of truth for the purpose of altering established power structures."* Fælles for begge definitioner er, at der er tale om en aktør, som overlagt forsøger at vildlede eller underkende anerkendte sandheder. Derfor synes der at være et naturligt sammenfald med definitionen af konspirationsteorier, idet begge begreber relaterer sig til information med en meget lav grad af sandhedsværdi. Generelt har der i litteraturen også vist sig at eksistere et tæt forhold mellem fake news og konspirationsteorier

i moderne politik. Begge fænomener kan anskues som et resultat af politisk krigsførelse og kommunikativ selektiv eksponering, men det er samtidig også vigtigt at understrege, at de to fænomener på mange måder er forskellige trods, at de alligevel altid vil være forbundet og gensidigt forstærkende (Avramov et al., 2020, s. 515).

En væsentlig distinktion, der er værd at holde sig for øje, er, at konspirationsteoriene, modsat fake news, ifølge Avramov og kolleger (2020) er rodfæstet i fakta. Det kan virke besynderligt, idet de fleste nok har et indtryk af, at konspirationsteorier og fakta normalt er modstridende. Når det alligevel er tilfældet, så er det fordi, at konspirationsteorier benytter meget nøje udvalgte former for fakta, idet de skaber en fortolkningsramme, som kan kommunikeres til dem, der er villige til at lytte på dem, og som enten er eller potentielt bliver tilhængere af disse konspirationsteorier. Der er således ikke tale om objektive og uvildige fakta, men nærmere om informationer, som konspirationsteoriene selv opfatter som fakta. Konspirationsteoretikernes forhold til fakta kan karakteriseres som løst sammenlignet med måden, de fleste andre anvender og forstår begrebet, og det kan endda også strække sig og inkludere fabrikerede og skævvredne fakta, idet de anvendes til udviklingen af konspirationsteorier. Essensen er, at disse fakta kommer til at spille en vigtig rolle i indoktrineringen af de individer, som finder interesse for konspirationsteoriene (Avramov et al., 2020, s. 515). Konspirationsteoriene bygger således på en samling af forskellige fakta af varierende kvalitet og benytter disse til at konstruere resultater og beviser, som tilsammen peger mod tilstedeværelsen af en konkret konspiration. Som Avramov og kolleger (2020) korrekt påpeger, så er den åbenlyse problematik ved dette forhold, at behandlingen af fakta sker med det formål at underbygge og bekræfte en eksisterende konspirationsteori samtidig med at data og forhold, som peger i modsatte retningen, og som dermed taler imod en konspirationsteoris tilstedeværelse, ignoreres og ses bort fra.

Konspirationsteorier opstår således på baggrund af et eller andet faktisk forhold eller en fortolkning heraf, men frem for at lave en grundigere undersøgelse, hvor hypotesen om tilstedeværelsen af en reel konspiration faktisk kan bekræftes, afvises eller forklares, så springer konspirationsteoretikerne dette led over og peger i stedet på, at det faktuelle grundlag kun kan forklares gennem eksistensen af et skjult plot, som har til formål at opnå og opretholde virkeligheden, som den opfattes (Avramov et al., 2020, s. 516). Denne præmis ved konspirationsteoriene synes derfor også knyttet til den pointe, der er nævnt i ovenstående afsnit om konspirationsteoriernes mobiliserende potentiale. Altså at teorierne kan være med til

at skabe en fælles fortælling, der binder grupper sammen mod et fælles fjendebillede (Douglas & Sutton, 2023; Moore, 2018). En væsentlig præmis herfor er som nævnt ligeledes, at teorierne ikke er for abstrakte og gerne skal kunne stå alene som kausale forklaringer på komplekse problemer. Fundamentet for konspirationsteorien skabes derved, når konspirationsteoretikerne skrider til at finde yderligere information med det specifikke formål at understøtte teorien, som den allerede foreligger (Avramov et al., 2020, s. 516). Det er således en logisk proces, som i nogen grad forsøger at imitere en deduktiv undersøgelses fremgangsmåde. Dette særpræg er medvirkende til at fastholde individer, påvirke deres holdninger og samtidig mindske sandsynligheden for, at de stiller sig kritiske overfor teorien, og måden den er opstået på (Avramov et al., 2020, s. 516). Det faktuelle grundlag i konspirationsteorierne er således med til at give dem deres gennemslagskraft og en tillokkende forklaringsværdi (Douglas & Sutton, 2023).

Konspirationsteorier tager designmæssigt form efter en kult eller en religion, idet deres formål er løbende at samle følgere, som tilslutter sig og tror på teorierne. Modsat er fake news et langt mere eksplosivt kommutativt fænomen, som pludselig opstår, men som også kun flourerer i kort tid. Der er således i høj grad forskel på levetiden blandt de to fænomener (Avramov et al., 2020, s. 516). Det er dog særligt på deres forskellige forhold til fakta, at fake news-fænomenet adskiller sig fra konspirationsteorierne. For dem, som skaber fake news, er målet langt det vigtigste, og der er dermed ikke brug for et faktabaseret stillads for at bære 'nyheden', de ønsker at bringe. Således baseres fake news som regel blot på opfundet og imaginær information, som ikke har det fjerneste med fakta at gøre, men benytter sig også ofte af en manipulerende fremlægning af forskellige kontekster og betydningen heraf eller ved at erstatte fakta med holdninger, som giver sig ud for at være fakta (Avramov et al., 2020, s. 515-516). Grunden til, at fake news ikke har brug for fakta eller teori som fundament, er, fordi deres målgruppe er partitilhængere, der i forvejen er dybt engageret i et partisk narrativ, og som er interesserede i disse fortællinger på grund af deres anvendelighed som led i føromtalt politiske krigsførelse. Således er fake news vigtigste element fortolkning, og alle andre elementer kan lige så godt være opfundet eller forfalsket (Avramov et al., 2020, s. 516).

Fake news opstår således ved at fabrikerede fakta tvinges ind i en faktabaseret nyhedsagenda med en overskyggende fortolkning, som tjener fortællerens ønskede politiske, økonomiske eller sociale formål. Det bliver på den måde en fortælling, der kan tjene som en form for bekræftelse af en teori eller til at styrke et skævvredet narrativ, som allerede eksisterer,

hvilket eksempelvis kunne være en konspirationsteori (Avramov et al., 2020, s. 517). Dette leder os til det gensidige samspil mellem de to fænomener, som ofte finder sted. Skabelsen af konspirationsteorier bliver nemmere, når fabrikeret fake news eksisterer, idet konspirationsteoriene kan pege på bestemte og konkrete fortællinger, som passer ind i deres narrativ. Dette sker, alt imens skaberne af fake news-fortællinger ofte refererer til kendte konspirationsteorier som en form for forståelsesramme til at validere deres fortolkninger, biases og forfalskede kontekster (Avramov et al., 2020, s. 517). Avramov og kolleger (2020) beskriver denne effekt som en form for krydsbestøvning, hvis primære effekt og betydning er, at fake news har potentialet til at sprede konspirationsteorier i et meget hastigt tempo. Der er således tale om en interaktion mellem to fænomener, som udelukkende benyttes til at tjene politisk utilitaristiske formål (Avramov, 2020, s. 519).

I kraft af denne redegørelse, er den vigtigste forskel, at fake news i højere grad alene fungerer som et værktøj til at føre politisk krigsførelse, hvorimod konspirationsteoriene også ofte tjener andre formål. Her kan blandt andet være tale om, at konspirationsteoriene er attraktive, fordi de eksempelvis er medvirkende til at skabe tryghed og forudsigelighed blandt nogle individer, hvilket uddybes i næste afsnit.

2.2 Hvorfor tror vi på og spreder konspirationsteorier?

2.2.1 Grundlæggende tro på konspirationsteorier

Ved gennemgang af den psykologiske litteratur på området findes en række prædiktorer for, hvem der tror og hvorfor de tror på konspirationsteorier. Grundlæggende for disse er, at mange af dem synes at kunne knyttes til individets fundamentale behov for at forstå den verden, som vi lever i (Douglas & Sutton 2023). Konspirationsteoriene bidrager i den henseende ved at bibringe en række forklaringer på komplekse fænomener, der ikke umiddelbart lader sig forklare på anden vis. Troen på konspirationsteorier forefindes derfor i større grad hos personer, der af den eller anden årsag har et større behov for at kunne begribe verden omkring sig, og hvis viden i det konkrete tilfælde ikke rækker hertil (Swami et al., 2014). Hvem disse personer præcist er, afhænger af en lang række faktorer. Nogle påpeger individuelle forskelle i grundlæggende personlighedstræk (Jost et al., 2008), som værende årsag til, at nogle naturligt har et større behov for at have kontrol over deres liv. Som bekendt i psykologien er den enkeltes personlighed betinget af både genetik samt det sociale miljø, man er opvokset og befinder sig i (MaCrae & Costa, 1999), hvorfor det også påpeges at den utryghed, der fører til behovet for

at forstå verden også kan være betinget af konkrete udefrakommende trusler (Douglas & Sutton, 2023).

Grundlæggende må tro på konspirationsteorier derfor også ses som et fænomen, som stort set alle mennesker under de rette omstændigheder vil have tilbøjelighed til. Derfor kan tro på konspirationsteorier heller ikke blot affejes som værende et patologisk fænomen, der kun forekommer hos en særlig del af populationen (Moore, 2018). Hvorvidt man er tilbøjelig til at tro på konspirationsteorier, kan derfor ses som værende produktet af flere ting i samspil. En gennemgående prædiktor herfor forbliver dog ens personlige opfattelse af verden som værende grundlæggende truende, hvilket både kan være produktet af, men også manifestere sig i form af en udpræget mistillid rettet mod omverdenen. Denne kan være funderet allerede i barndommen som konsekvens af et angstpræget tilknytningsmønster (Green & Douglas, 2018), hvilket igen hænger sammen med, at tendensen til at tro på konspirationsteorier i vidt omfang betinges af det sociale miljø, man frivilligt og ufrivilligt færdes i. Endvidere findes det, at personer med lavere indkomster er mere tilbøjelige til at tro på konspirationsteorier sammenlignet med personer med høje indkomster (Freeman & Bentall, 2017, s. 597) ligesom at tro på konspirationsteorier er negativt korreleret med uddannelsesniveau (Thórisdóttir et al., 2017; Swami et al., 2014). Alle ovenstående er ligeledes prædiktorer for en grundlæggende mistillid til sin omverden og medmennesker, hvilket fordrer tilbøjeligheden til at tro på konspirationsteorier ud fra den forudsætning, at disse umiddelbart 'lover' at opfylde en række socialpsykologiske behov og motiver (Goertzel 1994; Douglas & Sutton, 2023). Dette inkluderer blandt andet en måde at håndtere udefrakommende usikkerheder og modsigelser fra verden omkring sig på, at føle sig tryk og i kontrol over omverdenen og at opretholde et positivt billede af en selv og ens tilhørende gruppe (Douglas et al., 2017). Netop opretholdelse af egen selvidentitet, er en forudsætning for at markere tilhør til den eller de sociale grupper, hvori identiteten er forankret. Denne præmis går igen i både social - og evolutionspsykologien, hvis forklaringer vi vil se nærmere på nedenfor.

2.2.2 Troen på konspirationsteorier i et evolutionært perspektiv

Konspirationsteorier kan siges at være en del af det, som Boyer (2018) ville kalde for "junk culture", som er information, der umiddelbart ikke lader til at tjene noget formål. De kan dog alligevel have visse skjulte funktioner, som vi mennesker tiltrækkes af, og som kan være med til at forklare, hvorfor vi er tilbøjelige til at tro på denne type af information (Boyer, 2018, s. 68). Menneskers kognition er designet til at tilegne sig *brugbar*, men ikke nødvendigvis *sand*

information om deres omgivelser. Information behøver dermed ikke nødvendigvis at være faktisk sandt for stadig at kunne anvendes til at danne brugbare antagelser, idet vi forsøger at skabe mening og forstå verden omkring os (Boyer, 2018, s. 70-71).

Rygter, og herunder også konspirationsteorier, skal beskrive en potentiel fare, som vi alle kunne være truet af (Boyer, 2018, s. 78). Mennesket har udviklet visse opmærksomhedsbiases, som gør, at vores perceptuelle systemer arbejder markant mere effektive, når det drejer sig om at opfange og identificere farer (Boyer, 2018, s. 78). Evolutionære pres har samtidig skabt en asymmetri mellem opfattelsen af kendetegn på fare og på sikkerhed, idet vi som regel har en tilbøjelighed til at fokusere på mulige fare frem for de signaler, som indikerer, at der ikke er fare på færde. Dette udvikler sig hos mennesket til i nogle tilfælde at være en ulempe, hvad angår troen på konspirationsteorier og lignende, idet vi samtidig er sociale væsner, der er udstyret med ekstremt avancerede kommunikationsevner. Når artsfæller giver forebyggende råd i lyset af potentielle fare, har vi en tendens til ikke at betvivle denne information, da der ikke er nogen grund til at risikere ens sikkerhed (Boyer, 2018, s. 79). Dette princip betegnes af Nesse (2001) som "the smoke detector principle" og beskriver menneskets evolutionære tendens til at have et overfølsomt forsvarssystem i tilfælde, hvor risikoen ved de farer, som disse forsvarsmekanismer beskytter imod, er forholdsmæssigt større end omkostningen ved forsvaret mod disse. Man vil evolutionært hellere være udstyret med et alarmsystem, som til tider giver falsk alarm, end et system, som ikke virker, når der er alvorlig fare på færde (Nesse, 2001). Dette betyder både, at videredelingen af trusselsrelaterede informationer er naturlig og ofte finder sted, og at vi samtidig også er meget ivrige for at modtage denne information (Boyer, 2018, s. 80). Der findes selvfølgelig en række begrænsninger for, hvilken type af trusselsrelateret information, der kan spredes blandt mennesker, men hvis informationen beskriver forholdsvist sandsynlige begivenheder eller situationer, og hvis sikkerhedsforanstaltningerne, som modtagerne af informationen skal tage i ed for at undgå faren, ikke er ret store samt hvis konsekvenserne ved ikke at tage faren alvorligt er meget alvorlige, så er spredningspotentialet størst (Boyer, 2018, s. 81). Roden af det problem, som vi i denne undersøgelse forsøger at blive klogere på, er, at mennesker generelt må siges ikke blot at være ivrige efter at viderebringe informationer som disse, men også at overbevise andre om, at de er sande, og er således meget opmærksomme på, hvordan andre mennesker reagerer på den information, som de overbringer til dem (Boyer, 2018, s. 82). Man kan argumentere for, at der kan være tale om en følelse af en moralsk pligt til at dele trusselsinformationer (og dermed rygter eller konspirationsteorier) fordi det drejer sig om

omstændigheder, som ifølge dem, der tror på disse, kan have meget alvorlige konsekvenser for os alle (Boyer, 2018, s. 83). Samtidig kan man også tale om, at der findes en baggrund for denne mekanisme, som bunder i, at mennesker altid har haft brug for sociale koalitioner og kollektiv handling for at sikre individuel overlevelse (Boyer, 2018, s. 84), idet gensidig afhængighed mellem gruppens medlemmer reducerer incitamentet for at snyde og udnytte hinanden indbyrdes (Park & van Leeuwen, 2015, s. 118-119). Denne evolutionære motivation kan således også tænkes at spille en rolle i dette tilfælde, hvor man ønsker at overbevise andre individer om at tilslutte sig ens overbevisninger og deltage i en form for kollektiv handleplan (Boyer, 2018, s. 84).

De sociale koalitioner, som herpå dannes, henvender sig ligeledes til et andet fænomen indenfor den evolutionære socialpsykologi. Fænomenet er symbolsk selvbevidsthed og drejer sig grundlæggende om individets evne til og mulighed for at regulere egen adfærd, så denne stemmer overens med adfærd, som ens tilhørende grupper forventer, at man har. På denne måde bliver adfærden, som man udviser, også en form for markør af tilhør til den pågældende gruppe (Park & van Leeuwen, 2015, s. 118-119). I forlængelse heraf er det også relevant at understrege, at ens tilhørsforhold også kan tjene som en heuristik, der gør os bedre i stand til at skelne mellem mennesker fra samme gruppe og mennesker fra udgrupper og således mellem ven og fjende, hvilket blandt andet danner grundlaget for at diskriminere (Haselton et al., 2005, s. 727-730).

Man kan endvidere argumentere for, at den moralske værdi, som ligger indlejret i mange af de konspirationsteorier og rygter, som har eksisteret gennem tiden, også spiller en rolle for at rekruttere andre mennesker til at have samme opfattelse. Konspirationsteorier kan grundlæggende siges at moralisere andre menneskers adfærd, idet man proklamerer, at bestemte aktører forsøger at føre andre bag lyset på forskellig vis. Denne moralisering er medvirkende til at skabe et frugtbart grundlag for at rekruttere andre mennesker, fordi vi generelt er interesserede i at støtte den part, som har størst mulighed for at tiltrække endnu flere støtter. Det er således også nemmere at få andre mennesker til at tilslutte sig ens koalition, hvis man moraliserer handlinger frem for at beskrive dem som værende resultatet af fejl eller uvidenhed (Boyer, 2018, s. 85). Dette stemmer endvidere også overens med nogle af definitionerne på, hvad konspirationsteorier er, som der tidligere er redegjort for, der netop beskriver dem som en form for opgør mellem det gode og det onde. Der er således også grund til at antage, at mennesker bevidst eller ubevidst vælger at danne rygter og konspirationsteorier

om begivenheder, som har størst sandsynlighed for at kunne rekruttere andre (Boyer, 2018, s. 85). Det moralske imperativ for at tro på disse rygter og konspirationsteorier bliver ligeledes også grundlaget for at handle og reagere på de opfattede og italesatte trusler – hvilket menneske ville ikke skride til handling, hvis man var overbevist om, at udbredte vacciner til børn havde skjulte bivirkninger såsom risikoen for at udvikle autisme? Der kan således være tale om en moralsk motivation til både at tro på, videredele og til at signalere, at man er villig til at agere på baggrund af informationen om en pressende trussel (Boyer, 2018, s. 85-86). Idet moralsk rekruttering er så dybt indlejret i denne forståelse af fænomenet, så kan der potentielt også udvikle sig en form for konkurrencepræget eskalering, hvor det for følgerne af disse overbevisninger bliver et mål i sig selv at være det individ, som reagerer skarpest og mest tydeligt på truslen. En sådan eskalering kan føre til alvorlige konsekvenser, idet modreaktionerne på truslen om børnevaccinernes skjulte bivirkninger kan udvikle sig fra ytringer om at forbyde disse vacciner til eksempelvis at opfordre til vold mod de læger, som vaccinerer børnene (Boyer, 2018, s. 87). Ifølge denne forståelse af troen på rygter og konspirationsteorier, så hænger det at lade sig rekruttere til disse overbevisninger potentielt også sammen med en form for naturlig bevægelse i retningen af tiltagende ekstreme holdninger rettet mod dem, der italesættes som skurkene i konspirationerne.

2.2.3 Motiveret tænkning

Som det fremgår af forrige afsnit, er konspirationsteorier i høj grad forbundet med menneskers grundlæggende behov for at skabe mere konsistens og tryghed i deres opfattelse af verden. Vi har et fundamentalt behov for at kunne forstå verden omkring os, hvorfor konspirationsteorier kan tjene til at tilvejebringe manglende forklaringer på fænomener, vi oplever, men ikke kan forstå (Douglas et al., 2017; Petersen, 2018). Mens denne forklaring grundlæggende nyder stor anerkendelse, må det også forstås, at den ikke kan stå alene (Uscinski & Parent, 2014). For det første synes det ikke at være alle stressfaktorer, der medfører konspiratorisk tænkning. For det andet forefindes tendensen til at tro på konspirationsteorier ligeledes hos personer, der ikke umiddelbart lader til at være hverken utrygge eller marginaliserede (Uscinski & Parent, 2014; Miller et al., 2016). Et forsøg på at afdække dette paradoks findes i den del af forskningen, der tager udgangspunkt i begrebet motiveret tænkning. Dette kan betragtes som en form for heuristisk værktøj, som den enkelte ubevidst gør brug af for derigennem at legitimere sine holdninger (Miller et al., 2016). Vores holdninger anskues som værende et produkt af vores eksisterende verdensanskuelse. Disse kan derfor i vid

udstrækning ses som produktet af delvist ubevidst motivation for at forudbestemme udfald. Kunda (1990) peger på, at vi overvejende grad er styret af det, hun beskriver som retningsbestemte mål. En given persons holdninger er dermed et produkt af målet om at nå en forudbestemt konklusion dannet på baggrund af i forvejen eksisterende overbevisninger. Når vi konfronteres med ny information, der er i konflikt med vores eksisterende holdninger, pågår en biased hukommelsessøgning, hvor ubevidst selekteres, men i forvejen eksisterende, viden indhentes, hvilket har til hensigt at dels forankre eksisterende holdninger, når disse udfordres, men ligeledes ved at ny information kan forkastes, såfremt dette ikke er i overensstemmelse med vores forudgående viden (Kunda, 1990, s. 482-485). Dette er en konsekvens af et naturligt behov for at imødekomme den kognitive dissonans, der opstår, såfremt ens opfattelse af og holdninger til virkeligheden ikke er i overensstemmelse med den information, man modtager herom, hvilket medfører et indre pres for at eliminere denne diskrepans (Kunda, 1990). I situationer, hvor vi konfronteres med information, der ikke er i overensstemmelse med vores forudindtagne holdninger, vil vi udsættes for et psykologisk pres for at ændre disse holdninger, såfremt den nye information opfattes som en trussel mod ens selvbillede og identitet. En sådan holdningsændring vil dog for mange opfattes som værende forbundet med en følelse af identitetstab, hvorfor man grundlæggende vil være tilbøjelig til *ikke* at ændre holdning. Derimod vil man søge at booste sit sårede ego af andre veje. Dette kan potentielt forekomme ved at nedgøre den eller de, der står som repræsentant for den information, der konflikter med ens verdensanskuelse.

Begrebet motiveret tænkning har rod i den socialpsykologiske forgrening, der kendes som social identitetsteori (Kunda, 1990; Miller et al., 2016; Mason 2013). Præmissen her er, at vores identitet ikke alene kan ses som værende knyttet til det individuelle, men i høj grad også er et produkt af de sociale grupper, vi er en del af (Tajfel & Turner, 1979). Vi mennesker har en naturlig tendens til at opdele os i sociale grupperinger på baggrund af umiddelbart, observerbare karakteristika såsom etnicitet, race, politiske tilhørsforhold, social klasse med videre, hvilket bevirker, at vores selvforståelse i stor grad bliver synonymt med samfundets opfattelse af de sociale grupper, vi indgår i. Dette medfører en naturlig forfordeling af personer, der ligner os selv og indgår i de samme sociale grupperinger som os, samt en bias rettet mod sociale udgrupper, der kan anskues som en trussel mod vores egen (Tajfel & Turner, 1979). Sociale udgrupper repræsenterer derfor via deres konfliktende holdninger potentielle trusler mod vores selvopfattelse, hvorfor diskrimination af disse kan bidrage til at opretholde en konsistent selvopfattelse i tilfælde af dissonans og deraf afledte behov for holdningsændringer.

Ydermere kan deling af konspirationsteorier også ses som en art markør, der tjener til at forankre og markere ens position i den sociale gruppe, man tilhører.

Tro og spredning af konspirationsteorier kan derfor tolkes som en naturlig konsekvens af disse fænomener ved, at man i højere grad tror på og deler konspirationsteorier, der udstiller ideologiske modstandere, da dette er medvirkende til dels at forankre i forvejen eksisterende holdninger, og dels fordi de tjener til at nedgøre andre sociale grupper med henblik på at øge egen gruppes sociale status (Miller et al., 2016). Det er denne bias, der i nogle tilfælde kan være medvirkende til, at man tilslutter sig konspirationsteorier med det formål at skade andre grupper og personers image for ad denne vej at hævde egen gruppes sociale identitet. Tajfel og Turner (1979) viste i deres berømte *Minimal Group Paradigm* eksperiment, at der ikke skal mere end en arbitrær opdeling af personer til, før disse begynder at udvise en adfærd, der ligner diskrimination rettet mod de andre grupperinger. Disse effekter, der kan forårsage diskrimination, vil ydermere forstærkes som produkt af graden af tilhørsforhold til den sociale identitet, der er under pres, hvorfor en person, der i stor grad føler sig knyttet til sin politiske ideologi, vil have større tilbøjelighed til at indgå i motiveret tænkning og i yderste konsekvens diskrimination. Spredning af konspirationsteorier kan ses som værende et udtryk for netop dette (Osmundsen & Petersen, 2019; Miller et al., 2016). Jævnfør forrige afsnit er vi evolutionært disponeret for at have tendens til at søge beskyttelse i sociale grupper og omgås folk, der ligner os selv, hvorfor social stratificering er en naturlig del af vores sociale liv. Den bias, der ifølge den sociale identitetsteori rettes mod sociale udgrupper, er derfor naturlig i den forstand, at vi i konkurrencesituationer vil føle et øget behov for gruppens beskyttelse, hvilket naturligt afleder behovet for at markere vores tilhørsforhold til disse. Carlin og Love (2016) peger på, at det repræsentative demokrati naturligt bevirker en løbende konkurrence mellem partierne, der er affødt af den politisering af debatterede emner, der er en forudsætning for demokratiets gennemsigtighed og derfor opretholdelse. Politiske identiteter er i denne forbindelse særligt interessante, da flere påpeger, at politiske identiteter nu om dage er den dominerende, sociale identitet, der danner grundlag for vores opfattelse af verden, medmennesker og ikke mindst os selv (Carlin & Love, 2016; Mason, 2013).

2.2.4 Motiveret tænkning i lyset af affektiv polarisering

Den sociale identitet, der udspringer af ens politiske tilhørsforhold, synes i stigende grad at blive mere og mere salient for den enkelte borger. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at der mange steder i verden, særligt i USA, ses en stigende tendens til politisk polarisering

(Mason, 2013; Brink & Hansen, 2019; Iyengar et al., 2012), hvilket beskrives som en situation, hvor moderate holdninger fralægges til fordel for, at folk søger mod ekstremerne (DiMaggio et al., 1996). Dette kan ligeledes forstås som en konsekvens af ovennævnte behov for at distingvere sig fra politiske modstandere. Ydermere er partikonkurrence en iboende del af repræsentativt demokrati, hvorfor offentligt udskamning af politiske modstandere i nogen grad kan ses som en naturlig del heraf, mens det er grænserne for det tilladte, der synes at have flyttet sig i takt med en fortløbende radikaliserings af holdningsdannelsen blandt både politikere og vælgere (Carlin & Love, 2016; Mason, 2013). Denne radikaliserings er et udtryk for, at polariseringen bliver affektiv forstået på den måde, at de holdningsmæssige uenigheder begynder at manifestere sig i adfærden overfor sine medmennesker, i kraft af en spirende antipati mod ideologiske modstandere, samt et behov for social distance fra folk, man ikke er enige med (Mason, 2013). Denne tendens er særligt udpræget i USA, hvilket formentligt også hænger sammen med, at det er det mest undersøgte land, men tendensen findes ligeledes i Danmark, om end i mindre grad. Brink og Hansen (2019) påviser via deres arbejde, at danske vælgere også har tendens til at forskelsbehandle sine medborgere, når de bliver gjort bekendt med deres politiske overbevisning. Denne splittelse kan føre til et fokus på forskellene mellem grupperne og en tendens til at se politiske modstandere som fjendtlige, irrationelle og moralsk underlegne.

Denne antipati og sociale distance, der medføres heraf, må ses som en konsekvens af motiveret tænkning. Politisk enighed bliver en kilde til en kognitiv dissonans, der må modarbejdes, hvilket sker dels ved at distancere sig fra mennesker, man er uenige med, samt information der udfordrer ens eksisterende holdninger. Dette kan ligeledes manifestere sig i en delegitimering af konfliktende holdninger gennem udskamning af disse. Eksempelvis ved bevidst spredning af konspirationsteorier om politiske modstandere. Konspiratorisk tænkning kan derfor grundlæggende anskues som en ekstrem grad af motiveret tænkning. Det skal dog påpeges, at der selv indenfor sådanne tilfælde findes modererende effekter fra særlig tillid til institutioner og medmennesker (Miller et al., 2016). Dette er et udtryk for, at man selv i tilfælde, hvor man styres af motiveret tænkning, har et fundamentalt behov for en vis grad af opfattet objektivitet i sine holdninger (Kunda, 1990, s. 490). Holdningerne formes derfor kun på baggrund af motiveret tænkning, så længe disse opfylder førnævnte kriterier for objektivitet. Denne objektivitet vil dog i sagens natur aldrig være andet end en illusion, da enhver holdning er et produkt af den tidligere nævnte hukommelsessøgning. Da vi ikke kan lagre ting i hukommelsen, vi aldrig har oplevet, vil denne søgning naturligvis være stærkt begrænset af vores tidligere erfaringer og eksisterende holdninger (Kunda, 1990). Dette er ligeledes årsagen

til, at det for manges vedkommende er utroligt svært, hvis ikke umuligt, grundlæggende at ændre holdning, da dette vil forudsætte et forudgående kendskab og accept af alternative forklaringer og perspektiver. Hvis vi aldrig eksponeres for information, der karambolerer med vores eksisterende holdninger, udvides rammen selvsagt heller ikke for hvor vidtrækkende en holdningsændring, vi kan gennemgå. Grundlæggende mindsker stor tillid til sine medmennesker dog tendensen til at tro på konspirationer, da disse omfatter mange personers indblanding (Miller et al., 2016). Dette kan muligvis være en konsekvens af, at denne tillid bibringer følelsen af at have en fælles social identitet, hvorfor modsatrettede holdninger ikke opfattes som en direkte trussel mod en identitet, hvis disse holdninger deles af åndsfæller.

2.2.5 Bevidst eller ubevidst motivation

I forlængelse af ovenstående afsnit synes konspirationsteoriene ligeledes at kunne tolkes som en form for identitetsmarkører og/eller værktøjer, hvormed man forsøger at opnå anerkendelse for sin egen sociale gruppe ved at nedgøre andre. Deri synes at ligge et argument for, at tilslutningen til konspirationsteorier ikke nødvendigvis skal anskues som et produkt af, at man tror disse er sandfærdige, men at de derimod af nogle individer kan tages i anvendelse som et værktøj til at opretholde sin sociale status og sin dertil koblede selvidentitet. Omfavnelsen af politiske konspirationsteorier kan derfor også ses som et middel, der eksplicit tages i anvendelse med henblik på at kommunikere sit politiske ståsted og/eller personlige værdier til omverdenen (Raab et al., 2013). Der kan derfor antageligvis være tale om en situation, hvor den motiverede tænkning bliver bevidst for den enkelte - altså at holdningsdannelsen og fornægtelsen af konfliktende information ikke længere blot er en konsekvens af delvist ubevidste mentale processer, men at denne tværtimod bliver manifest for individet, der bevidst spreder negativ (mis)information om politiske modstandere. Vi mener ikke, at eksisterende undersøgelser tager højde for denne distinktion. Derimod reproduceres der blot en antagelse om, at motiveret tænkning fører til deling af konspirationsteorier ud fra den hypotese, at individet, der spreder disse, reelt tror på, at teorierne er sande.

Med teorien om affektiv polarisering in mente må man tage højde for den mulighed, at denne affekt kan komme til udtryk i en bevidst deling af konspirationsteorier for at nedgøre politiske modstandere. Noget tyder i hvert fald på, at der forefindes et mere opportunistisk argument for at deltage i ovenstående spredning ud fra præmissen om, at konspirationsteoriene kan anvendes for at fremme egen sociale identitet eller politiske agenda. Eksempelvis påpeges det også af historikeren Michael Butter, at konspirationsteorier har været et formativt værktøj

for amerikanske, politiske identiteter ved at udgøre den lim, der skaber sammenhængskraft mellem sociale grupper, hvilket synes at være i tråd med tidligere nævnte sociale identitetsteori (Moore, 2018). Butter påpeger, at konspirationsteoriene kan danne grundlag for en fælles fortælling, som mennesker kan samles om, og derfor kan anskues som et legitimt politisk værktøj. Butter nævner i den forbindelse, at selvom teorierne sjældent er sande, er de ofte udtryk for reelle bagvedliggende bekymringer og politiske ønsker (Moore, 2018). Dermed synes det ikke usandsynligt, at nogle mennesker vil ty til konspirationsteorier, selvom de ikke nødvendigvis tror på dem, hvis dette vurderes at være en effektiv måde, hvorpå man effektivt kan ytre og samle ligesindede omkring sine bekymringer. I et stærkt polariseret samfund som det amerikanske, hvor mistilliden ligeledes er høj, befinder man sig i en situation, hvor antipatien mod den ideologiske modpart for mange er så stor, at den medfører en reel overbevisning om, at denne modpart kun har onde hensigter og bliver derpå et udtryk for en alvorlig trussel mod ens identitet (Krastev & Holmes, 2019). Det at sprede konspirationsteorier om modstanderen bliver dermed set som et redskab, man nok formentligt er klar over, der kan tolkes som værende illegitimt, men alligevel legitimeres ud fra antagelsen om, at modparten alligevel ville gøre det samme den anden vej. Sandheden bliver derfor sekundær i en politisk kamp om retten til at beholde sin identitet, hvorfor målet helliger midlet, der i dette tilfælde er spredning af usandheder (Krastev & Holmes, 2019).

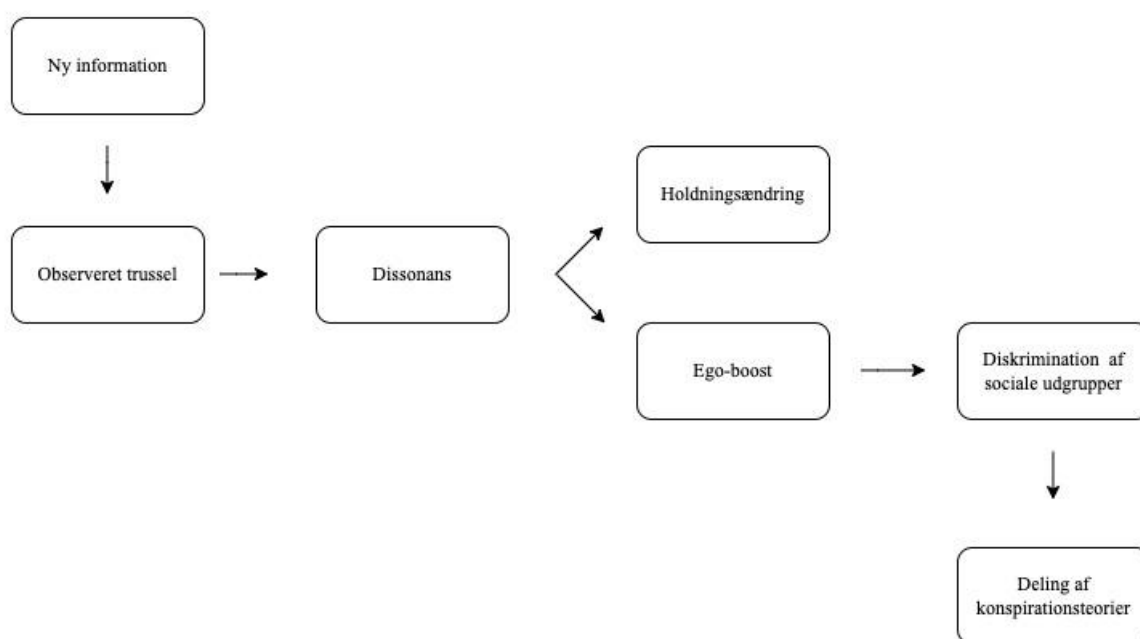
Selvom mistilliden og graden af affektiv polarisering ikke er tilnærmelsesvist på dette niveau i Danmark, så finder Brink og Hansen (2019) alligevel som tidligere nævnt begyndende tendenser til nogle af de samme mekanismer i en dansk kontekst. Det synes derfor naturligt at forestille sig, at delingen af konspirationsteorier om politiske modstandere også i Danmark kan være en konsekvens af bevidste valg og ikke blot ubevidst holdningsdannelse. Udfaldet af motiveret tænkning i et sådant tilfælde bliver derfor ikke nødvendigvis, at man overbevises om, at konspirationsteorien er sand, men derimod at man overbevises om, at denne er et legitimt værktøj.

Det centrale argument for specialets primære antagelse udspringer af den præmis, som fremhæves af Kunda (1990) om, at førend der opstår kognitiv dissonans i en grad, der enten kræver en holdningsændring eller et boost af egoet ad andre veje, må den konfliktende information, man konfronteres med, medføre en observeret trussel mod ens selvidentitet. Dissonans opstår derfor primært, når ens bevidste adfærd ikke er i overensstemmelse med ens selvbillede (Kunda, 1990). Eksempelvis kunne en sådan dissonans opstå, hvis man bevidst forkaster ny information, blot fordi denne ikke harmonerer med ens retningsbestemte mål. Deraf følger, at i et sådant tilfælde vil man gå langt for *ikke* at foretage nævnte

holdningsændring, men i stedet søge at booste sit ego, hvilket eksempelvis kunne ske ved at diskriminere sociale udgrupper gennem deling af konspirationsteorier om disse. I et polariseret samfund vil borgernes politiske identitet alt andet lige være mere manifest for vedkommende (Mason, 2013; Brink & Hansen, 2019), hvorfor et angreb på de værdier, der knyttes hertil, med større sandsynlighed vil opfattes som et angreb på ens person. Derfor vil man blandt nogle individer antageligt kunne observere, at disse spreder konspirationsteorier, som de *ikke* tror er sande, fordi det tjener til at nedbringe den kognitive dissonans, der affødes af mødet med modsatrettet information. Ikke fordi de som følge af motiveret tænkning overbevises om disse teories sandfærdighed, men i stedet fordi de overbevises om disses legitimitet som et politisk redskab og/eller en identitetsmarkør, der klart og tydeligt placerer dem i den sociale gruppering, de ønsker at signalere, at de tilhører. Sammenhængen kan visualiseres som vist i figur 1 nedenfor.

Figur 1

Visualisering af hvorledes ny information kan føre til delingen af konspirationsteorier.

Sammenhængen, som vi i ovenstående figur 1 har skitseret leder os til at danne følgende arbejdsspørgsmål, der bliver drivende for besvarelsen af specialets problemformulering:

Delingen af konspirationsteorier er ikke nødvendigvis et udtryk for, at man tror, de er sande.

Ovenstående er afledt af en forventning om, at det er de borgere, der i størst grad identificerer sig med sin politiske identitet, der har størst tilbøjelighed til at dele konspirationsteorier, de ikke tror, er sande. Desto mere man er investeret i sin identitet og den sociale gruppe, der bærer denne, altså ens ideologi og partitilknytning, desto mere sårbar er man for angreb herimod, hvilket vil medføre mere dissonans og et større pres for at nedbringe denne gennem diskrimination af udgrupper for at booste eget ego (Tajfel & Turner, 1979; Mason, 2013; Kunda, 1990).

Som det heraf fremgår, er det ikke nødvendigvis ens ideologiske overbevisning og den deraf afledte uenighed med politiske modstandere, der danner grobund for antipati og diskrimination af politiske modstandere (Mason, 2013; Iyengar et al., 2012). Derimod er ens ideologiske udgangspunkt blot bestemmende for hvilke sociale grupper, man indgår i. Diskrimination af modstandere i affektivt polariseret samfund skal derfor *ikke* nødvendigvis ses som udtryk for store holdningsmæssige uenigheder (Mason, 2013), men derimod som konsekvens af sociale gruppedynamikker, der er til stede i enhver form for konkurrencesituation. I et repræsentativt demokrati vil konkurrerende partier i sagens natur altid kæmpe om at flytte vælgere mellem sig, hvilket ofte kommer til udtryk gennem varierende grader af negative kampagner om modstanderne. Gennem eksempelvis valgkampe og generelt offentlig politisk debat forekommer dermed en nødvendig politisering af de debatterede emner, hvilket ses som en naturlig forudsætning for det repræsentative demokrati (Carlin & Love, 2016). En sådan politisering bevirker dog også, at den gensidige tillid mellem konkurrerende samfundsgrupper svækkes (Carlin & Love, 2016), hvilket kan bidrage til at forværre de negative effekter, der kendes fra den sociale identitetsteori (Tajfel & Turner, 1979). Carlin og Love (2016) påpeger dog, at den gensidige mistillid er stærkest i perioder, hvor de politiske identiteter er særligt saliente - eksempelvis i forbindelse med valgkampe og lignende. Jævnfør teorien om affektiv polarisering (Mason, 2013; Iyengar et al., 2012; Iyengar & Westwood, 2015; m.fl.) må disse identiteter dog tolkes som værende mere faste, end en sådan antagelse peger på, hvilket kan indikere, at tilliden mellem konkurrerende politiske grupper grundlæggende er svækket. Dette bibringer en situation, hvor mistillid, antipati og i værste fald diskrimination er til stede hele tiden. Som det yderligere fremgår, er disse effekter stærkest hos

de personer med de stærkeste politiske identiteter, hvorfor det også må forudsættes, at disse nærer den største grad af negative følelser over for politiske modstandere. Derfor antages det, at de personer med den største grad af politisk had i højere grad vil dele konspirationsteorier, de ikke tror på, med henblik på at skade politiske modstandere, hvilket ses som en afgørende forudsætning for, at man vil være tilbøjelig til at sprede konspirationsteorier velvidende, at disse ikke nødvendigvis er sande.

3. Metode

3.1 Forskningsdesign

Specialets formål er som skitseret at afdække, hvorvidt der forudsættes en sammenhæng mellem tro på og deling af konspirationsteorier, eller om en deling af disse forekommer på trods af, at folk ikke tror på, at disse er sande. Til at besvare dette anvendes et klassisk tværnsnitsdesign i form af en spørgeskemaundersøgelse (Clark et al., 2021). Denne metode er valgt frem for et eksperimentelt design, fordi vi ikke har kunne udvikle en meningsfuld måde at manipulere variabelen ‘tro på konspirationsteorier’. I stedet anskuer vi ‘troen på konspirationsteorier’ som en variabel, der i nogle tilfælde vil betyde, at man også vil dele disse konspirationsteorier. Ligeledes antages det dog, at dette ikke altid vil være tilfældet, og at nogle respondenter derfor vælger at dele konspirationsteorier, som de altså *ikke* tror på. I disse tilfælde vil variabelen ‘tro på konspirationsteorier’ dermed ikke have samme forklaringskraft som i det foregående scenarie. Et eksperimentelt design ville have haft som forudsæt, at respondentens tiltro kan manipuleres og nøjagtigt observeres for derved at kunne blotlægge, om konspirationsteorierne deles på trods af manglende tro på disse (Clark et al., 2021). Selvom denne form for design ville have haft en række fordele, så er det ifølge vores vurdering ikke muligt eller hensigtsmæssigt at benytte, og valget falder derfor på et tværnsnitsdesign i stedet.

Et cross-sectional design eller tværnsnitsdesign kaldes også tit for et surveydesign og forbindes tit med spørgeskemaundersøgelser, men begrænses ikke hertil. Dette understreger dog det tætte forhold mellem designet og metoden. Tværnsnitsdesignet karakteriseres ved dets evne til at kunne indsamle data ud fra et udsnit af cases på et bestemt tidsnedslag og adskiller sig dermed fra forskellige longitudinale designs, som gennem flere nedslagspunkter på tværs af tid tillader at se og afdække udviklinger over tid. I vores tilfælde bliver der således tale om et tværnsnit af de relevante grupper på et bestemt tidspunkt, idet vi indsamler en mængde af kvantitative data, der er relevante i forhold til en række konstruerede variabler. Denne data gør os i stand til at udføre analyser, som skal hjælpe os til at opdage forskellige sammenhænge mellem variablerne og således danne grundlaget for at besvare vores problemformulering (Clark et al., 2021, s. 50). De specifikke variabler, som vi er interesseret i at undersøge sammenhængene imellem, bliver gennemgået senere i afsnit 3.3.3.

Det er ligeledes vigtigt at understrege, at selvom et tværnsnitsdesign gør os i stand til at udpege sammenhænge mellem variabler, så gør det os ikke i stand til at afdække

retningsbestemte kausale sammenhænge. Dette er tilfældet, fordi den data, som vi indsamler gennem anvendelsen af et tværsnitsdesign, er indsamlet på omtrent samme tid, hvilket resulterer i, at vi ikke har muligheden for at isolere effekten af de variabler, som vi arbejder med. Det er således en uundgåelig betingelse ved at anvende et tværsnitsdesign, at konklusionens interne validitet vil være lav (Clark et al., 2021, s. 51). De omtalte cases i en spørgeskemaundersøgelse udgøres af respondenter, som besvarer vores spørgeskema, og det er generelt fordelagtigt at indsamle så mange cases som muligt, da antallet af cases er afgørende for sandsynligheden for at finde variation i de variabler, som vi er interesseret i at undersøge (Clark et al., 2021, s. 51).

Vores spørgeskema har til hensigt at blottlægge eventuelle sammenhænge (eller manglende sammenhænge) mellem det at dele konspirationsteorier på trods af, at man ikke tror, at disse sande. Som det fremgår af teoriafsnittet, kan delingen af konspirationsteorier ses som et udtryk for motiveret tænkning, hvorfor undersøgelsens primære variable udgøres af respondentens 'politiske had' og 'ideologiske placering', da disse anskues som prædiktorer for motiveret tænkning (Kunda, 1990; Mason, 2013; Miller et al., 2016). Undersøgelsens primære afhængige variabel udgøres af 'tilbøjeligheden til at dele', da det selvsagt er denne, vi er interesseret i som konsekvens af vores teoretiske fokus på motiveret tænkning. I samme ombæring kan variabelen 'troen på konspirationsteorier' diskuteres, da denne i undersøgelsen på sin vis får en dobbeltrolle. I eksisterende undersøgelser (Osmundsen & Petersen, 2019; Miller et al., 2016) anskues tro som en afhængig variabel, der ses som værende et produkt af motiveret tænkning. Jævnfør vores teoretiske redegørelse afviser vi ikke, at dette ligeledes kan komme til at gøre sig gældende i vores undersøgelse, men det påpeges ligeledes, at vi ikke forventer, at tro nødvendigvis forudsættes for deling af konspirationsteorier. 'Tro på konspirationsteorier' bliver derfor anskuet som en potentiel forklaring på, hvorfor man deler, og antager altså skikkelse af at være en uafhængig variabel, der potentielt kan hænge sammen med deling, hvorfor det altså også vil være forventeligt, at manglende tro naturligt vil medføre, at man *ikke* vil dele. Vi har dog som tidligere nævnt en primær hypotese, der tager udgangspunkt i præmissen om, at motiveret tænkning ikke nødvendigvis i alle tilfælde vil føre til tro, men derimod i nogle tilfælde føre til deling uafhængigt af tro, hvorfor 'tro på konspirationsteorier' i denne undersøgelse vil behandles som en bagvedliggende uafhængig variabel, der ikke forventes at være den primære forklaring på, hvorfor respondenterne med de stærkeste politiske identiteter deler konspirationsteorier.

3.2 Hvorfor vælge surveyundersøgelse som forskningsdesign?

Vi har i forbindelse med denne undersøgelse valgt at benytte os af en surveyundersøgelse som forskningsdesign, fordi vi mener, at det er det design, som ruster os bedst til at besvare vores problemstilling. Når det er sagt, så er der naturligvis også en række fordele og ulemper ved at vælge dette forskningsdesign frem for et andet. Med dette udgangspunkt har nedenstående afsnit til formål at redegøre for nogle af de vigtigste årsager til, at vi har valgt at benytte os af surveyundersøgelsen og herunder hvilke fordele og ulemper, der i vores tilfælde præger dette design. Vi vil ligeledes redegøre for nogle af de valg, vi har truffet for at modvirke en række af de potentielle ulemper, som kan være forbundet med designet. Der vil i følgende redegørelse specifikt være fokus på online-surveys, da det er denne spørgeskematype, som vi tager i anvendelse i denne undersøgelse. Årsagen til dette valg vil også understreges herunder.

En af de mest afgørende årsager til, at vi har valgt at benytte os af en spørgeskemaundersøgelse, drejer sig om designets omkostningseffektivitet. Med dette menes, at et online spørgeskema er meget 'billigt' at skabe i kraft af universitetets adgang til surveytjenesten SurveyXact. Når spørgeskemaet først er skabt, så kræver det heller ikke meget tid at administrere. Det er således et forskningsdesign, som i denne form hurtigt og nemt kan deles ud blandt mange potentielle respondenter via et internetlink. Således undgår vi som undersøgere eksempelvis at være tvunget til at vente på, at spørgeskemaer i papirform skal bringes ud med posten og senere sendes tilbage til os. Vi skal ved at benytte os af en online-survey blot vente på, at respondenterne besvarer surveyen, og derefter kan vi øjeblikkeligt hente og bearbejde den indsamlede data. Denne markante fordel ved at anvende et internetbaseret spørgeskemadesign har haft afgørende betydning for valget af surveyundersøgelsen som forskningsmetode, eftersom vi i forbindelse med undersøgelsen har en begrænset tidsramme til at gennemføre undersøgelsen.

Surveymetoden kan også være en fordel at bruge til at undersøge mere kontroversielle emner, idet respondenterne ikke sidder direkte over for en interviewer og derfor formentlig i mindre grad lader sig påvirke af en eventuel social desirability bias. Således er risikoen mindre for, at respondenterne føler, at de skal efterleve nogle bestemte normer eller sociale forventninger og derpå ændrer deres svar, så de stemmer overens hermed (Clark et al., 2021, s. 213). Litteraturen på området har tidligere bekræftet, at online-spørgeskemaer reducerer respondenternes tilbøjelighed til at lade sig påvirke af social desirability biases sammenlignet med både telefoninterviews og interviews, der foregår ansigt-til-ansigt, hvor respondenterne

potentielt kunne føle, at de bliver vurderet negativt på baggrund af deres besvarelser (Clark et al., 2021, s. 213). At vælge en surveyundersøgelse som forskningsdesign er således også med til at imødekomme vores valg om, at der i vores undersøgelse skal være fokus på *offentlige* delinger af konspirationsteoretiske historier på internettet. En faktor, som formentligt spiller en afgørende rolle i, at folk vælger ikke at dele konspirationsteorier, kan i nogle tilfælde være, at de frygter det stigma, som kan følge i kølvandet herpå. Det er tidligere i litteraturen også blevet påvist, at individer, som offentligt forsvarer konspiratoriske påstande, selv har en opfattelse af, at de bliver negativt evalueret af andre og dernæst bliver mål for negativ adfærd i form af social ekskludering (Lantian et al., 2018, s. 948). Vi arbejder således med et emne, som kan karakteriseres som kontroversielt, og dermed kan social desirability bias også potentielt have en betydning, og selvom vores valgte forskningsdesign kan have en positiv effekt på dette ved at mindske risikoen for, at respondenterne lader sig påvirke af sociale forventninger, så er der dog stadig tale om en effekt, som vi aldrig vil kunne garantere ikke ligeledes kan have en betydning for vores undersøgelse og fund.

Det er ligeledes også værd at fremhæve, at online surveys ikke er behæftet med de samme menneskelige fejlkilder, som mange andre lignende forskningsdesigns kan være behæftet med. Ved at anvende et spørgeskemadesign er det således ikke muligt, at respondenternes svar påvirkes af, at forskellige interviewere stiller spørgsmål i forskellige rækkefølger eller ubevidst formulerer spørgsmålene forskelligt (Clark et al., 2021, s. 213). Det er samtidig også et forskningsdesign, som ikke kræver meget af de frivillige respondenter, som vælger at deltage i vores undersøgelse. Respondenterne kan således selv vælge, hvor og hvornår de har mulighed for at besvare vores spørgeskema. Endvidere er det også et design, som ofte ikke stiller lige så store tidsmæssige krav til respondenterne, som mange andre forskningsdesign i nogle tilfælde vil gøre. I dette konkrete tilfælde er der tale om et spørgeskema, der kan gennemføres på få minutter. Begge dele er formentligt med til at sikre, at flere respondenter er villige til at deltage i undersøgelsen, hvilket er vigtigt, idet vi afhænger af frivillige respondenter, som ikke modtager nogen former for compensation eller godtgørelse for deres deltagelse.

Et åbenlyst problem ved at benytte sig af online spørgeskemaer er, at det ikke er muligt at assistere respondenterne, hvis de støder på problemer eller vanskeligheder under besvarelsen af spørgeskemaet (Clark et al., 2021, s. 213). Denne ulempe er dog forsøgt imødekommet ved at udforme spørgsmålene, der anvendes i spørgeskemaet, således at de er let læselige, og at spørgeskemaets struktur ikke er unødigt kompliceret eller svært gennemskueligt. Dette minimerer risikoen for, at respondenterne falder fra.

En anden potentiel ulempe og fejlkilde, som kan være forbundet med spørgeskemaundersøgelser, er, at respondenterne potentielt kan vælge ikke at besvare alle spørgsmålene i skemaet, og derfor på et tidspunkt forlader spørgeskemaet inden de har færdiggjort det, hvilket også skal vise sig at være tilfældet for en del af vores respondenter. Der er tale om en problematik, som formentlig er umulig helt at undgå. Respondenterne kan eksempelvis falde fra, hvis de oplever, at visse spørgsmål ikke er relevante for dem, og at det derfor bliver en kedelig opgave at skulle besvare dem alle, eller hvis spørgeskemaet indeholder alt for mange spørgsmål og derfor trætter respondenterne. Det kan ligeledes være fordi, at respondenterne undervejs i besvarelsen støder på formuleringer, som de ikke forstår, eller ved hvordan de skal svare på. Disse potentielle fejlkilder er forsøgt imødekommet ved nøje at overveje hvor mange spørgsmål, der er inkluderet i spørgeskemaet, således at besvarelsen ikke tager længere tid end højest nødvendigt, hvilket selvsagt må være en afgørende faktor for, at respondenterne ikke skal risikere at kede sig eller miste fokus. Endvidere forholder det sig også sådan, at konspirationsteorier i sagens natur opfattes som underholdende af mange mennesker, idet de som regel indgår i narrativer, som er interessante og gribende, hvilket også kan være med til at udgøre en af grundene til, at så mange mennesker tror på dem (van Prooijen et al., 2022). Der er dermed tale om et emne, som mange potentielt vil finde underholdende, hvilket antageligt kan være medvirkende til at mindske risikoen for, at respondenterne frafalder grundet kedsomhed og/eller manglende relevans. Vi har endvidere haft fokus på at udforme og anvende spørgsmålsformuleringer, der er så ukomplicerede og logiske som muligt. Vi har ligeledes tilrettelagt spørgeskemaets struktur, således at det ikke er unødvendigt kompliceret eller svært at gennemskue. Dette minimerer risikoen for, at respondenterne falder fra af disse årsager.

En åbenlys begrænsning ved et spørgeskema er, at man ikke i lige så høj grad har mulighed for at stille åbne spørgsmål, fordi man generelt bliver nødt til at antage, at de fleste respondenter ikke er interesserede i selv at skulle skrive og formulere ret lange tekster. Åbne spørgsmål vil nemmere kunne anvendes i et interview, hvor de kan indgå som element i en mere naturlig samtale mellem individer, og i en situation, hvor individer antagelig føler en anden pligt til at besvare spørgsmålene, som stilles. Vi risikerer, at respondenterne forlader vores spørgeskema, inden de har færdiggjort deres besvarelser, hvis vi anvender for mange åbne svarkategorier. Vi har på baggrund af dette minimeret anvendelsen af disse. Vi beder i spørgeskemaet respondenterne om at forklare, hvorfor de ønsker, eller hvorfor de ikke ønsker at dele de konspirationsteorier, som vi inddrager i spørgeskemaet (se afsnit 3.3.3.1 for uddybning af disse). Det er således et åbent spørgsmål, hvortil respondenterne svarer med en

selvskrevet tekst. Dette gør vi for at kunne få et indblik i motivationen bag beslutningen om at dele, idet årsagerne kan være mange. Vi har dog givet respondenterne mulighed for at springe denne uddybning over og i stedet gå videre til de næste spørgsmål, hvis de ikke ønsker at besvare denne del. Forhåbentligt betyder dette, at vi ikke mister mange respondenter på denne bekostning. Vi prioriterer således besvarelsen af de resterende spørgsmål over den uddybende forklaring og anerkender, at vi må være tilfredse med de beskrivelser, vi kan få. Det er trods alt vigtigere, at vi får flere komplette besvarelser af de resterende spørgsmål end for mange respondenter, som falder fra i processen.

Vi har ligeledes designet spørgeskemaet således, at alle spørgsmålene på nær denne uddybende forklaring skal besvares, førend de kan bevæge sig videre til det næste spørgsmål. Dette valg er taget for først og fremmest at sikre, at respondenterne ikke skal være i stand til at springe igennem hele spørgeskemaet for at læse samtlige spørgsmål inden, at de faktisk besvarer dem. Surveytjenesten, SurveyXact, som vi benytter os af, tillader, at vi forhindrer respondenterne i at gøre dette. For det andet så garanterer dette valg også, at vi undgår problemer vedrørende manglende data til visse spørgsmål midt i spørgeskemaet.

Et andet forhold, som ofte kan lede til begrænsninger vedrørende online spørgeskemaundersøgelser, er, at der er tale om et format, som nødvendigvis ekskluderer mange individer fra at deltage i og besvare spørgeskemaet (Clark et al., 2021, s. 214). Som vi også senere redegør for, så er vores undersøgelses stikprøve baseret på selvseleksion, hvilket betyder, at vi ikke aktivt forsøger at garantere en stikprøve, som kan generaliseres til en bestemt population. Selvom dette er tilfældet, har det stadig en betydning for vores undersøgelse, som vi skal være opmærksomme på, idet vi skal forholde os til vores data og resultater. Eftersom vi benytter os af et online spørgeskema, som blandt andet er blevet distribueret til respondenterne gennem sociale medier, så betyder dette også, at vi må antage, at størstedelen af vores stikprøve er udgjort af individer, der færdes på internettet og ligeledes befinder sig på sociale medier. Dette betyder omvendt også, at individer, som ikke findes her, i høj grad er ekskluderet fra vores undersøgelse. Selvom dette i mange henseender kunne være en markant ulempe, så vi vil argumentere for, at onlinespørgeskemaet faktisk passer rigtigt godt til at besvare vores problemformulering, fordi vi netop ønsker at undersøge aktivitet på internettet. I kraft af dette vurderer vi, at dette forhold ikke udgør et problem for vores undersøgelse.

3.3 Design af survey

3.3.1 Pilotundersøgelse

Førend spørgeskemaet blev distribueret til de endelige respondenter, gennemførte vi en pilotundersøgelse for at teste spørgeskemaet og for at vurdere dets anvendelighed. Pilotundersøgelsen blev startet d. 12. april 2023 og varede frem til d. 14. april 2023. Spørgeskemaet blev i forbindelse med pilotundersøgelsen distribueret til forskellige bekendte, andre studerende og tidligere studerende via Facebook. Da en betydelig del af respondenterne var udgjort af bekendte, var vi også i stand til efterfølgende at modtage feedback på spørgeskemaet for at opklare eventuelle fejl, uhensigtsmæssige spørgsmålsformuleringer eller andre potentielle problemer, der måtte være knyttet til spørgeskemaet. Antallet af respondenter stagnerede, da 28 respondenter havde besvaret spørgeskemaet. Vi vurderede, at dette var et acceptabelt antal af respondenter med henblik på at kunne afgøre, hvorvidt spørgeskemaet fungerede hensigtsmæssigt.

På baggrund af den gennemførte pilotundersøgelse vurderede vi, at spørgeskemaet overordnet lod til at fungere som ønsket. Vi kunne på baggrund af data fra pilotundersøgelsen udlede, at respondenterne fordelte sig forventeligt på de forskellige svarkategorier på tværs af spørgeskemaet. Der var således ikke indikationer på, at respondenterne i for høj grad placerede sig i bestemte neutrale svarkategorier eller at de uhensigtsmæssigt hyppigt gjorde brug af 'ved ikke'-svarkategorierne. Det tydede således på, at vores spørgsmålsformuleringer og de dertilhørende svarkategorier generelt måtte betragtes som passende til formålet.

I kraft af den skriftlige feedback blev vi endvidere også forsikret om, at spørgeskemaets længde ikke var problematisk, eftersom den gennemsnitlige tid, det tog for respondenterne at besvare hele spørgeskemaet, var omtrent 10 minutter. Ultimativt forsikrede pilotundersøgelsen os om, at spørgeskemaet fungerede efter hensigten og resulterede kun i meget få rettelser af sproglig og grammatisk karakter, som grundlæggende ikke havde nogen stor betydning for indholdet eller forståelsen af spørgsmålene, som stilles i spørgeskemaet. Vi vurderede efter pilotundersøgelsen og i fællesskab med vores specialevejleder, at spørgeskemaet var klart til at blive distribueret til vores endelige respondenter.

3.3.2 Stikprøve og dataindsamling

Grundet en begrænset mængde af ressourcer har vi måtte træffe en række beslutninger vedrørende stikprøveudvælgelse, som har haft afgørende betydning for den data, vi har indsamlet, og ligeledes også for resultaterne af den efterfølgende analyse. Vi vurderede ikke, at det var meningsfuldt aktivt at sigte efter at opnå en repræsentativ stikprøve, idet de tidsmæssige omkostninger ved dette ville have været for store. Vi var i lyset af dette nødsaget til at anvende selvselektion i forbindelse med stikprøveudtagelsen. Dette kan også kaldes for en bekvemmelighedsstikprøve (Thomsen, 2012, s. 330; Clark et al., 2021, s. 176-177). Fordelene ved denne form for stikprøveudtagelse og grunden til, at vi vælger at benytte os af denne, er, at den er let at anvende og yderst omkostningseffektiv, idet man lader stikprøven afhænge af de respondenter, som man har til rådighed. Vi er dermed ikke tvunget til at skulle foretage en lang række af foranstaltninger for at sikre en stikprøve, som er repræsentativ for en given population (Clark et al., 2021, s. 177). Sidstnævnte udgør dog samtidig også denne form for stikprøveudvælgelses største generelle ulempe og svaghed, for vi ved dermed allerede på forhånd, at vi ikke opnår repræsentativitet og dermed heller ikke generaliserbarhed til nogen øvre population (Clark et al., 2021, s. 177). Som det tidligere er blevet nævnt, så betyder dette generelt, at undersøgelsens eksterne validitet er meget lav. Dette skal dog i vores henseende ikke nødvendigvis tolkes som et kvalitetsmæssigt problem for denne undersøgelse, idet vi i første omgang er interesseret i at undersøge sammenhængen mellem tilbøjeligheden til at dele konspirationsteorier og at tro på, at disse er sande. Det er som tidligere beskrevet en sammenhæng, som vi ikke er stødt på i den eksisterende forskning på området, og vi tolker derfor denne undersøgelse som en form for forundersøgelse eller et første spadestik, der kan være medvirkende til at konkludere, om videre forskning, der relaterer sig til denne mulige sammenhæng, kunne være relevant.

Indsamlingen af data til udarbejdelsen af denne undersøgelse foregik som i tilfældet med pilotundersøgelsen på SurveyXact. Den endelige dataindsamling foregik fra d. 19. april 2023 til d. 10. maj 2023. I løbet af denne periode indsamlede vi i alt 233 besvarelser. Dette inkluderer 191 (82%) gennemførte og 42 (18%) delvise besvarelser.

Den endelige stikprøve udgøres af 55% kvinder og 45% mænd, og gennemsnitsalderen er 35 år. 11% af respondenterne er fra Region Hovedstaden, 20% er fra Region Midtjylland, 64% er fra Region Nordjylland, 2% er fra Region Sjælland, mens 3% er fra Region Syddanmark. 2% af respondenterne har grundskolen som højeste uddannelsesniveau, 19% har en gymnasial uddannelse, 7% har en kort videregående, 48% har en mellemlang videregående,

15% har en lang videregående, mens 7% er faglærte eller erhvervsuddannede. Respondenternes medianindkomst er “200.000-249.999 kr.”

3.3.3 Operationalisering

En central problematik i studiet af samfundsvidenskabelige fænomener er, at disse ofte er abstrakte af karakter og derfor ikke lader sig observere direkte (De Vaus, 2014; Bauer et al., 2017). En væsentlig præmis indeværende undersøgelse er derfor en præcis operationalisering af undersøgelsens centrale variabler, således at de observerede og de målte værdier reelt kan anskues som et udtryk for de fænomener, vi ønsker at undersøge (Clark et al., 2021). Hermed forstås også, at validiteten af undersøgelsens fund beror på et forholdsmæssigt præcist forhold mellem de fænomener, vi ønsker at indfange, og de indikatorer vi anvender hertil (De Vaus, 2014), og henvender sig altså til at sikre en så høj målingsvaliditet i undersøgelsen som muligt. Heraf følger ligeledes forudsætningen om, at spørgeskemaets spørgsmål er formuleret så præcist og forståeligt som muligt, for at minimere risikoen for, at respondenterne misforstår, hvad de bliver spurgt om (Hansen, 2012, s. 305-306). I de følgende afsnit redegør vi for de overvejelser, vi har gjort os i forbindelse med operationaliseringen af de afgørende variable, der inkluderes i det anvendte spørgeskema. Det komplette spørgeskema findes i bilaget (Bilag 1). Heraf fremgår alle spørgsmålene, som baseres på nedenstående operationaliseringer.

3.3.3.1 Konspirationsteorier. I udvælgelsen af konspirationsteorier er der lagt vægt på, at disse matcher den arbejdsdefinition af fænomenet, som vi arbejder ud fra jævnfør afsnit 2.1. Vi har derfor udvalgt fire politiske konspirationsteorier, der opfylder kriterierne. Omdrejningspunktet for disse er en skjult agenda, der udfoldes uden at den brede befolkning er vidende herom. Det er således personer, der deler disse teoriers formål at gøre resten af befolkningen opmærksom på de uretfærdigheder, som konspirationsteoriene udtrykker. Derudover skal sandhedsværdien i de anvendte konspirationsteorier naturligvis være lav, hvorfor der lægges vægt på, at de valgte konspirationsteorier skal stride imod offentlig anerkendte sandheder. Ydermere har vi ladet os inspirere af virkeligheden, således at de konstruerede konspirationer ikke er alt for virkelighedsfjerne, men at de derimod er sammensatte ud fra observerede holdninger og meningsudvekslinger.

Som nævnt er der udvalgt fire politiske konspirationsteorier. Heraf findes to “venstreorienterede” teorier, der stiller højreorienterede i et dårligt lys og to “højreorienterede”, der stiller venstreorienterede i et dårligt lys. Dette valg er truffet på baggrund af vores

grundlæggende antagelse om, at man er mere tilbøjelig til at sprede konspirationsteorier på trods af, at man godt ved, at disse sandsynligvis er usande, såfremt disse rammer politiske modstandere.

Den første konspirationsteori (konspirationsteori 1), som respondenterne præsenteres for, omhandler således venstrefløjen og lyder som følgende: *“Nedlukningen af minkerhvervet var planlagt og skyldes grundlæggende antipati mod minkerhvervet blandt venstrefløjspartierne.”* Inspirationen til denne konspirationsteori kommer naturligvis fra problematikken omhandlende den de facto nedlukning af minkerhvervet, der blev foretaget af myndighederne i forbindelse med Covid-19-pandemien, og som betød at alle mink i Danmark skulle slås ned. Det er en sag, der førte til kritik af statsminister Mette Frederiksen, blandt andet fordi beslutningen manglede formel lovhjemmel, da den blev taget. Sagen italesættes til stadighed af højrefløjspartier, og flere af disse argumenterer stadig for, at Mette Frederiksen skal stilles for en rigsret på baggrund af beslutningen. Det er en sag, som i lang tid har været en mærkesag for højrefløjspartier, men der er os bekendt intet belæg for, at beslutningen skulle være truffet på baggrund af venstrefløjspartiernes antipati mod erhvervet. Den opstillede konspirationsteori er således både faktisk forkert og i modstrid med den officielle forklaring på situationen.

Den anden konspirationsteori (konspirationsteori 2), som respondenterne bliver præsenteret for, omhandler endnu engang venstrefløjen og drejer sig om Danmarks Radios' varetægelse af politiske interesser. Den konstruerede konspirationsteori lyder som følgende: *“Danmarks Radio er mikrofonholder for venstrefløjen og forholder sig bevidst mere kritisk til højrefløjen.”* Danmarks Radio er gennem tiden blevet beskyldt for at præsentere et mere venstreorienteret mediebillede. Os bekendt er der ikke belæg herfor og strider samtidig mod den anerkendte virkelighed, idet Danmarks Radio officielt er et upartisk public service-medie.

Tredje konspirationsteori (konspirationsteori 3) omhandler højrefløjen og drejer sig om danske journalister og politikeres forhold til racisme. Denne konspirationsteori lyder som følgende: *“Danske journalister og politikere dækker over danskernes racisme. Historier, hvor ofrene er muslimer, bliver ikke italesat.”* Rationalet bag konstruktionen af denne teori er en antagelse om, at venstrefløjen generelt er mere bekymret for racisme og dens betydning i samfundet end højrefløjen er, hvilket også afspejles i de to fløjes politiske mærkesager og dagsordner. Således er antagelsen også, at venstrefløjens vælgere i højere grad sympatiserer med konspirationsteoriens budskab og samtidig mønter den på højrefløjen.

Den sidste politiske konspirationsteori (konspirationsteori 4) omhandler ligeledes højrefløjen og drejer sig om politikernes forhold til olieindustrien. Konspirationsteorien lyder

som følgende: *“Danske politikere dækker over olieindustriens skadevirkninger for at sikre økonomiske gevinster.”* Argumentationen for, at der her er tale om en konspirationsteori, der omhandler højrefløjen, er den samme som for foregående konspirationsteori. Således argumenterer vi for, at klimadagsordenen fylder mere for venstrefløjens vælgere end for højrefløjens, hvorfor disse i større grad forventes at sympatisere med budskabet. Vi har ligeledes ikke fundet belæg for, at nogle politikere dækker over olieindustriens skadevirkninger, og derfor må den konstruerede konspirationsteori også siges at være faktisk forkert og modstridende med virkeligheden.

Slutteligt skal det nævnes, at det af flere forskere påpeges i forbindelse med disses undersøgelser af konspirationsteoriernes psykologiske fundament, at nogle mennesker præges af et fundamentalt konspiratorisk tankemønster (Brotherton et al., 2013; Imhoff & Bruder, 2015), hvorfor disse helt grundlæggende er tilbøjelige til at tro på stort set alle konspirationsteorier og altså ikke blot de politiske. Derfor inddrages to apolitiske konspirationsteorier med det primære formål at se om andele af vores respondenter har tendens til at dele konspirationsteorier generelt, og dermed ikke *kun* dem, der matcher deres politiske overbevisning. De to apolitiske konspirationsteorier, der inddrages, er inspireret af Osmundsen og Petersen (2019) og lyder som følgende: *“MFR-vaccinen, der gives til børn og beskytter mod sygdomme som mæslinger, fåresyge og røde hunde, kan medføre autisme.”* (konspirationsteori 5) og *“USA’s månelanding i 1969 fandt aldrig sted i virkeligheden.”* (konspirationsteori 6). Disse to konspirationsteorier er apolitiske, idet de ikke åbenlyst angriber en politisk fløj eller indeholder andre former for politiske budskaber eller beskyldninger. Det er endvidere også konspirationsteorier, som ikke er begrænset til Danmark, men i stedet må karakteriseres som værende verdensomspændende. Det er ligeledes ikke konspirationsteorier, vi selv har konstrueret, men derimod etablerede teorier, som mange kender til i forvejen og formentligt også er stødt på i virkeligheden. Alle seks konspirationsteorier, som anvendes i undersøgelsen, er for overskuelighedens skyld ligeledes at finde i figur 2 herunder.

Figur 2

Oversigt over de seks konstruerede konspirationsteorier.

	Politisk retning	Formulering
1	Omhandler venstrefløjen	<i>“Nedlukningen af minkerhvervet var planlagt og skyldes grundlæggende antipati mod minkerhvervet blandt venstrefløjspartierne.”</i>
2	Omhandler venstrefløjen	<i>“Danmarks Radio er mikrofonholder for venstrefløjen og forholder sig bevidst mere kritisk til højrefløjen.”</i>
3	Omhandler højrefløjen	<i>“Danske journalister og politikere dækker over danskernes racisme. Historier, hvor ofre er muslimer, bliver ikke italesat.”</i>
4	Omhandler højrefløjen	<i>“Danske politikere dækker over olieindustriens skadevirkninger for at sikre økonomiske gevinster.”</i>
5	Apolitisk	<i>“MFR-vaccinen, der gives til børn og beskytter mod sygdomme som mæslinger, fåresyge og røde hunde, kan medføre autisme.”</i>
6	Apolitisk	<i>“USA’s månelanding i 1969 fandt aldrig sted i virkeligheden.”</i>

Ovenstående konspirationsteorier anvendes i to dele af det konkrete spørgeskema. Forud for konspirationsteorierne bliver respondenterne præsenteret for følgende tekst: *“Man kan læse mange ting på internettet. I det følgende præsenteres en række udsagn, som man kunne finde på internettet. For hver overskrift skal du vurdere, hvorvidt du kunne være interesseret i at dele historien offentligt på internettet (fx på internetfora som Reddit eller på sociale medier som Facebook, Twitter og Instagram).”* Denne formulering er inspireret af Osmundsen og Petersen (2019). Vi vurderer, at denne tekst tjener som en god indledning til spørgsmålene angående konspirationsteorierne uden at afsløre spørgeskemaets egentlige omdrejningspunkt for respondenterne, idet den ikke nævner konspirationsteorier.

Derefter bedes respondenterne vurdere, hvor tilbøjelige de er til at ville dele de seks forskellige konspirationsteorier på internettet. Dette sker gennem brugen af en 5-punkts likert-skala, der rangerer fra “helt enig” til “helt uenig”. Det konkrete spørgsmål lyder som følgende: *“Hvor enig er du i udsagnet: “Jeg kunne finde på at dele dette offentligt på internettet (fx på internetfora som Reddit eller på sociale medier som Facebook, Twitter eller Instagram).”* For hver af konspirationsteorierne følger ligeledes følgende spørgsmål med en åben svarkategori: *“Uddyb eventuelt de overvejelser du gjorde dig i forhold til, hvorfor du ønsker at dele, eller hvorfor du ikke ønsker at dele”. “Hvordan vil du eksempelvis kommentere på historien, når du*

dele den, hvis du gerne vil dele den?” Som det også vil blive beskrevet og uddybet senere (se fx afsnit 3.3.3.6), så skal dette spørgsmål med en åben svarkategori bidrage med konkret indsigt i hvilke forklaringer, der ligger til grund for respondenternes beslutninger vedrørende delingsaspektet.

Spørgeskemaet vender senere tilbage til de seks konspirationsteorier, og respondenterne mødes derpå af følgende indledning: *“Man kan læse mange ting på internettet. Nogle ting er rigtige og nogle ting er forkerte. I det følgende præsenteres den samme række af udsagn som tidligere. For hver overskrift skal du vurdere, hvorvidt du tror, at historien er sand.”* Denne formulering er ligeledes også inspireret af Osmundsen og Petersen (2019). Respondenterne bliver derpå spurgt om, hvorvidt de mener, at konspirationsteorierne er sande. Her anvendes den samme 5-punkts likert-skala som tidligere. Det konkrete spørgsmål lyder som følgende: *“Hvor enig eller uenig er du i, at udsagnet er sandt?”*

Meningen med at spørge respondenterne om deres tilbøjelighed til at ville dele konspirationsteorierne og derefter bede dem vurdere historienes sandhedsværdi, er at vi på denne måde bliver i stand til at afgøre, hvorvidt der faktisk er en sammenhæng mellem at tro på konspirationsteorier og intentionen om at ville dele dem. Disse spørgsmål henvender sig direkte til vores problemformulering og er centrale for besvarelsen heraf. Det er ligeledes vigtigt at understrege, at vi ikke er interesserede i, at respondenterne skal være opmærksomme på, at det er konspirationsteorier, vi undersøger. Derfor anvender vi heller ikke ordet “konspirationsteori” i den resterende del af spørgeskemaet, da dette formentligt vil være forbundet med negative konnotationer, som potentielt kan have betydning for respondenternes besvarelser. Dette kunne eksempelvis skyldes den stigma, der kan være forbundet med fænomenet, som også blev berørt i afsnit 3.2.1.

3.3.3.2 Hvad vil det sige at dele? Som redegjort for tidligere, er det delingen af konspirationsteorier på internettet, vi er interesserede i at undersøge. Vi mener hertil, at det er rimeligt at antage, at størstedelen af spredningen på internettet sker gennem forskellige delingsfunktioner, der eksisterer på diverse hjemmesider. Derfor mener vi også, at det dertil er vigtigt at overveje, hvad det vil sige at dele budskaber og historier på internettet. Herunder på sociale medier og ydermere, hvilke former for deling, vi specifikt ønsker at undersøge. Det er en diskussion, vi generelt mener mangler i flere af de undersøgelser, der tidligere er lavet indenfor feltet, som efter vores vurdering ikke redegør tilstrækkeligt for, hvad der menes med at dele.

Det er først og fremmest vigtigt at forstå, at delingen af konspirationsteorier på internettet generelt kan foregå på forskellig vis, men at vi ikke nødvendigvis er interesseret i at undersøge dem alle. Derfor er det vigtigt for os at skelne mellem dem. Som vi anskuer det, findes der grundlæggende tre forskellige måder at dele budskaber på, som alle har forskellige implikationer og særligt adskiller sig fra hinanden i kraft af rækkevidde. Først og fremmest kan budskaber, som eksempelvis konspirationsteorier, deles gennem funktioner, der tillader internetbrugere at sende private beskeder til særligt udvalgte personer. I dette tilfælde vil det være et meget begrænset og selekteret publikum, som budskaberne når ud til. For det andet er det muligt at dele i forskellige former for enten lukkede eller åbne grupper eller fora. I dette tilfælde vil den potentielle rækkevidde naturligvis være større, idet budskabet deles med alle medlemmerne af disse forsamlings. For det tredje er det muligt at lave offentlige delinger på både offentlige og personlige opslagsvægge. Disse opslag vurderes at have den største grad af uselekteret rækkevidde, idet disse opslag kan nå ud til alle ens kontakter samtidig med, at ubekendte og 'tilfældige' personer også i mange tilfælde vil være i stand til at finde frem til dem. Vi vil i denne undersøgelse have størst fokus på sidstnævnte form for delingsfunktion. Årsagerne til dette er flere. Hvis der er tale om en konspirationsteori, og forfatteren af den eller personen, som tror på konspirationsteorien, faktisk er interesseret i at gøre andre mennesker opmærksomme på denne konspirations tilstedeværelse, vil det antageligt også være vigtigt for dem at nå ud til så bredt et publikum som muligt. Dette underbygger vores argumentation og begrundelse for at vælge at fokusere på det offentlige aspekt af deling på internettet og på sociale medier som Twitter, Facebook og Instagram (og dermed ikke den mere private form for deling, hvor man blot videre-kommunikerer budskabet til udvalgte personer). Man må ligeledes antage, at hvis folk vælger at dele konspiratoriske budskaber, men nøjes med at dele dem med udvalgte personer, er der også en øget sandsynlighed for, at der er tale om en

målgruppe, som allerede i forskellig grad deler de samme holdninger, og dermed tager delingen i højere grad form af et koncentreret ekkokammer frem for et scenarie, hvor budskabet faktisk spreder sig til personer, som ikke tidligere kendte til indholdet.

Dernæst underbygges vores valg af fokusområde også af den drivende teori bag undersøgelsen. Idet vi antager, at social identitet i form af ideologisk tilknytning samt politisk motiveret tænkning er afgørende for delingen af politiske konspirationsteorier, og at delingen af konspirationsteorier omhandlende politiske modstandere anses som en måde at skade disse på, må det antageligt også være essentielt at nå ud til den brede offentlighed. Desto flere personer budskabet når ud til, desto større potentiel skadevirkning må budskabet også forventes at have for den politiske modstander, hvis omdømme man vil forsøge at påvirke negativt. Hvis det spredes offentligt, har budskabet endvidere også muligheden for at nå ud til individer, som har samme ideologiske overbevisning som en selv, men som ikke har hørt om konspirationsteorien før. Man kan derfor ad denne vej potentielt ramme grupper af nye følgere, hvilket i lyset af den tidligere gennemgåede litteratur på området også lader til at spille en vigtig rolle som motivation for overhovedet at engagere sig i konspirationsteorier i første omgang. Med nye følgere kommer også et større antal afsendere af lignende information og yderligere negativ omtale af den politiske modstander.

Denne slags offentlige delinger, som vi er interesseret i at indfange med denne afgrænsning, kan dermed inkludere offentlige delinger på forskellige internetfora som eksempelvis Reddit og public posts på ens opslagsvæg på Facebook og tweets/retweets på ens tidslinje på Twitter, som vi grundlæggende vil argumentere for, er at sidestille med hinanden. Tweets og retweets har eksempelvis tidligere været genstand for undersøgelser i studier af spredning og deling af fake news på sociale medier (se fx Osmundsen et al., 2021). Sammenfattet resulterer dette i, at vi i spørgeskemaet specificerer overfor respondenterne, at der er tale om offentlige delinger på internettet, idet vi spørger respondenterne om deres tilbøjelighed til at ville dele konspirationsteoriene. Dette fremgår således også af spørgsmålsformuleringerne, som alle kan findes i bilagene (Bilag 1).

3.3.3.3 Politisk ideologi. ‘Politisk ideologi’ er en central variabel for specialets analyse. Jævnfør den teoretiske redegørelse kan ideologi ses som en overordnet konsistent fortolkningsramme, der i høj grad former respondentens måde at se verden på (Jost et al., 2008). Ideologi ses derfor som værende centralt i forhold til vores placering i sociale og politiske grupperinger, og det vurderes at være af stor betydning i forhold til at forklare de gruppepsykologiske processer, der danner grundlag for den antipati, vi retter mod sociale udgrupper (Mason, 2013), hvilket ses som definerende for den enkeltes tilbøjelighed til at dele konspirationsteorier.

Ideologi er som anført ovenfor et abstrakt koncept, der ikke umiddelbart lader sig observere. I specialet måles ideologi ved hjælp af respondenternes selvplacering på en skala fra 0-10, hvor 0 er yderste venstre, mens 10 er yderste højre. Den konkrete spørgsmålsformulering i spørgeskemaet lyder som følgende: *“I politik taler man nogle gange om venstre og højre”. “Hvor vil du placere dig selv på en skala fra 0-10, hvor 0 betyder venstreorienteret og 10 betyder højreorienteret.”*. Målingens nøjagtighed beror dermed på respondentens fortolkning af, hvad der forstås med at være henholdsvis venstre- og højreorienteret. Den mest optimale måde at måle ideologi på er derfor til løbende debat, og det påpeges, at der kan være forskelle mellem, hvad de forskellige respondenter hver især forstår ved konceptet ‘ideologi’, ligesom begrebet for nogle kan være for abstrakt til, at de kan svare meningsfuldt på det (Bauer et al., 2017). Denne kritik bunder i en grundlæggende usikkerhed på, at den gennemsnitlige borger er i stand til at forstå abstrakte politiske begreber (Bauer et al., 2017; Converse, 1964), hvorfor de sjældent vil være i stand til at afkode politiske budskaber og danne holdninger, der er konsistente hermed. Jost og kolleger (2008) har dog foretaget en analyse af amerikanske vælgere, der påviser at ideologisk selvplacering i høj grad kan være med til at forudsige respondentens holdninger, følelser og adfærd. Årsagen hertil findes i ideologiens psykologiske fundament. De påpeger, at der forefindes bestemte psykologiske karakteristika, der går igen hos henholdsvis venstre- og højreorienterede vælgere (Jost et al., 2008). Ligesom det i øvrigt påpeges af Mason (2013), finder Jost og kolleger (2008), at der blandt befolkningen eksisterer en grundlæggende enighed om de fleste spørgsmål, hvorfor variansen mellem de forskellige ideologier primært bliver et gradsspørgsmål. Blandt højreorienterede forefindes en relativt større vægning af traditioner og konformitet, mens der blandt venstreorienterede er en relativt større velvilje mod forandring og progressive politiske idéer (Jost et al., 2008). En central pointe for indeværende speciale er derfor, at den affektive polarisering ikke har sin primære rod i ideologien, men derimod i de gruppeprocesser og deraf

afløede dynamikker, der opstår på baggrund heraf (Mason, 2013; Iyengar et al., 2012). Ideologien synes derfor blot at være en bagvedliggende faktor, der tjener til at opdele os i disse grupper på baggrund af politisk ståsted. Der synes derfor også at være belæg for at antage, at denne konsistens mellem ideologi og holdning (Jost et al., 2008) ligeledes vil være at finde hos danske vælgere. På baggrund heraf vurderer vi ikke, at den gennemsnitlige person er så politisk ignorant, som det af nogle antages, hvorfor vi også mener, at respondentens ideologiske selvplacering tjener som et udmærket mål for 'ideologi' i indeværende speciale.

3.3.3.4 Politisk tilhørsforhold. 'Politisk tilhørsforhold' måles ved, at respondenten spørges til, hvorvidt denne betragter sig som tilhænger af en bestemt politisk blok og i så fald hvilken. Er dette tilfældet spørges der til, hvorvidt vedkommende ser sig selv som overbevist tilhænger af denne blok. Såfremt personen ikke betragter sig selv som tilhænger af en bestemt politisk blok, spørges der om, hvorvidt vedkommende alligevel står en blok nærmere end andre (se eventuelt Bilag 1).

På denne måde måles både tilhørsforhold og eventuel grad heraf, hvilket muliggør at vi i analysen kan differentiere mellem borgere med henholdsvis intet, moderat og stærkt politisk tilhørsforhold. Der spørges til tilhørsforhold til de politiske blokke frem for specifikke partier grundet mængden af partier i det danske folketing, hvilket bevirker, at vi alligevel til slut skal sammenkode partierne efter blokke. Tilhørsforholdet til en given blok forudsætter dermed heller ikke, at man nødvendigvis stemmer på det samme parti indenfor blokken ved hvert valg. Vi argumenterer jævnfør afsnit 4.1.1 for, at den gennemsnitlige vælger er i stand til at danne konsistente holdninger i overensstemmelse med dennes ideologi (Jost et al., 2008), hvorfor en eksempelvis venstreorienteret vælger ved to forskellige valg vil kunne stemme på forskellige partier indenfor den røde blok, uden at dette ændrer på dennes grundlæggende tilhørsforhold. Såfremt der er tale om vælgere, der identificerer sig med ét specifikt parti, må det alligevel antages, at dette indfanges indenfor dette mål, da det givne parti selvsagt hører til i en af ovenstående blokke.

Vi er dog bevidste om, at det politiske landskab, som vi gennem de sidste mange år har været vant til i Danmark, ændrede sig efter sidste folketingsvalg, hvorfor nogle respondenter antageligt kan have svært ved at gennemskue de nye blokke og partiernes placering i forhold til disse. For at imødekomme denne problematik, har vi inkluderet et mål for 'politisk had' ud fra præmissen om, at deling af konspirationsteorier sker grundet antipati mod politiske modstandere; altså eventuelt som et udtryk for affektiv polarisering. Med affektiv polarisering menes, som redegjort for tidligere, at personer med et stærkt politisk tilhørsforhold vil have

tendens til at favorisere politisk ligesindede, mens de vil diskriminere mod politiske modstandere (Iyengar & Westwood, 2015; Mason, 2013). 'Politisk had' kan derfor ses som den yderste konsekvens heraf, hvorfor et sammenfald mellem en stærk parti-identitet og politisk had teoretisk kan tolkes som et udtryk for konsistens i målingen af politisk tilhørsforhold - i hvert fald blandt dem, der i størst grad identificerer sig hermed.

3.3.3.5 Had til politiske modstandere. Som anført gennem specialet antager vi, at antipati mod politiske modstandere kan være den primære motivation for, hvorfor man vælger at dele konspirationsteorier, selvom man ikke tror på, at disse er sande. Denne antipati kommer i yderste konsekvens til udtryk ved diskrimination af politiske modstandere eksempelvis gennem deling af konspirationsteorier. Som det ligeledes er forklaret i specialets teori-afsnit, er man trods motiveret tænkning grundlæggende rettet mod at træffe rationelle beslutninger, hvilket indebærer, at man skal kunne legitimere disse beslutninger overfor sig selv ud fra et internaliseret krav om objektivitet (Kunda, 1990, s. 490). Dette kommer eksempelvis også til udtryk ved, at interpersonel tillid findes at være en modererende faktor i forhold til at ville skade politiske modstandere (Miller et al., 2016). Derfor antages det, at de følelser man nærer mod politiske modstandere, må være af en særligt negativ karakter førend, at disse er stærke nok til, at man bevidst vil påføre andre skade. Det forventes derfor, at had og antipati mod politiske modstandere kommer til udtryk i kraft af særligt negative følelser rettet mod disse. Vi måler derfor respondenternes politiske had ved at spørge ind til i hvor høj grad, de føler henholdsvis vrede og afsky, når de tænker på henholdsvis venstre- og højreorienterede. Had ses som værende til stede, såfremt respondenterne føler *både* vrede og afsky mod en eller begge politiske fløje. Dette gør os i stand til at undersøge om politisk had er en forudsætning for at dele konspirationsteorier, og om der findes et overlap mellem det at føle et stærkt politisk tilhørsforhold og politisk had jævnfør argumentationen ført i foregående afsnit.

3.3.3.6 Kodning af åbne svarkategorier. Som tidligere nævnt anvendes der også en række spørgsmål med åbne svarkategorier, som giver respondenterne en mulighed for at forklare deres motivation for, hvorfor de enten ønsker at dele eller ikke ønsker at dele de seks forskellige konspirationsteorier. Disse åbne svarkategorier, hvor respondenterne selv formulerer deres svar i et tekstfelt, betyder, at vi efterfølgende også besidder en mængde af kvalitative data, som vi ligeledes ønsker at anvende i de kommende analyser. Før dette kvalitative materiale kan indgå i vores analyser, er det dog nødvendigt at kvantificere det. Dette gøres ved først og fremmest at analysere respondenterne svar gennem en åben kodning, hvilket betyder, at vi identificerer og knytter en række af overordnede temaer til de tekststykker, som respondenternes svar udgør. Hver forklaring knyttes herefter til en kode, der karakteriserer det budskab, som forklaringen beror på (Jakobsen, 2012, s. 177). Kodningen karakteriseres som åben, idet den beror på en mere induktiv proces, hvor vi ikke danner disse koder på forhånd ud fra vores forventninger, men at vi i stedet bestræber os på, så vidt dette er muligt at lade dataene tale for sig selv (Jakobsen, 2012, s. 178). Vi har i forbindelse med denne kodningsproces kodet den kvalitative data på baggrund af nedenstående slutkodeliste (figur 3). Disse koder udgør således de syv forskellige kategorier eller typer af svar, som vi i forbindelse med gennemlæsningen og kodningen af disse slutteligt har kunne identificere som tilstedeværende. Den komplette oversigt over alle respondenternes forklaringer samt de tildelte koder kan findes i bilagene (Bilag 2).

Figur 3

Slutkodelisten anvendt i forbindelse med den åbne kodning af respondenterne forklaringer.

Kode	Kodebeskrivelse
0	Ingen svar / uspecificerede svar / indholdsløse svar.
1	Vil kategorisk ikke dele.
2	Føler sig stigmatiseret ved at skulle dele.
3	Giver udtryk for at være enig i indholdet.
4	Vil dele for sjov.
5	Giver udtryk for at være uenig i indholdet.
6	Vil dele uden at specificere, hvorvidt man er enig eller uenig i indhold.

Koden 0 tildeles foruden de respondenter, der ikke angiver nogle svar, også til de svar, der blot understreger eller gentager respondentens hensigt til enten at dele eller ej, men hvor motivationen herfor ikke ekspliciteres. Ligeledes kodes svar, der ikke forholder sig til det stillede spørgsmål også 0, samt svar der på anden vis vurderes at være værdiløse eller uden mening. Det kunne eksempelvis være respondenter som blot angiver et punktum i tekstfeltet til den åbne svarkategori. Slutteligt kodes alle de svar, der blot gengiver respondentens svar til spørgsmålet om delingen af de konkrete konspirationsteorier i den åbne svarkategori også 0. Det vil sige respondenter, der eksempelvis som forklaringer i den åbne svarkategori blot udtrykker, at de ikke vil dele konspirationsteorien, men uden at give en dybere begrundelse for hvorfor dette er tilfældet.

Koden 1 tildeles de respondenter, der angiver at de kategorisk ikke deler ting på sociale medier. Hvis en respondent i forbindelse med den første åbne svarkategori giver udtryk for, at han/hun kategorisk aldrig deler budskaber på internettet, og dernæst ikke har valgt at udfylde de resterende åbne svarkategorier, tildeles respondenteren alligevel koden 1 for alle seks konspirationsteorier. Koden kan dog fortsat kun tildeles for de konspirationsteorier, som respondenteren har tilkendegivet, hvorvidt han/hun vil dele eller ej.

Koden 2 tildeles, hvis respondenteren indikerer, at denne er enig i udsagnet, men ikke ønsker at dele online af frygt for stigmatisering.

Koden 3 tildeles, hvis respondenteren blot giver udtryk for at være enig i budskabet eller indholdet, der udtrykkes i den specifikke konspirationsteori, som den konkrete åbne svarkategori henvender sig til.

Koden 4 tildeles, hvis man ønsker at dele konspirationsteorien for at lave sjov eller i et andet humoristisk øjemed.

Koden 5 tildeles, hvis respondenteren giver udtryk for at være uenig i det indhold eller budskab, som den konkrete konspirationsteori kredser om.

Koden 6 tildeles, hvis respondenteren vil dele indholdet på sociale medier, men at denne ikke explicit tager stilling til dets indhold. Eksempelvis, hvis man ønsker at dele for at gøre opmærksom på overskriften andre årsager end for at markere enten enighed eller uenighed.

I forbindelse med kodningsprocessen valgte vi at frasortere de respondenter, som ikke havde svaret på spørgsmålene om, hvorvidt de ønskede at dele de respektive konspirationsteorier. Således tildeles en respondent eksempelvis ikke en kode, hvis personen har undladt at svare på, hvorvidt personen er enig eller uenig i at kunne finde på at dele konspirationsteorien omkring olieindustrien. Dette betyder dog også, at respondenteren ikke kan

tildeles koder for de resterende konspirationsteorier, da respondenterne ikke kan springe frem til den næste konspirationsteori uden at have svaret på den foregående.

Vi knyttede efterfølgende alle disse koder, som udgøres af talværdier, til hver respondents forklaringer i vores kvantitative datasæt, så de dermed kan indgå i den kvantitative analyse heraf i STATA. Da disse koder alle beskriver en overordnet motivation hos den enkelte respondent til enten at ville dele eller ej, gør denne data os bedre i stand til at afgøre, hvad der karakteriserer de forskellige typer af respondenter.

Vi har i forbindelse med denne kodeproces taget en række skridt for at sikre, at både inter-koder-reliabiliteten og intra-koder-reliabiliteten er høj. Begge kodere var til stede i forbindelse med kodeprocessen. Kodningen er derfor foregået i fællesskab, hvilket har tjent til at reducere eventuelle individuelle fortolkninger og dermed sikret en høj interkoderreliabilitet mellem koderne. Dette kunne lade sig gøre, da der var tale om et forholdsvist lille antal svar, der skulle kodes. Idet vi kodede i fællesskab, havde vi mulighed for at diskutere alle tildelingene af koder, hvilket var medvirkende til at sikre, at kodeprocessen blev ensartet. Dertil skal det også tilføjes, at der grundlæggende er tale om en meget simpel kodeproces idet den baseres på meget korte og enkle svar, som generelt ikke kræver nogen dybere tolkning eller analyse for at forstå og tildele en kode. Dette er i høj grad et resultat af, at forklaringerne gives som svar på et specifikt spørgsmål i forbindelse med spørgeskemaet. Dette har endvidere også været med til at sikre et højt niveau af inter-koder-reliabilitet.

4. Analyse

Som det tidligere er blevet præsenteret i afsnit 3.4.3.2, har vi arbejdet ud fra et overordnet arbejdsspørgsmål, der i vores undersøgelse erstatter en klassisk hypotese, og som sammen med problemformuleringen skal være med til at danne rammen for vores analysetilgang. Dette arbejdsspørgsmål og grundlaget herfor blev præsenteret i afsnit 2.4.3.2. Arbejdsspørgsmålet lyder som følgende:

Delingen af konspirationsteorier er ikke nødvendigvis et udtryk for, at man tror, de er sande.

I forlængelse heraf er det vigtigt at redegøre for det særtræk, som dette arbejdsspørgsmål udgør i henhold til vores undersøgelse, og som bliver afgørende for vores analytiske fremgangsmåde. Denne overvejende kvantitative undersøgelse tager umiddelbart form efter et klassisk deduktiv studie, hvor man på baggrund af eksisterende teori opstiller hypoteser, der efterfølgende testes gennem analysen af ens empiriske materiale. Herved burde de opstillede hypoteser enten kunne be- eller afkræftes (Andersen et al., 2012, s. 73) og på baggrund heraf kan teorien genbesøges og eventuelt revideres (Clark et al., 2021, s. 19-20). Det er dog på det springende punkt angående de opstillede hypoteser, at vores undersøgelse adskiller sig fra et klassisk deduktiv studie. Vi har bevidst valgt *ikke* at opstille en hypotese, men i stedet at anvende et arbejdsspørgsmål. Denne beslutning blev truffet i lyset af den særlige sammenhæng, som vi i dette studie ønsker at undersøge - sammenhængen mellem troen på og delingen af konspirationsteorier. Hvis vi havde valgt at opstille en hypotese med udgangspunkt i antagelsen om, at delingen af konspirationsteorier ikke altid er et udtryk for, at man tror, at disse er sande, havde det været os påkrævet at være i stand til at definere et meningsfuldt mål for, hvornår en eventuel andel, der deler ting de ikke tror på er signifikant nok til, at hypotesen ville kunne bekræftes. Vi mener ikke, at vi er i stand til at definere et sådant mål, og idet der i definitionen af en hypotese ligger en forventning om, at den enten kan bekræftes eller afvises (Clark et al., 2021, s. 608) betyder dette, at vi i stedet må anlægge en anderledes tilgang til vores problemformulering og analytiske fremgangsmåde. Vi vælger derfor i stedet at benytte os af en mere løs og eksplorativ tilgang til det deduktive studie. Denne eksplorative undersøgelsestilgang vil i stedet fokusere på at belyse denne potentielt tilstedeværende og nye sammenhæng (Olsen & Pedersen, 2018, s. 328), som vi antager findes mellem tro og deling. Vi vil gennem denne tilgang undersøge vores primære arbejdsspørgsmål ved hjælp af den samme analytiske fremgangsmåde, som hvis der havde været tale om en hypotese, men fremfor at

fokusere på, hvorvidt dette arbejdsspørgsmål kan be- eller afkræftes, ønsker vi blot at fremlægge vores fund og kommentere på de forhold, som måtte vise sig i lyset af analysen. Vi mener, at denne eksplorative tilgang til det deduktive studie gavner vores undersøgelse, idet vi anskuer undersøgelsen som det første forsøg på at afdække denne type af sammenhæng mellem tro på og deling af konspirationsteorier. Vi tilgår således analysen og resultaterne heraf mere åbent end tilfældet havde været, hvis vi havde valgt at anvende mere rigide hypoteser.

I analysen ser vi indledningsvist på, hvor mange respondenter, der deler og hvor mange der tror på konspirationsteorier. Vi undersøger ligeledes, hvordan dette fordeler sig på de seks inkluderede konspirationsteorier, samt hvorledes respondenterne, som tror på disse, fordeler sig ideologisk. Dernæst bevæger vi os videre til den centrale analyse, som henvender sig direkte til vores arbejdsspørgsmål og problemformulering. Vi ser derfor på, hvor mange respondenter, der giver udtryk for at ville dele konspirationsteorier, som de efterfølgende tilkendegiver, at de *ikke* tror på. Som det følger af vores arbejdsspørgsmål, er vores antagelse, at der ikke er en entydig sammenhæng mellem intentionen om at ville dele og troen på, at teorierne er sande. Efterfølgende undersøger vi ved brug af de åbne svarkategorier, der giver respondenterne mulighed for at begrunde deres valg i forhold til, hvilke motivationer, der ligger til grund herfor. Slutteligt undersøger vi, på baggrund af vores teoretiske argumenter og tidligere forskning på området, hvilken betydning had mod politiske modstandere har for delingen af konspirationsteoriene. Alle de følgende analyser er foretaget i STATA.

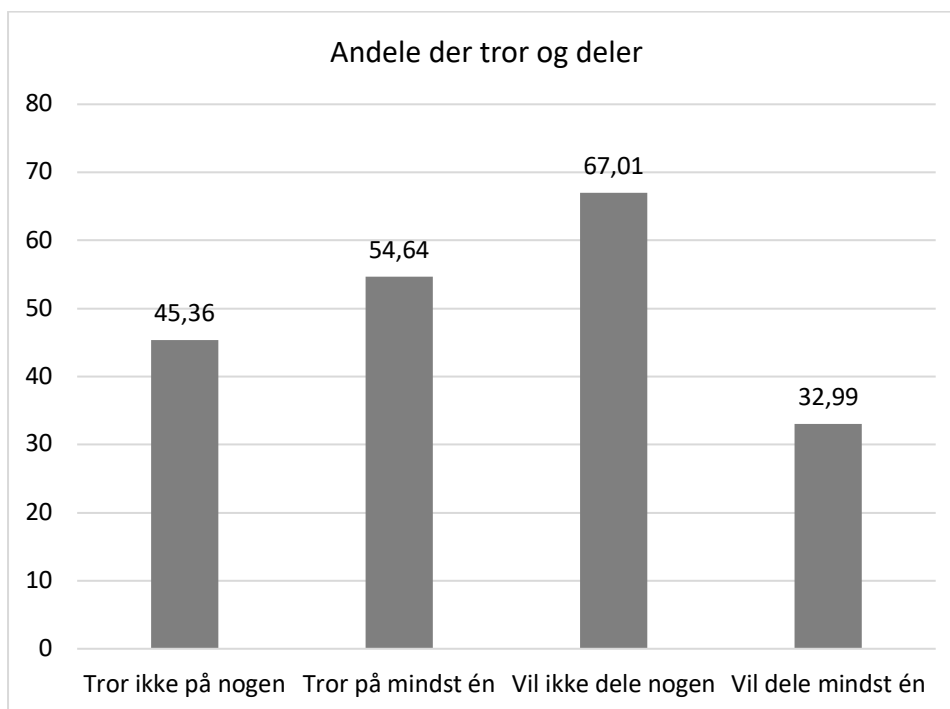
4.1 Hvor mange tror på og deler konspirationsteorier?

Vi lægger ud med at undersøge, hvor mange af respondenterne, der tilkendegiver, at de tror, at konspirationsteoriene er sande eller ej, samt hvor mange, der giver udtryk for, at de vil dele disse. Svarkategorierne fra spørgsmålet om villigheden til at dele de seks forskellige konspirationsteorier omkodes således, at alle der gennem svarkategorierne *'helt enig'* og *'delvist enig'*, tilkendegiver at de tror på én af teorierne, samles i en ny variabel, der indikerer antallet af respondenter, som vil dele mindst en af konspirationsteoriene. Samtidig omkodes de resterende tre svarmuligheder *'hverken enig eller uenig'*, *'delvist uenig'* og *'helt uenig'* og samles i en anden variabel, der indikerer antallet af respondenter som ikke tror på nogen af konspirationsteoriene. Samme procedure gentages for svarene på spørgsmålet, der vedrører konspirationsteoriernes sandhed. Nedenfor i figur 4 er samtlige *tro* og *dele*-variabler samlet

således, at vi kan danne os et overblik over, hvor mange respondenter, der tror på og vil dele minimum én konspirationsteori.

Figur 4

Andele, der tror og deler konspirationsteorier.

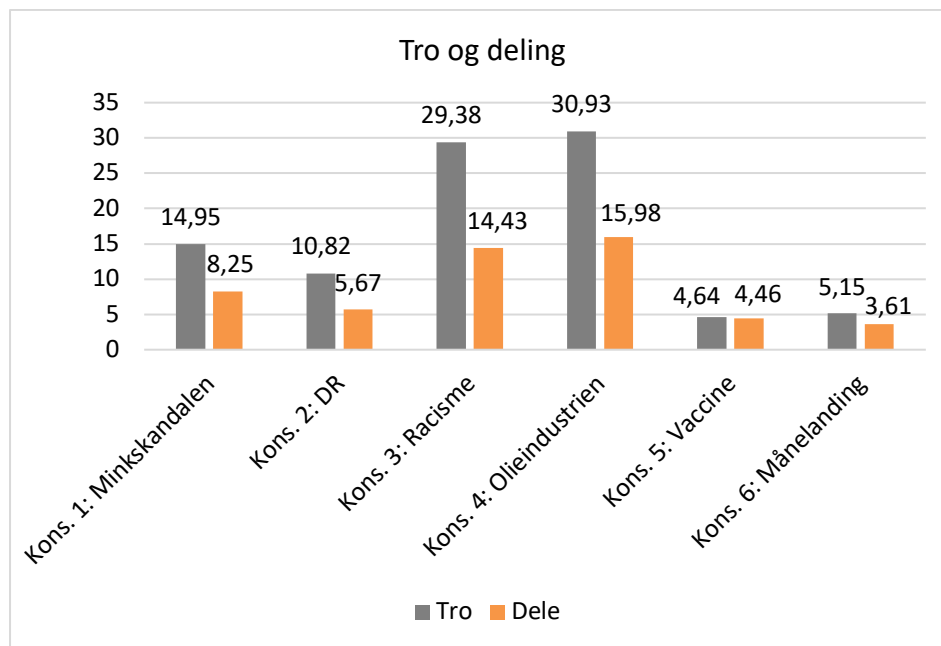

Note. Andele er angivet i procent. n=194.

Som det fremgår af figur 4, tror over halvdelen af respondenterne (54,64 procent) på minimum én konspirationsteori, mens blot en tredjedel (32,99 procent) er villige til at dele mindst én. Nedenfor i figur 5 ses det, hvorledes andelen, der tror på og andelen, der ønsker at dele mindst én, fordeler sig på de seks specifikke konspirationsteorier.

Figur 5

Andele der tror og vil dele fordelt på de seks konspirationsteorier.

Note. Andele er angivet i procent. n=194.

Grundlæggende tegner der sig et klart billede af, at respondenterne i markant større grad er tilbøjelige til at tro på de politiske konspirationsteorier sammenlignet med de apolitiske konspirationsteorier. Dette er i overensstemmelse med vores teoretiske forventning om, at troen på politiske konspirationsteorier kan ansues som et resultat af motiveret tænkning. Troen på disse konspirationsteorier er ud fra dette argument forbundet med det ubevidste behov for at nå konklusioner, der er i overensstemmelse med en forudbestemt og ideologisk betinget motivation, hvorfor troen på politiske konspirationsteorier i sagens natur kan virke mere appellerende end de apolitiske. Dette lader således umiddelbart til at afspejle sig i vores resultater. Inddragelsen af de to apolitiske konspirationsteorier har dermed også tjent deres formål, idet denne fordeling kan fortælle os, at der ikke er tale om respondenter, som er præget af det, man kunne kalde for et generelt konspiratorisk verdenssyn (Brotherton et al., 2013; Imhoff & Bruder, 2015) og dermed være villige til at dele og tro på alverdens konspirationsteorier. Hvis dette havde været tilfældet, havde vi forventet at se en stærkere repræsentation blandt konspirationsteori 5 omhandlende MFR-vaccinen og konspirationsteori 6 omhandlende månelandingen.

Forholdet mellem repræsentationen af de politiske og apolitiske konspirationsteorier skal dog også ses i lyset af, at karakteren af de apolitiske teorier generelt kan opfattes som mere

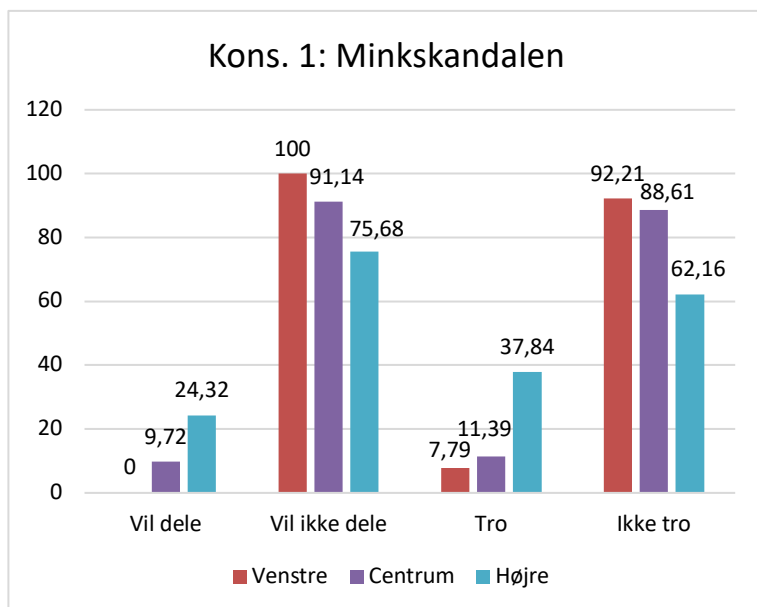
ekstreme blandt respondenterne. Dette kan potentielt være medvirkende til at afholde dem fra både at tro på og dele disse. Ydermere fremgår det af ovenstående figur 5, at tilbøjeligheden til både at tro på og dele de venstreorienterede teorier (konspirationsteori 3 og 4) er væsentligt større end de højreorienterede (konspirationsteori 1 og 2). Der er dermed en langt større andel af respondenterne, der tror på, og som ønsker at dele konspirationsteoriene omhandlende racisme og olieindustrien end konspirationsteoriene omhandlende minkskandalen og DR. Denne overrepræsentation blandt de to venstreorienterede konspirationsteorier er dog med stor sandsynlighed en konsekvens af en relativt stor underrepræsentation af selverklærede højreorienterede respondenter i vores stikprøve. Disse udgør omkring 19 procent af respondenterne, mens venstreorienterede og centriste udgør henholdsvis 40 og 41 procent.

4.2 Hvem tror på og deler de politiske konspirationsteorier

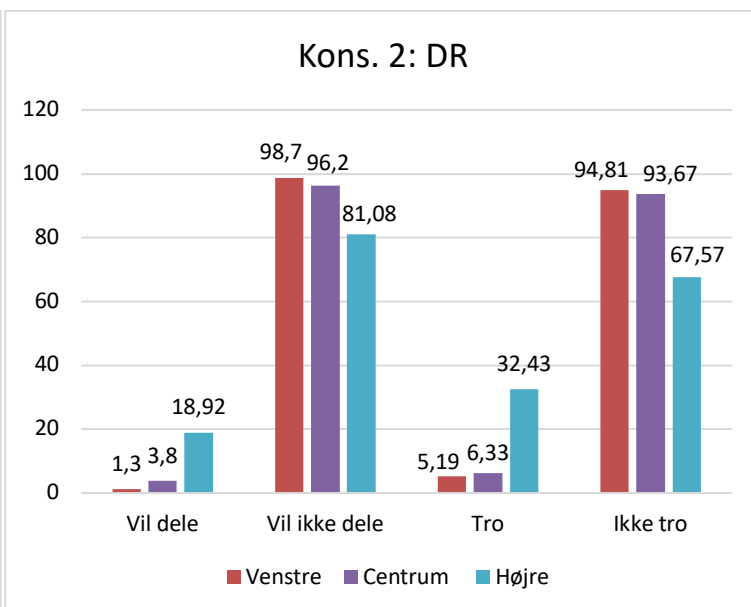
En væsentlig pointe i vores argumentation er, at tilbøjeligheden til at dele politiske konspirationsteorier skal ses som et produkt af motiveret tænkning, samt at denne tilbøjelighed i høj grad forstærkes af en eventuelt følelsesmæssig polarisering. Såfremt dette er tilfældet, vil det forudsættes, at de respondenter, som deler de højreorienterede konspirationsteorier (konspirationsteori 1 og 2), hvis indhold er negativt rettet mod venstreorienterede, i overvejende grad selv vil være højreorienterede. Det omvendte forhold vil naturligvis også forventes at gøre sig gældende for dem, der deler de venstreorienterede konspirationsteorier (konspiration 3 og 4). Vi vil derfor nu undersøge, hvorvidt der er ideologisk konsistens mellem de teorier, som respondenterne deler og deres egne ideologiske selvplaceringer på en klassisk højre-venstre skala. For at overskueliggøre denne analyse samles ideologi-variablen, som er udgjort af respondenternes selvplacering på højre-venstre-skalaen, hvor 0 er venstreorienteret og 10 er højreorienteret, således at respondenterne, der placerer sig i kategorierne 0-3 kodes som værende 'venstreorienteret', 4-6 kodes som værende 'centrum', mens 7-10 kodes som værende 'højreorienteret'. Resultaterne af denne analyse fremgår af figur 6 nedenfor.

Figur 6

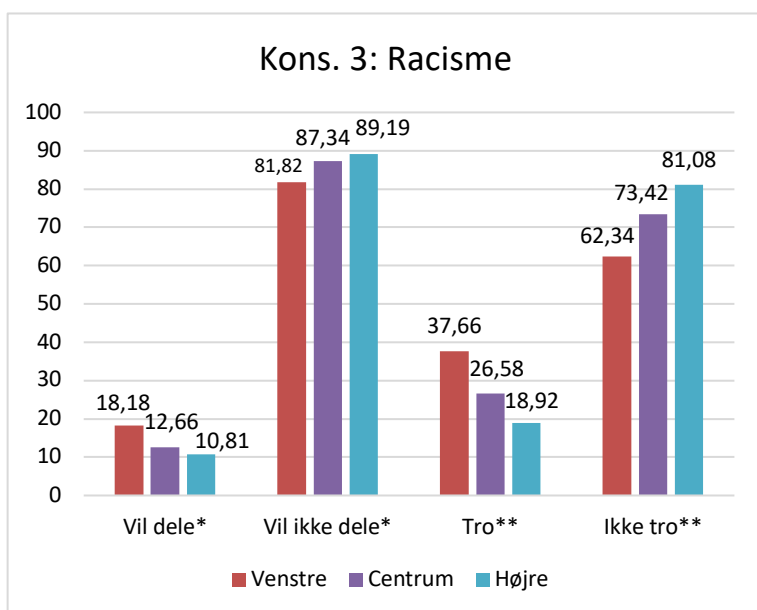
Andele, der tror på og vil dele de fire forskellige politiske konspirationsteorier fordelt på de politiske blokke.

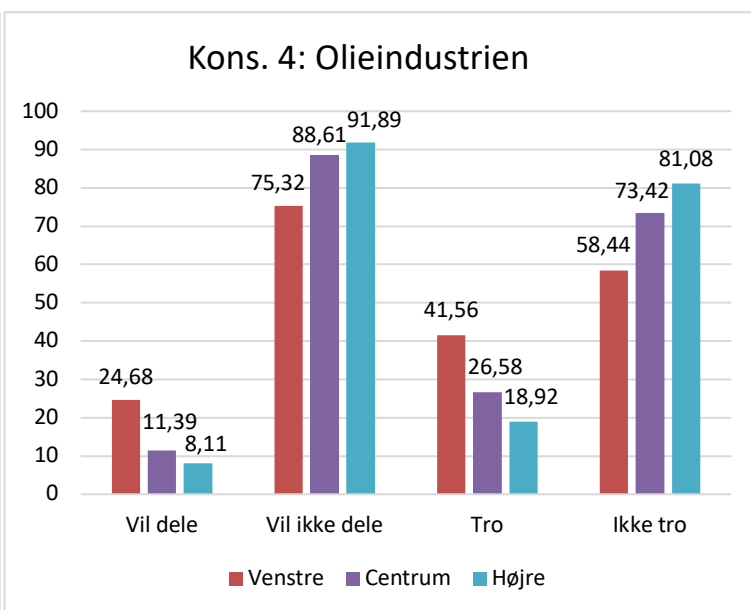
Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=193$, $p<0.001$ (se bilag 3.1 for oprindelige udskrifter).

Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=193$, $p<0.001$ (se bilag 3.1 for oprindelige udskrifter).

Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=193$. * $p=0.481$, ** $p=0.092$ (se bilag 3.1 for oprindelige udskrifter).

Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=193$, $p=0.027$ (se bilag 3.1 for oprindelige udskrifter).

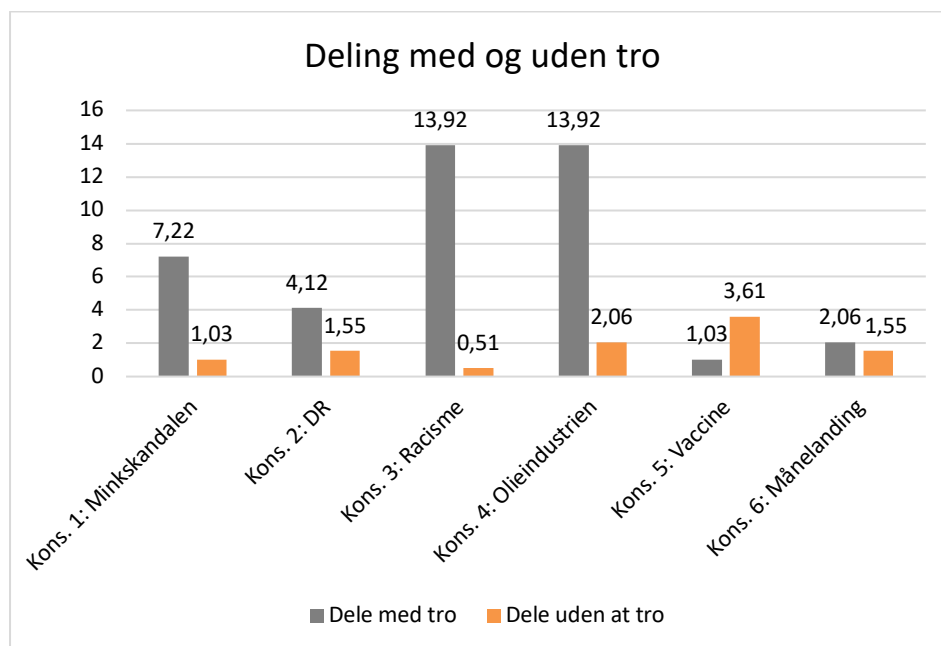
Som det fremgår af figur 6, er der et klart sammenfald mellem respondenternes ideologiske selvplacering og de konspirationsteorier, som de vurderer at være sande. Dog forholder det sig stadig således, at der er flere respondenter, der tror på teorierne, end der er respondenter, som vil dele dem. Dette billede gør sig gældende for alle fire politiske konspirationsteorier. Det indikerer til dels, at der formentligt er en stærk sammenhæng mellem tro og deling, samt at der ligeledes findes en betragtelig del af respondenterne, der tror på nogle af teorierne, men som stadig ikke er motiveret til at dele disse. Denne sammenhæng ser vi nærmere på i det følgende afsnit.

4.3 Hvor mange deler uden at tro?

Vi undersøger nu det centrale spørgsmål, som problemformuleringen tager udgangspunkt i, og som vores arbejdsspørgsmål antager en sammenhæng om - hvor mange respondenter ønsker at dele konspirationsteorier, de ikke tror på? For at besvare dette spørgsmål undersøger vi først forholdet mellem andelen af respondenter, der tror på og andelen, der ønsker at dele de respektive konspirationsteorier. Dette forhold er præsenteret i figur 7 nedenfor.

Figur 7

Andele, der deler de seks konspirationsteorier, sammenholdt med hvorvidt de tror, at disse er sande eller ej.

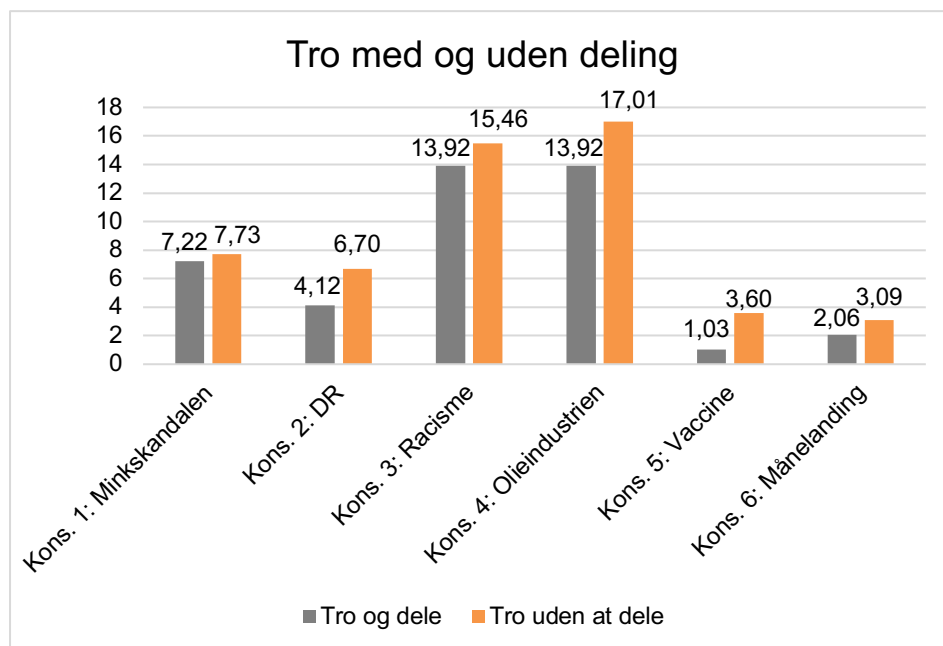
Note. Andele er angivet i procent. n=194.

Som det også blev nævnt i det foregående afsnit, synes der er at være en stærk sammenhæng mellem intentionen om at ville dele en konspirationsteori og at tro på, at denne er sand. Sagt på en anden måde, lader det til, at tilbøjeligheden til at dele konspirationsteoriene i de fleste tilfælde forudsætter, at man tror på, at disse er sande. Denne sammenhæng ser vi ligeledes tydeligt fremgå i figur 7 ovenfor. Til trods for dette, er der alligevel 7 procent af vores samlede stikprøve, der tilkendegiver, at de ønsker at dele konspirationsteorier, som de ikke tror på er sande. Desværre udgør disse 7 procent, i kraft af vores forholdsvist beskedne stikprøvestørrelse, 'kun' 14 respondenter. Idet der er tale om så lille et antal af respondenter, er det svært for os at konkludere noget nærmere om de konkrete respondenter. Hvis det havde forholdt sig sådan, at der var tale om en større stikprøvestørrelse end vores, der samtidig også havde været repræsentativ, havde disse 7 procent efter vores vurdering været et meget markant fund. En lignende undersøgelse i større skala ville derfor potentiel kunne efterprøve, om en lignende andel kan findes i en repræsentativ stikprøve, og derpå forsøge at klarlægge, hvad der karakteriserer disse 7 procent.

Det skal ligeledes påpeges, at det er bemærkelsesværdigt, at den teori, der er mest tilbøjelig til at blive delt, er konspirationsteorien omhandlende MFR-vaccinen. Motivationen, som ligger bag dette, er derfor essentielt at undersøge yderligere. Indeværende speciale lægger op til, at motivationen for at dele konspirationsteorier, man ikke tror på, skal findes i individers antipati mod politiske modstandere. Paradoksalt er det derfor, at den teori, der i størst omfang deles uden tro, er apolitisk af karakter. Dette giver derfor naturligvis anledning til at antage, at det ikke kun er ideologisk betinget antipati, der resulterer i, at nogle respondenter ønsker at dele konspiratorisk materiale, de ikke tror er sandt. Bemærkelsesværdigt er det ligeledes, at vi også finder, at der er en markant andel af respondenterne, som tror på noget, men samtidig ikke deler dette. Dette forhold fremgår af figur 8 nedenfor.

Figur 8

Andele, der tror på de seks konspirationsteorier, sammenholdt med intention om enten at ville dele eller ej.

Note. Andele er angivet i procent. n=194.

Som det også aflæses, findes der ligeledes en andel, der deler noget, som de ikke tror på. Vi kan på baggrund af dette konkludere, at tro og deling dermed ikke hænger uløseligt sammen. Nedenfor vil vi dykke dybere ned i, hvad der karakteriserer disse personer, samt hvad deres motivation er for henholdsvis at dele og ikke at dele ting offentligt på internettet.

4.4 Hvorfor deler vi, og hvorfor lader vi være?

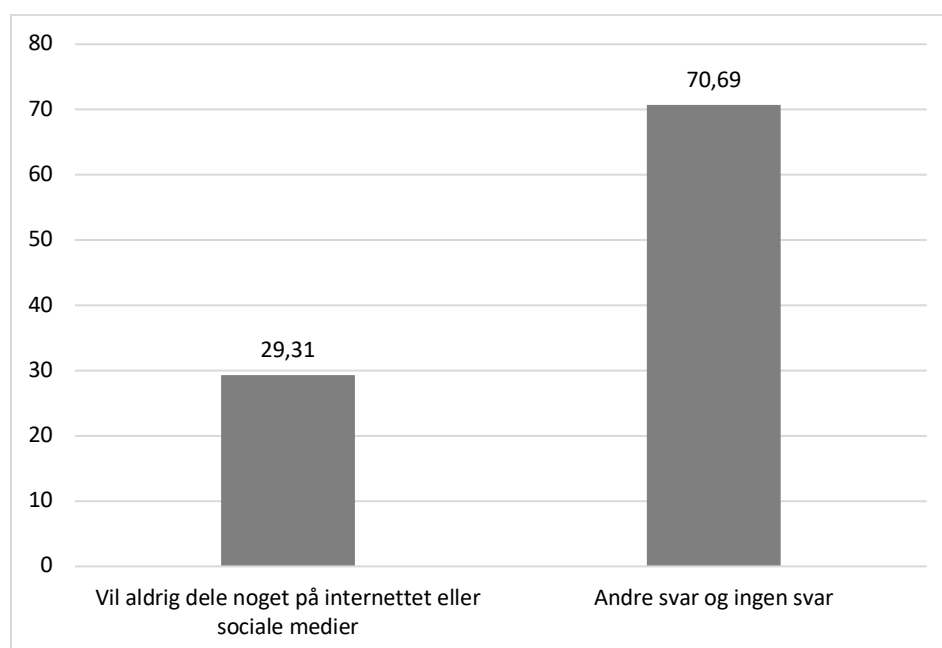
For at opsummere og overskueliggøre analysen og dens resultater, forsøger vi at inddele respondenterne i forskellige typer, der er sigende for deres valg om at dele og deres tro på de konspirationsteorier, som de vil dele. Vi kan indtil nu identificere tre typer af respondenter i vores datamateriale; (type 1) *personen der både tror og deler*, (type 2) *personen der tror uden at dele* og (type 3) *personen der deler uden at tro*. For at komme nærmere det, der karakteriserer disse typer hver især, ser vi på, hvad der adskiller dem, der tror uden at dele fra dem, der både tror og deler.

Dette kan gøres ved at analysere de forklaringer, som respondenterne har afgivet, da de i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet fik muligheden for med egne ord at forklare hvorfor eller hvorfor ikke, de ønsker at dele de seks forskellige konspirationsteorier. Svarene

udgør tilsammen en mængde kvalitative data, der muliggør analyser, som kan tilvejebringe et indblik i, hvad der motiverer respondenternes tilbøjelighed til at dele de forskellige konspirationsteorier. Måden hvorpå denne kodningsproces er gennemført, og hvorledes dataene er blevet en integreret del af vores kvantitative datasæt, er redegjort for i afsnit 3.3.3.6. Vi undersøger nu, hvorledes antallet af respondenter, som ifølge deres egne forklaringer, giver udtryk for, at de kategorisk aldrig deler noget på internettet eller på sociale medier, fordeler sig på de seks forskellige konspirationsteorier. Denne sammenhæng ses nedenfor i figur 9.

Figur 9

Anede, der tror på konspirationsteorier uden at ville dele disse, der tilkendegiver, at de kategorisk aldrig vil dele noget på internettet eller sociale medier.

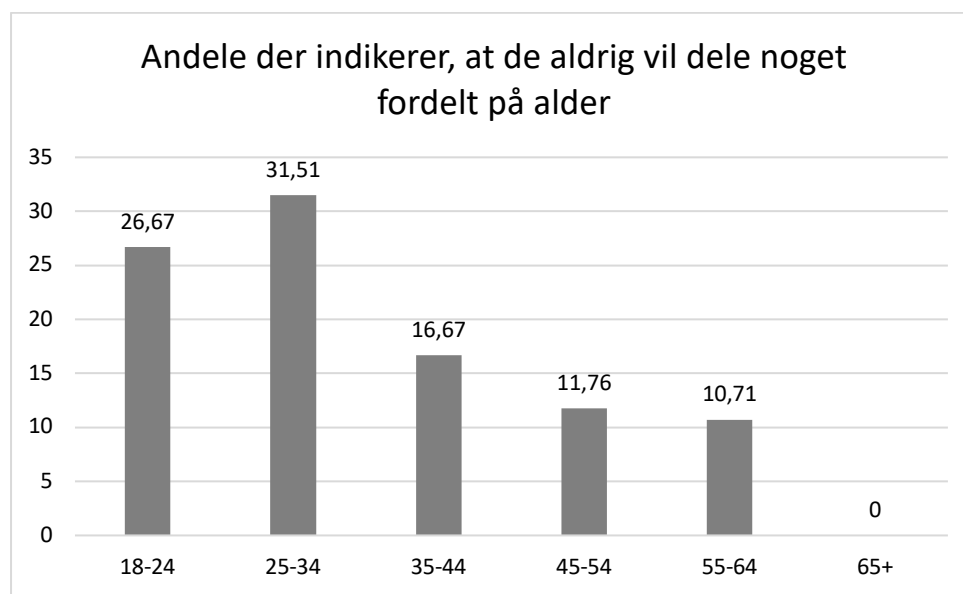
Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=58$, $p=0.155$ (se bilag 3.2 for oprindelige udskrifter).

Som det fremgår af ovenstående figur 9, ses det, at 29,31 procent af de respondenter, der tror på de politiske konspirationsteorier, men som ikke ønsker at dele dem, tilkendegiver, at de kategorisk *aldrig* deler ting på internettet eller på sociale medier. Det skal i den forbindelse påpeges, at der ud af de 211 respondenter, der har besvaret spørgeskemaet frem til og med de åbne svarkategorier, blot er omtrent 47% af disse, som har valgt at efterlade minimum et svar til disse åbne svarkategorier. Antallet af respondenter, som ligeledes ikke ønsker at dele af denne årsag, kan i realiteten derfor være væsentligt højere. Alt andet lige tyder det altså på, at en betragtelig andel af respondenterne kategorisk nægter at dele ting på internettet, selvom de

potentielt er enige i disse. Ved at se nærmere på de respondenter, der tilkendegiver, at de aldrig deler noget på internettet, fremgår det endvidere af figur 10, at denne type af respondenter i høj grad er udgjort af de yngre respondenter.

Figur 10

Andele, der indikerer, at de aldrig vil dele noget, fordelt på alder.

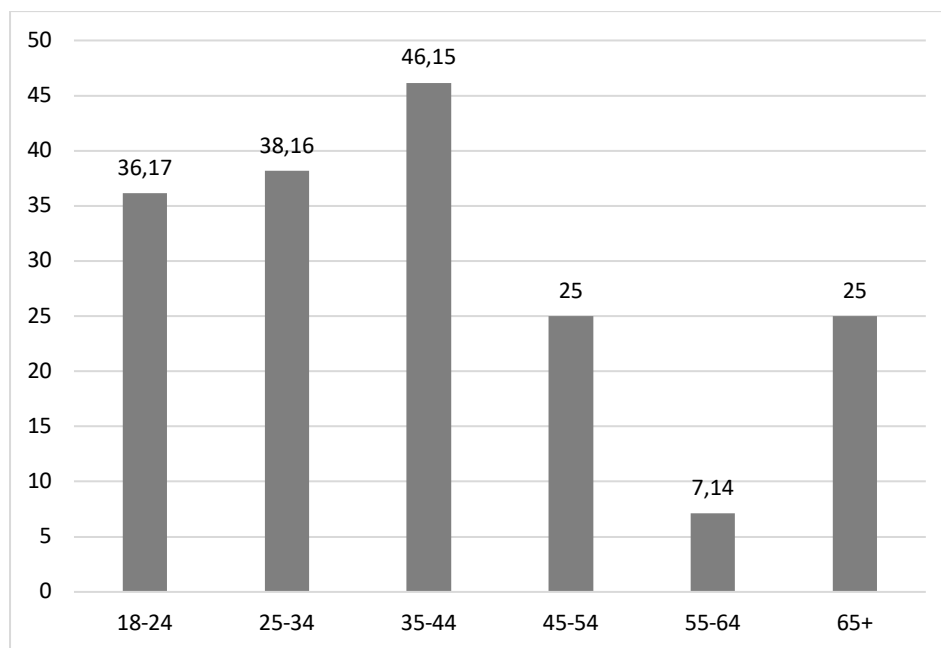
Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=42$, $p=0.087$ (se bilag 3.3 for oprindelige udskrifter).

Det kunne altså tyde på, at der findes en generationskløft i forhold til, hvorledes respondenterne bruger og gebærder sig online, hvilket muligvis kommer til udtryk ved, at de yngre ikke i lige så høj grad som de ældre benytter sociale medier til at signalere deres politiske ståsted. Dette implicerer dermed også, at fokus på den offentlige deling af konspirationsteorier på de internetfora og sociale medier, som vi i vores spørgeskema giver som eksempler, måske ikke er den bedste måde at undersøge de yngre respondenteres delingshensigter. Gennem vores ensidige fokus på delingsaspektet tages der ikke højde for andre mulige måder og kanaler, hvorpå de yngre eventuelt spreder konspiratorisk indhold. Det er ikke utænkeligt, at dette sker via andre platforme som eksempelvis TikTok eller gennem en mere direkte form for kommunikation (eksempelvis via private beskeder), som således ikke er offentligt synligt for alle brugere. Vi kan derfor heller ikke med sikkerhed fastslå, at de yngre er mindre tilbøjelige til at sprede konspirationsteorier, blot fordi det ikke foregår via de samme kanaler, som de ældre generationer gør brug af. Det er vigtigt at understrege, at dette blot er gisninger, som vi

i kraft af vores datasæt ikke kan undersøge og klarlægge nærmere. Jævnfør nedenstående figur 11 ses det ligeledes, at andelen af respondenter, der tror uden at dele, falder markant for respondenter, der er ældre end 44 år, hvilket stemmer overens med førnævnte fund af, at der generelt er flere yngre, der rapporterer, at de kategorisk aldrig deler noget på sociale medier. Det skal dog igen understreges, at de respondenter, der tilkendegiver at de aldrig deler, er et fund baseret på respondenternes besvarelser af de åbne svarkategorier, som langt fra alle respondenter har besvaret. Sammenholdt med figur 10, synes der dog at være en klar sammenhæng mellem alder og tilbøjelighed til aldrig at ville dele noget på internettet eller på sociale medier, uanfægtet af om man tror på de konkrete konspirationsteorier.

Figur 11

Andele, der tror på mindst én konspirationsteori uden at ville dele den, fordelt på alder.

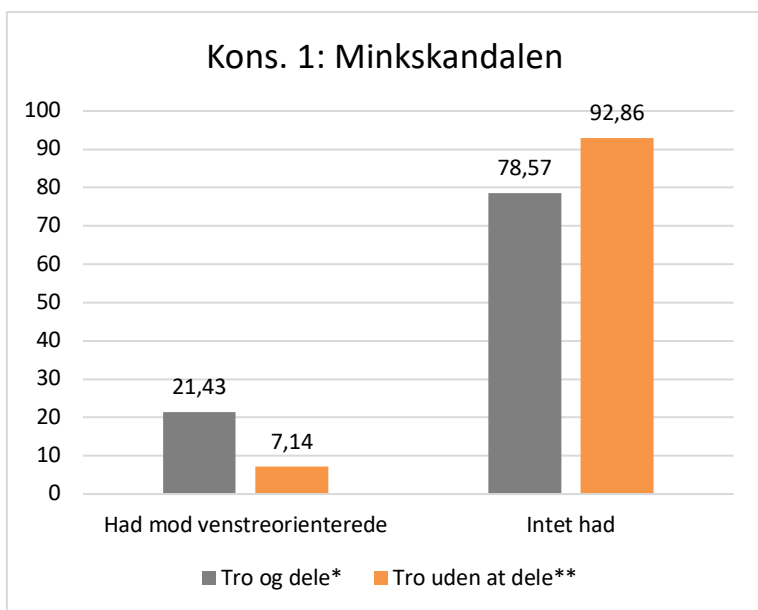
Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=192$, $p=0.0042$ (se bilag 3.4 for oprindelige udskrifter).

Jævnfør vores teoretiske fundament og argumentation samt tidligere forskning på området, kan delingen af politiske konspirationsteorier ses som en konsekvens af motiveret tænkning, der indvirker i et gensidigt påvirkningsforhold med en tiltagende følelsesmæssig polarisering. Vi mener derfor er det nærliggende at argumentere for, at politisk had potentielt også kan føre til delingen af konspirationsteorier, selvom man ikke tror på, at disse er sande. Denne eksakte sammenhæng kan i vores datasæt ikke påvises, da blot en af de i alt 14 respondenter, der vil

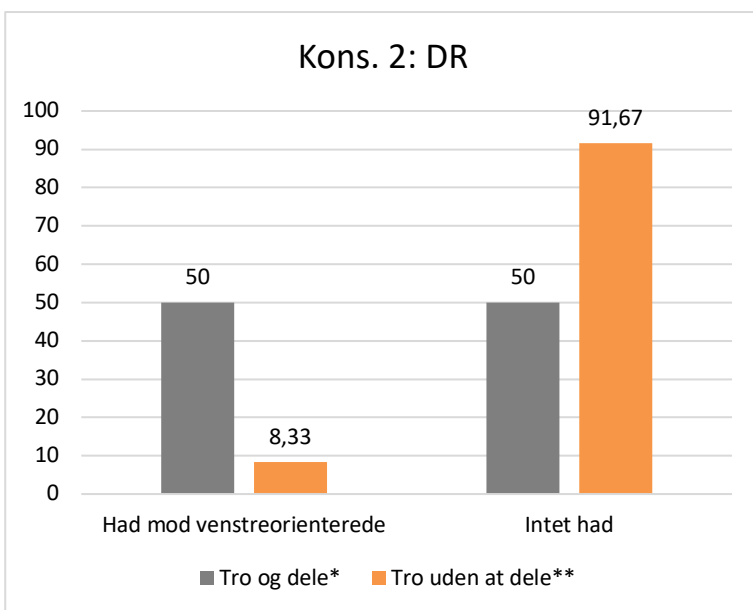
dele en konspirationsteori, som de ikke tror på, tilkendegiver at føle had mod sin politiske modpart. Dog kan vi i stedet se nærmere på, om politisk had er en afgørende faktor, der adskiller sig mellem gruppen af respondenter, der både tror og deler politiske konspirationsteorier og gruppen af respondenter, der kun tror på dem og ikke deler.

Figur 12

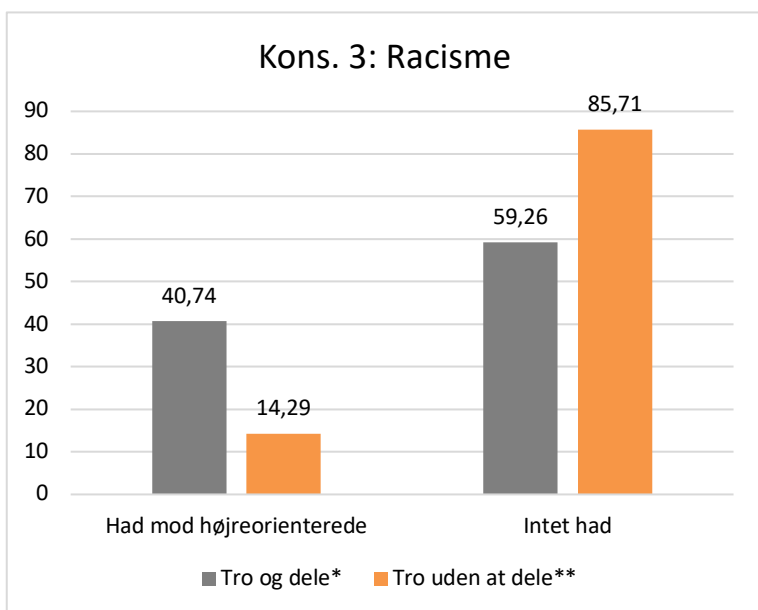
Andele, der tror og vil dele samt andele, der tror uden at vil dele sammenholdt med følelsen af politisk had fordelt på de 4 politiske konspirationsteorier.

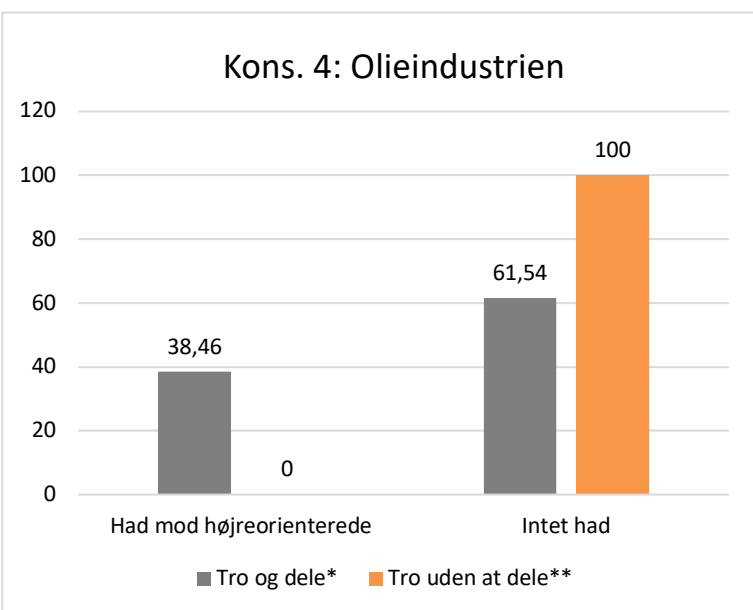
*Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. n=186, *p=0.006, **p=0.761 (se bilag 3.5 for oprindelige udskrifter).*

*Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. n=186, *p<0.001, **p=0.639 (se bilag 3.5 for oprindelige udskrifter).*

*Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. n)188, *p<0.001, **p=0.940 (se bilag 3.5 for oprindelige udskrifter).*

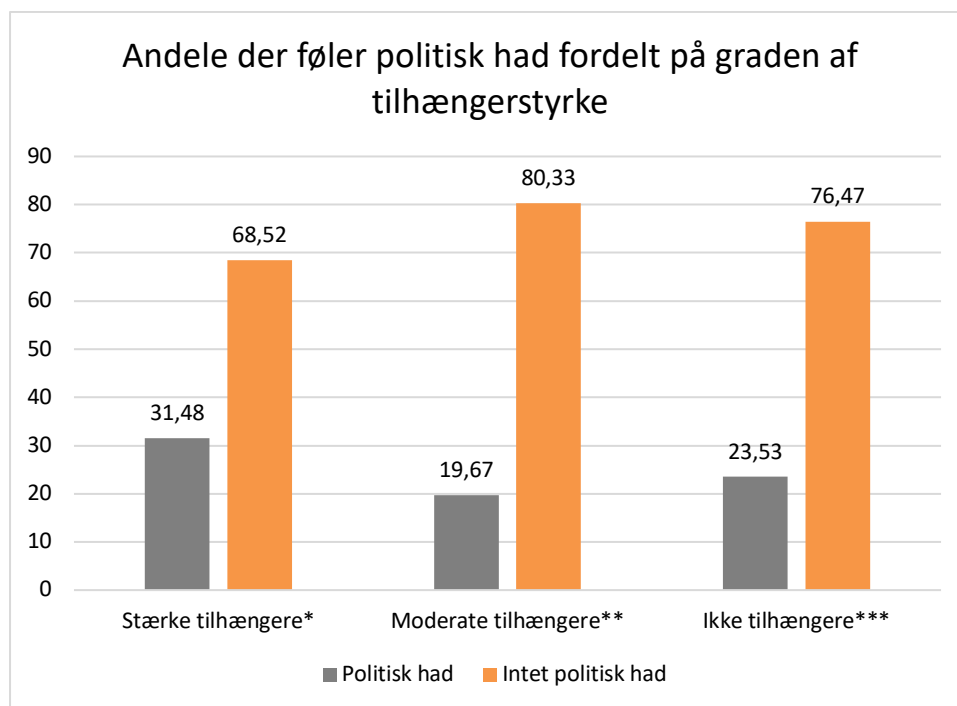

*Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. n=188, *p<0.001, **p=0.385 (se bilag 3.5 for oprindelige udskrifter).*

Som det fremgår af ovenstående figur 12, er der blandt de respondenter, som både tror og deler konspirationsteorier, en markant større andel af respondenterne, der føler had mod deres respektive ideologiske modstandere. Dette peger altså i retningen af, at politisk had kan være en prædiktor for, hvorvidt man er villig til både at tro på og dele politiske konspirationsteorier, der skader politiske modstandere. Disse resultater er i overensstemmelse med fund fra tidligere undersøgelser, som rapporterer lignende sammenhænge (Osmundsen & Petersen, 2019; Miller et al., 2016). I overensstemmelse med tidligere forskning og vores teoretiske argument finder vi ligeledes, at politisk had i større grad er til stede hos de respondenter med den stærkeste bloktilknytning, hvilket fremgår af figur 13. Som det ses, føler omtrent 31 procent af dem, der mener at være stærke tilhængere af en given politisk blok, at disse føler had mod deres respektive modstandere. For de moderate tilhængere er denne andel knap 20 procent. I gruppen udgjort af de respondenter, der indikerer, at de slet ikke føler tilknytning, er der 23 procent, som føler had mod deres ideologiske modstandere. Det skal dog påpeges, at denne gruppe udgøres af langt færre respondenter, hvorfor tallet skal læses med forbehold herfor.

Figur 13

Andele, der føler politisk had, fordelt på graden af tilhængerstyrke til de politiske blokke.

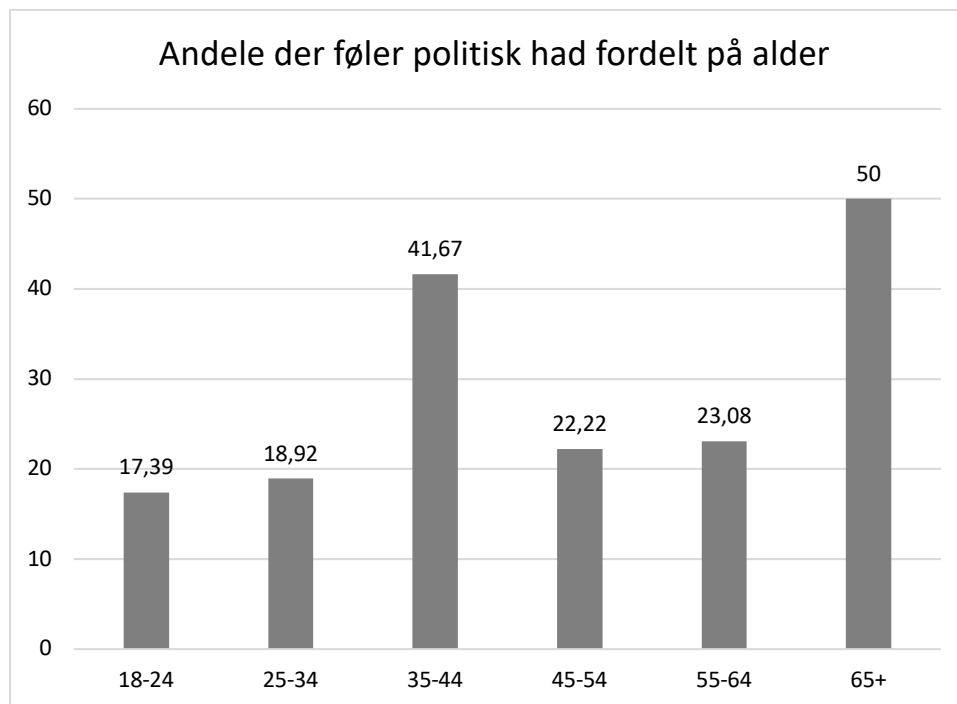

*Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. *n=54, p=0.057. **n=61, p=0.728. ***n=17, p=0.728 (se bilag 3.6 for oprindelige udskrifter).*

For at vende tilbage til ovenstående pointe vedrørende forskellige aldersgruppers forskelligartede tilgange til sociale medier, ses det også af figur 13, at politisk had eksisterer i alle aldersgrupper. Jævnfør figur 12 fremgår det, at der blandt de 65+ årige er 50 procent, der føler politisk had. Dette tal skal dog tolkes med store forbehold for det faktum, at den gruppe udgøres af blot 8 respondenter. Det vil derfor være en misvisende konklusion at antage der nødvendigvis er så markant mange flere i den kategori, der oplever at føle politisk had. Som det ydermere ses, er der langt flere respondenter repræsenteret i de to yngste grupper. Vores tolkning af figuren bliver derfor, at politisk had forefindes i alle aldersgrupper, men at det samtidig ikke lader sig gøre at fastslå i hvor stor grad, dette divergerer mellem de forskellige aldersgrupper.

Figur 14

Anede, der føler politisk had, fordelt på de seks sammenlagte alderskategorier.

Note. Diagram viser resultat af krydstabulering. Andele er angivet i procent. $n=184$, $p=0.201$ (se bilag 3.7 for oprindelige udskrifter).

Politisk had eksisterer altså blandt alle respondenter, hvorfor had ikke entydigt kan ses som værende den eneste forklaring på, hvorfor der generelt er flere yngre, der indikerer, at de aldrig deler noget på sociale medier. Dette foranlediger igen til at tro, at der eksisterer et generationsbetinget element i tilgangen til sociale medier, som denne analyse ikke har taget højde for og derfor ikke kan komme nærmere. Dog synes det plausibelt, at dette er noget der indvirker på, hvorvidt man er tilbøjelig til at dele politiske udsagn på sociale medier. Det synes derfor væsentligt at holde sig for øje i forbindelse med fremtidig forskning på området, at de yngre generationer ganske vel kan radikaliseres i deres adfærd ad andre veje, end dem der hidtil er blevet undersøgt, og som også undersøges i dette speciale.

Slutteligt skal det dog i forbindelse med ovenstående pointe fremhæves, at yngre mennesker ikke deler mindre på sociale medier generelt. Fordelingen af respondenter, der både tror på og deler mindst én teori, er jævnt fordelt over alle aldersgrupper. Ovenstående pointe henvender sig derfor kun til de respondenter, der kategorisk tilkendegiver, at de aldrig deler noget på sociale medier, hvor yngre personer er overrepræsenterede. Derfor findes det, at yngre grundlæggende både deler og tror stort set på samme niveau som alle andre, men at der

ligeledes findes en relativt større andel af personer under 35 år, der aktivt vælger *aldrig* at dele noget på internettet.

5. Konklusion

I dette følgende kapitel præsenteres den samlede konklusion, som vi på baggrund af ovenstående analyser kan drage, med henblik på at besvare specialets problemformulering. Specialets problemformulering, som også blev præsenteret i afsnit 1.1, lyder som følgende:

I hvor høj grad er der en sammenhæng mellem troen på at konspirationsteorier er sande og tilbøjeligheden til at dele disse på internettet?

Som det fremgår af ovenstående analyse, finder vi, at folk i høj grad tror på de konspirationsteorier, de kunne finde på at dele på internettet. Vores primære arbejdsspørgsmål lagde op til at kortlægge en eventuel tendens blandt nogle grupper til at dele konspirationsteorier, som de ikke selv tror på. På baggrund af vores data har en sådan sammenhæng ikke været mulig at fastslå. 7 procent af vores respondenter tilkendegiver, at de er villige til at dele noget, de ikke tror på, men disse 7 procent udgøres af blot 14 respondenter, hvorfor vi ikke kan uddrage noget generelt om disse 14 personers motivation herfor. At 7 procent af respondenterne giver udtryk for, at de vil dele konspirationsteorier, som de ikke tror på, er dog stadig et meget interessant fund, som under alle omstændigheder fastslår at der langt fra er en total og entydig sammenhæng mellem at tro på at konspirationsteorier er sande og tilbøjeligheden til at ville dele dem. Vi vil endvidere argumentere for, at der er tale om en betragtelig andel af respondenterne, som ønsker at dele konspirationsteorier, som de ikke tror på er sande.

Vi finder ligeledes, at cirka 25 procent af vores respondenter indikerer, at de tror på mindst en konspirationsteori, som de endvidere ikke har lyst til at dele på internettet. Størstedelen af disse respondenter udgøres af yngre mennesker under 35 år, hvorfor noget peger på, at tro ikke alene medfører, at man er tilbøjelig til at dele sin holdning på sociale medier.

Vi finder, at tilbøjeligheden til at dele konspirationsteorier, hvad end man tror på disse eller ej, grundlæggende er betinget af politisk had. Dertil er det dog vigtigt at påpege, at politisk had findes i alle aldre, hvorfor det ville være paradoksalt at antage, at nogle generationer kategorisk er mere tilbøjelige til at ville sprede politiske konspirationsteorier. De yngre respondenter indikerer generelt at være mindre tilbøjelige til at dele politiske konspirationsteorier, selv når de tror på, at det er sandt. Man skal dog være påpasselig med at tolke dette som et entydigt udtryk for, at disse slet ikke indgår delingen af politiske budskaber. At vi finder denne sammenhæng, kan potentielt være en konsekvens af, at vi i vores

undersøgellesdesign ikke har inkluderet og undersøgt de kanaler og medier, som denne gruppe af yngre respondenter i højere grad anvender. Et for enøjet fokus på klassiske sociale medier som Facebook, Instagram og Twitter kan potentielt medføre, at en del af de yngre respondenter, der muligvis er til stede på alternative platforme, indikerer, at de aldrig vil dele.

Det kan dog grundlæggende påpeges, at de yngre tilsyneladende er mere selektive i forhold til, hvad de er tilbøjelige til at dele på klassiske sociale medier. Der synes derfor helt basalt at være en fundamental forskel i, hvordan og til hvilket formål man anvender sociale medier afhængigt af alder. Denne distinktion ligger dog udenfor denne undersøgelses sigte, hvorfor vi ikke kan kommentere nærmere herpå, men det er alt andet lige en væsentlig implikation, når man undersøger deling af konspirationsteorier, at man har dette for øje for at sikre, at man indfanger fænomenet i sin helhed.

Opsummerende kan vi på baggrund af ovenstående analyser identificere tre grundlæggende typer af personer på sociale medier. Disse tre typer er følgende.

Dem, der både tror på og deler politiske konspirationsteorier. I overensstemmelse med tidligere forskning er det i langt de fleste tilfælde forudsat, at man tror på de ting, man deler på internettet. Jævnfør vores undersøgelse udgøres denne gruppe i stor grad af borgere, der føler politisk had til deres respektive ideologiske modstandere. Ydermere indikerer det, at disse i højere grad findes blandt de aldersgrupper, der er over 35 år gamle.

Dem, der tror, men ikke deler. Det, der primært adskiller den første type af respondenter fra denne, er deres følelse af politisk had. De, der tror, men ikke deler, føler kun i meget lav grad had til deres politiske modstandere, og dette synes at være en stærk forklaring på, hvorfor man deler politiske konspirationsteorier.

Dem, der deler konspirationsteorier, som de ikke tror på. Som redegjort kan vi på baggrund af vores datamateriale ikke sige meget generelt om disse. Jævnfør ovenstående argumentation ville det synes naturligt, at disse personer i stor grad ville føle politisk had til deres modstandere. Dette er dog i vores data langt fra tilfældet, om end disse fund er med store forbehold i kraft af stikprøvens lille størrelse. På baggrund af det vi har, er der dog ikke belæg for at konkludere netop dette. Dog finder vi en sammenhæng mellem tilbøjeligheden til at dele politiske konspirationsteorier og politisk had generelt set, hvorfor det ville synes paradoksalt, hvis dette ikke også gjorde sig gældende for denne gruppe.

Ydermere findes det, at den teori, der i størst omfang deles uden at tro på denne, er den, der omhandler MFR-vaccinen. Denne er apolitisk af natur, hvorfor motivationen for at dele denne, skal findes andetsteds end at være politisk motiveret. Hvad der konkret er på spil for

disse respondenter, tager vores undersøgelse ikke højde for, hvorfor vi ikke kan komme svaret nærmere.

Opsummerende kan det derfor konkluderes, at der i overvejende grad må siges at være en sammenhæng mellem at tro og dele politiske konspirationsteorier. Vi finder dog samtidig, at hele 7 procent af respondenterne er tilbøjelige til at dele noget, som de ikke tror på. Samtidig finder vi, at cirka 25 procent tror på minimum en konspirationsteori, som de endvidere ikke er tilbøjelige til at dele. Denne sammenhæng kan være et udtryk for et fravær af politisk had rettet mod de ideologiske grupper, den konkrete teori er rettet mod.

Derfor findes der, trods en overvejende sammenhæng mellem tro og deling, ikke en fuldstændig entydig sammenhæng mellem disse. Jævnfør vores arbejdsspørgsmål var specialets primære forventning, at der fandtes en markant andel, der i kraft af politisk motiveret tænkning deler konspirationsteorier, som ikke tror på. Vi kan således konkludere, at denne andel findes, men vi kan givet størrelsen af vores stikprøve ikke fastslå om dette skyldes motiveret tænkning, politisk had eller lignende.

6. Diskussion af resultater

6.1 Stikprøvestørrelse og dens betydning for vores fund

Indeværende speciale er centreret omkring den grundlæggende forventning, at der findes en række individer, der deler politiske konspirationsteorier, som de ikke selv tror på. Hensigten med specialet og designet af spørgeskemaet har derfor været med henblik på at kunne sige noget om, hvad der karakteriserer disse mennesker. Som det fremgår af specialet, har vi i kraft af en meget lille stikprøve ikke haft mulighed for netop dette, hvilket selvsagt medfører en række implikationer for vores analyse.

Først og fremmest har det ikke været muligt at arbejde videre med arbejdsspørgsmålet som konsekvens af, at en række tiltænkte videre analyser ikke har kunne gennemføres, da andelen af de respondenter, der tilkendegiver at ville dele konspirationsteorier, som de ikke tror på kun udgøres af 14 personer. Vi har derfor ikke kunne analysere nærmere på, hvad der karakteriserer denne gruppe af respondenter, som ellers var specialets hensigt. Dette skyldes til dels, at det meget lille antal af respondenter betyder, at vi ikke kan sige noget meningsfuldt om eventuelle effekter, da enkelte outliers eller tilfældigheder blandt respondenterne vil have en disproportional indflydelse på resultaterne, hvorfor disse ikke vil være valide (Clark et al., 2021).

Vores videre analyse er derfor i høj grad præget af, at designet af vores survey har været rettet mod netop ovenstående, hvilket eksempelvis også har bevirket, at nogle af vores variable ikke har kunne anvendes, som vi ellers havde forventet. Det kan i den forbindelse fremhæves, at vores centrale argument fra start har været, at graden af tilknytning til sin politiske identitet vil være en prædiktor for motiveret tænkning, og hvorvidt man oplever politisk had mod sine politiske modstandere. Denne variabel er konstrueret med en aktivering, der opdeler respondenterne på baggrund af deres svar (se eventuelt Bilag 1). Dette bevirker, at graden af tilhørsforhold ikke er samlet i én variabel, men derimod i to forskellige variable. Grundet dette ufordelagtige design har det derfor ikke været muligt at lave en regressionsanalyse, der tester sammenhængen mellem had og bloktilknytning. Dertil skal det dog også nævnes, at som analysen har udfoldet sig, har dette ikke været af stor metodisk betydning. Graden af tilhængerstyrke har som nævnt været set som en prædiktor for, hvorvidt man er tilbøjelig til at dele konspirationsteorier, man ikke tror på. Men da denne del af analysen jævnfør ovenstående ikke har kunnet lade sig gøre at udføre, har det faktum at variabelen udgår været af mindre betydning.

Det skal også påpeges, at vi selvfølgelig er bevidste om eventuelle implikationer, vores stikprøve må have for konklusionens validitet og reliabilitet. Grundet anvendelsen af en bekvemmelighedsstikprøve, har det ikke været muligt at opnå generaliserbarhed af resultaterne. Derudover kan en lille stikprøve som vores også begrænse variationen og dermed validiteten af resultaterne, da man kan have svært ved at identificere eller påvise reelle sammenhænge mellem variablerne, hvilket også afspejles i de p-værdier, som analyserne ovenfor resulterer i. Disse er langt fra i alle tilfælde signifikante, hvorfor vi ikke kan forvente, at de effekter, som analysen afspejler, vil findes i en anden tilfældigt udtrukket stikprøve. Derudover kan en lille stikprøve medføre reliabilitetsproblemer i kraft af en større usikkerhed, der er forbundet med en øget risiko for tilfældige variationer i data. Dette kan resultere i mindre pålidelige eller ustabilt målte værdier. Ved at have et begrænset antal respondenter kan det være svært at afgøre, om resultaterne repræsenterer en reel sammenhæng eller er et resultat af tilfældigheder, idet enkelte respondenter, der eventuelt måtte have misforstået nogle af spørgsmålene, potentielt kan skævvride resultaterne i en relativt stor grad, da disse procentuelt vil udgøre en stor andel af den samlede stikprøve.

Slutteligt er der jævnfør afsnit 3.3.2 en overrepræsentation af henholdsvis yngre mennesker, venstreorienterede og folk med lavere indkomster, hvorfor de konklusioner, der knytter sig hertil, er mere robuste som konsekvens af større datagrundlag. Dette har ligeledes implikationer for generaliserbarheden af rapportens resultater. Som vi dog har nævnt i tidligere afsnit, er hensigten med det indeværende speciale ikke nødvendigvis er at blive i stand til at konkludere noget generelt. I stedet er hensigten at kortlægge, hvorvidt der reelt er en sammenhæng mellem tro og deling af konspirationsteorier og eventuelt, hvad der karakteriserer denne. Dette element har vores stikprøve ikke begrænset. Vores centrale arbejdsspørgsmål og teoretiske udgangspunkt er funderet på et almindeligt forekommende psykologisk fænomen, hvorfor det ville være besynderligt, hvis de tendenser, der forefindes i vores stikprøve, vil være fuldstændig uforenelige med det, man finder i den bredere population. Ligeledes er de dele af vores fund, der relaterer sig til politisk had i overensstemmelse med tidligere forskning på området, hvorfor disses validitet må have en vis robusthed. Den primære begrænsning er og forbliver derfor specialets manglende evne til at sige noget mere om, hvad der ligger til grund for, at nogle mennesker netop vælger at dele noget, de ikke tror på.

6.2 Konspirationsteoriernes formuleringer

Et potentielt problematisk forhold, som vi efter spørgeskemaets distribution er blevet opmærksomme på, er en grundlæggende forskelligartet formulering af de konstruerede konspirationsteorier. Problemet bunder i, at vi i konspirationsteoriene omhandlende venstrefløjen eksplicit anvender ordet “venstrefløjen”, mens vi i konspirationsteoriene omhandlende højrefløjen ikke anvender ordet “højrefløjen”. Den utilsigtede konsekvens af dette kan potentielt være, at anvendelsen af formuleringen i konspirationsteoriene omhandlende venstrefløjen, potentielt kan resultere i aktiveringen af nogle u hensigtsmæssige gruppedynamikker. Dette kan eksempelvis resultere i unaturlige fordelinger i svarkategorierne, idet ideologiske modstandere (højrefløjssvælgere) læser disse formuleringer, hvor ordet “venstreorienterede” indgår i, og med det er i stand til at vurdere, at der er tale om en konkurrerende udgruppe. Det kan således risikere at være de konkrete formuleringer, der påvirker respondenternes svar på, hvorvidt de vil dele konspirationsteoriene eller ej og om de tror på dem eller ej. Endvidere kan formuleringerne også resultere i en form for priming forud for spørgsmålet angående følelsen af afsky og vrede mod ideologiske modparter. Det kan efter indledningsvist at have læst disse formuleringer virke mere nærliggende at udtrykke afsky og vrede mod venstreorienterede. Samtidig kan det også resultere i, at venstreorienterede i meget høj grad erklærer sig stærkt uenige i at kunne finde på at dele og tro på konspirationsteoriene uden at forholde sig til indholdet i konspirationsteoriene, fordi de oplever deres egen indgruppe blive nævnt i formuleringen, og som givetvis optræder i en negativ sammenhæng.

Helt konkret ses det i rapporten, at højreorienterede i højere grad er tilbøjelige til at erklære sig enige i de teorier, der er rettet mod sig selv, end tilfældet er den anden vej rundt. Dette kan potentielt være en konsekvens af ovenstående, hvorfor den relativt større tilslutning til de venstreorienterede teorier (3 & 4) derfor potentielt kan være afledt af ovenstående, og ikke blot være et produkt af at respondenterne grundlæggende finder disse mere plausible.

7. Perspektivering og implikationer

Følgende afsnit har til formål at redegøre for de implikationer, som dette speciale potentielt kan have for forskningsfeltet omhandlende konspirationsteorier. I forlængelse heraf perspektiveres der ligeledes løbende til nye problemstillinger, som fremtidig forskning med fordel kunne tage op til undersøgelse, for at komme sammenhængen mellem troen på konspirationsteorier og delingen af disse nærmere.

7.1 Et nyt segment af delere

Som det fremgår af rapporten, eksisterer der tilsyneladende en række borgere, der er tilbøjelige til at dele politiske konspirationsteorier, de ikke tror er på. Som det ligeledes nævnes, ses den tiltagende spredning af konspirationsteorier både som en konsekvens af, men ligeledes en forudsætning for en tiltagende polarisering, der i stigende grad begynder at manifestere sig i borgernes relation til sine medborgere, og som bliver tiltagende mere negativ. Måden hvorpå man tilgår fænomenet konspirationsteorier afhænger derfor også selvsagt af, hvordan man forstår motivationen for at disse deles. Ifølge eksisterende forskning udlægges delingen af konspirationsteorier som værende stort set entydigt forbundet med dem, der deler disse også tror på, at de reelt er sande. Såfremt delingen af konspirationsteorier foregår velvidende, at disse højst sandsynligt er usande, må den intervention man drager i anvendelse for at imødekomme problemet derfor også potentielt revurderes - i hvert fald, når denne målrettes de borgere, der deler uden at tro. Det er i den forbindelse selvsagt en forudsætning, at man evner at kortlægge, hvad der karakteriserer denne andel af populationen, hvilket vi desværre ikke har haft mulighed for i indeværende speciale. Dog mener vi, at vores sparsomme konklusion bør danne grundlag for, at man fremadrettet holder sig for øje, at motiveret tænkning ikke nødvendigvis udelukkende medfører, at man potentielt begynder at tro på teorierne, men ligeledes at disse deles på trods af, at man ikke tror på dem. Vores argumentation har lydt på, at vi forventer, at de, der deler uden at tro, i større grad er præget af politisk had. Dette har vi ikke kunne finde belæg for i vores analyse, men samtidig har datamaterialet været begrænset i et sådant omfang, at vi heller ikke finder anledning til kategorisk at afvise denne som en potentiel forklaring.

7.2 Forebyggelsen af spredningen

Sammenhængen som vi undersøger og resultaterne heraf, som blandt andet bekræfter, at der findes et betragteligt segment af vores stikprøve, som ønsker at dele konspirationsteorier, som de ikke tror på er sande, har også en række vigtige implikationer for måden, hvorpå man kan bekriige og mindske spredningen af misinformation og herunder også konspirationsteorier på internettet. Som nævnt i indledningen, kan konspirationsteorier sættes i forbindelse med en række yderst problematiske konsekvenser, som i værste fald kan betyde, at fænomenet må anskues som en decideret trussel mod demokratiet, dets processer og institutioner. Den eksisterende litteratur peger i lyset af dette på forskellige måder, hvormed man kan modarbejde spredningen af misinformation. En af de meget omtalte metoder baserer sig på en immuniseringsstrategi, der som regel benytter en tottrinsproces til at forsøge at gøre folk modstandsdygtige overfor forskellige former for misinformation. Kort fortalt forløber processen således, at folk først bliver gjort bevidste om, at der findes en trussel i form af aktører, der ønsker at vildlede dem og påvirke deres holdninger. Derefter præsenteres folk for en række fakta og modargumenter, som forhåbentligt skal gøres deres egne faktabaserede holdninger mere modstandsdygtige overfor udefrakommende påvirkninger (Traberg et al., 2022). Problemet med forebyggende interventioner som disse er, at de baserer sig på en præmis om, at misinformationer som udgangspunkt snyder folk til at tro, at disse er sande, og at folk derefter kommer til at distribuere og videre dele indhold, som de ikke er klar over er usande. Som dette specialets resultater også kan berette, er dette nok også tilfældet for størstedelen af mennesker, idet langt størstedelen af vores respondenter også tilkendegiver, at de ikke vil dele konspirationsteorier, som de ikke tror er sande. Men som vores fund også understreger, så findes der altså også en betragtelig andel af respondenterne, der deler konspirationsteorier selvom de er i stand til at vurdere, at de er usande. For denne type af spredere, der ifølge vores antagelser og i lyset af teorien om politiske motiveret tænkning, deler konspirationsteorier som en form for politisk krigsførelse, vil en immuniseringsstrategi formentlig ikke have nogen effekt, fordi de i forvejen godt er klar over, at indholdet, de deler, er usandt. Hvis denne immuniseringsstrategi bliver den primære måde at modarbejde spredningen af misinformation på, risikerer man, at dette segment af mennesker altid vil eksistere og bidrage til spredningen. Vores resultater understreger vigtigheden af at inddrage dette særlige segment af individer, når man forsøger at udvikle nye måder at bekæmpe spredningen af misinformation på.

7.3 Et generationsskel

Vi finder i vores undersøgelse ligeledes, at yngre respondenter i større omfang fortæller, at de kategorisk ikke deler politisk materiale på internettet og sociale medier, selvom de tror på, at dette er sandt. Som det tidligere er blevet påpeget, indikerer dette for os, at yngre og ældre generationers tilgang til brugen af sociale medier divergerer på afgørende punkter, når det kommer til, hvorvidt og hvordan man er kritisk i forhold til det materiale, man deler på nettet.

De yngre respondenter svar giver i hvert fald anledning til, at disse i større omfang overvejer, hvorvidt de ting de er enige i også fortjener at blive delt på deres sociale medier. Dette kan for os at se knyttes til flere forklaringer. Først og fremmest kan det muligvis være et udtryk for, at de yngre i højere grad forbinder deres ageren på sociale medier med deres selvfremstilling. Deling af kontroversielle udsagn kan derfor karambolere med denne, hvorfor de vælger kategorisk ikke at dele sådanne udsagn. Derudover kan det, som vi tidligere har antydnet, have noget at gøre med, at de helt grundlæggende er til stede på andre platforme end deres ældre medborgere. Når vi i indeværende speciale spørger til tilbøjeligheden til at dele politiske konspirationsteorier, er formuleringen i høj grad rettet mod klassiske platforme som Facebook, Twitter, Instagram etc. Potentielt negligeres betydningen af nyere platforme som TikTok eller foradominerede medier som Reddit, 4Chan og lignende. For sidstnævnte typer er anonymisering af brugerne ofte til stede, hvor offentlig deling af teorier på disse platforme i større grad frakobler bekymringen om ens selvfremstilling fra delingen af konspirationsteorierne. Yngre respondenter, der potentielt deler konspirationsteorier på sådanne platforme, indfanges derfor muligvis ikke i vores og lignende undersøgelser. Et fremtidigt fokus på deling af konspirationsteorier, bør derfor have for øje, at en måde hvorpå man bruger sociale medier og dermed potentielt deler politiske konspirationsteorier kan være meget forskellig blandt forskellige aldersgrupper. Man er i mange andre henseender opmærksomme på forskellene mellem de yngre og de ældre generationers måder at bruge og gebærde sig på internettet, og meget tyder altså på, at man fremover også bør være det, idet man undersøger delingen af politiske konspirationsteorier på internettet.

Referencer

- Andersen, L. B., Binderkrantz, A. S., & Hansen, K. M. (2012). Forskningsdesign. I L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Red.), *Metoder i statskundskab* (2. udg., pp. 66-95). Hans Reitzels Forlag.
- Avramov, K., Gatov, V., & Yablokov, I. (2020). Conspiracy theories and fake news. I M. Butter & P. Knight (Red.), *Routledge Handbook of Conspiracy Theories* (1. udg., pp. 512-524). Routledge. <https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.4324/9780429452734>
- Bangerter, A., Wagner-Egger, P., & Delouvée, S. (2020). How conspiracy theories spread. I M. Butter & P. Knight (Red.). *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*, (1. udg., pp. 206-218. Routledge.
- Bauer, P. C., Bareberá, P., Ackermann, K., & Venetz, A. (2017). Is the Left-Right Scale a Valid Measure of Ideology? *Political Behavior*, 39(3), 553-583.
<https://doi.org/10.1007/s11109-016-9368-2>
- Berezkei, T. (2018). Machiavellian Intelligence Hypothesis Revisited: What Evolved Cognitive and Social Skills May Underlie Human Manipulation. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 12(1), 32–51. <https://doi.org/10.1037/ebs0000096>
- Boyer, P. (2018). Two. What Is Information For? Sound Minds, Odd Beliefs, and the Madness of Crowds. I *Minds Make Societies: How Cognition Explains the World Humans Create* (pp. 66-92). Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/9780300235173-004>
- Brotherton, R., French, C. C., & Pickering, A. D. (2013). Measuring belief in conspiracy theories: The generic conspiracist beliefs scale. *Frontiers in Psychology*, 4, 279. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00279>
- Carlin, R. E., & Love, G. J. (2016). Political Competition, Partisanship and Interpersonal Trust in Electoral Democracies. *British Journal of Political Science*, 48(1), 115-139. <https://doi.org/10.1017/S0007123415000526>

- Clark, T., Foster, L., Sloan, L., & Bryman, A. (2021). *Bryman's Social Research Methods* (6. udg.). Oxford University Press.
- Converse, P. E. (1964). The Nature of Belief Systems in Mass Publics. I D. E. Apter (Red.) *Ideology and Discontent* (pp. 206-261). Free Press.
- De Vaus, D. (2014). *Surveys in Social Research* (6. udg.). Routledge.
- DiMaggio, P., Evans, J., & Bryson, B. (1996). Have American's Social Attitudes Become More Polarized? *American Journal of Sociology* 102(3), 690-755.
<https://doi.org/10.1086/230995>
- Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2011). Does it take one to know one? Endorsement of conspiracy theories is influenced by personal willingness to conspire. *British Journal of Social Psychology*, 50(3), 544–552.
<https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2010.02018.x>
- Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2023). What are conspiracy theories? A definitional approach to their correlates, consequences, and communication. *Annual review of psychology* 74(1), 271-298. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-032420-031329>
- Douglas, K. M., Sutton, R. M., & Cichocka, A. (2017). The Psychology of Conspiracy Theories. *Current Directions in Psychological Science: a Journal of the American Psycho-logical Society*, 26(6), 538–542. <https://doi.org/10.1177/0963721417718261>
- Freeman, D., & Bentall, R. P. (2017). The concomitants of conspiracy concerns. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(5), 595–604.
<https://doi.org/10.1007/s00127-017-1354-4>
- Gelfert, A. (2018). Fake News: A Definition. *Informal Logic*, 38(1), 84–117.
<https://doi.org/10.22329/il.v38i1.5068>

- Giry, J., & Tika, P. (2020). Conspiracy Theories in Political Science and Political Theory. I M. Butter & P. Knight (Red.). *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*, (1. udg., pp. 108-120). Routledge.
- Goertzel, T. (1994). Belief in Conspiracy Theories. *Political Psychology*, 15(4), 731–742.
<https://doi.org/10.2307/3791630>
- Green, R., & Douglas, K. M. (2018). Anxious attachment and belief in conspiracy theories. *Personality and Individual Differences*, 125, 30–37.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.12.023>
- Griskevicius, V, Goldstein, N, Mortensen, C, Cialdini, R. B., & Kenrick D. (2006). Going Along Versus Going Alone: When Fundamental Motives Facilitate Strategic (Non)Conformity. *Journal of Personality & Social Psychology*, 91(2), 281-294.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.2.281>
- Hansen, K. M. (2012). Spørgeskemadesign. I L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Red.), *Metoder i statskundskab* (2. udg., pp. 66-95). Hans Reitzels Forlag.
- Haselton, M. G., Nettle, D., & Andrews, P. W. (2005). The Evolution of Cognitive Bias. I Buss, D. M. (Red.) *The Handbook of Evolutionary Psychology* (Vol. 1) (pp. 724–746). John Wiley & Sons, Inc.
- Brink, L. K., & Hansen, T. F. (2019). Eksisterer der et partipolitisk ”os og dem”? Et surveyeksperimentelt studie af affektiv polarisering i Danmark. *Politik og Økonomi*, 92(3), 10–30.
- Imhoff, R., & Bruder, M. (2015). Speaking (Un)Truth to Power: Conspiracy Mentality as a Generalised Political Attitude. *European Journal of Personality*, 28(1), 25-43.
<https://doi.org/10.1002/per.1930>

- Iyengar, S., & Westwood, S. J. (2015). Fear and Loathing Across Party Lines: New Evidence on Group Polarization. *American Journal of Political Science*, 59(3), 690-707. <https://doi.org/10.1111/ajps.12152>
- Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, Not Ideology: A Social Identity Perspective on Polarization. *The Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405-431. <https://doi.org/10.1093/poq/nfs038>
- Jakobsen, L. F. M., (2012). Kvalitativ analyse: kodning. I L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Red.), *Metoder i statskundskab* (2. udg., pp. 173-187). Hans Reitzels Forlag.
- Jost, J. T., Nosek, B., & Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its Resurgence in Social, Personality, and Political Psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 126-136. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2008.00070.x>
- Jost, J. T., van der Linden, S., Panagopoulos, C., & Hardin, C. D. (2018). Ideological asymmetries in conformity, desire for shared reality, and the spread of misinformation. *Current Opinion in Psychology*, 23, 77–83. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2018.01.003>
- Krastev, I., & Holmes, S., (2019). *The Light That Failed: A Reckoning*. Penguin Books Ltd.
- Kunda, Z. (1990). The Case for Motivated Reasoning. *Psychological Bulletin*, 108(3), 480-498. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480>
- Lantian, A., Muller D., Nurra, C., Klein, O., Berjot, S., & Pantazi, M. (2018). Stigmatized beliefs: Conspiracy theories, anticipated negative evaluation of the self, and fear of social exclusion. *European Journal of Social Psychology*, 48(7), 939-954. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2498>

- Mason, L. (2013). The Rise of Uncivil Agreement: Issue versus Behavioral Polarization in the American Electorate. *American Behavioral Scientist*, 57(1), 140-159.
<https://doi.org/10.1177/0002764212463363>
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1999). A Five-Factor Theory of Personality. I L. A. Pervin. & O. P. John (Red.), *Handbook of personality: Theory and Research* (2. udg., pp. 139-153). Guilford Press.
- Miller, J. M., Saunders, K. L., & Farhart, C. E. (2016). Conspiracy Endorsement as Motivated Reasoning: The Moderating Roles of Political Knowledge and Trust: Conspiracy Endorsement as motivated reasoning. *American Journal of Political Science*, 60(4), 824–844. <https://doi.org/10.1111/ajps.12234>
- Moore, A. (2018). Conspiracies, Conspiracy Theories and Democracy. *Political Studies Review*, 16(1), 2-12. <https://doi.org/10.1111/1478-9302.12102>
- Nesse, R. M. (2001). The smoke detector principle: Natural selection and the regulation of defensive responses. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 935(1), 75–85.
<https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2001.tb03472.x>
- Olsen, P. B., & Pedersen, K. (2018). Encyklopædi for det problemorienterede projektarbejde. I P. B. Olsen & K. Pedersen (Red.), *Problemorienteret Projektarbejde* (5. udg., pp. 327-338). Samfundslitteratur.
- Osmundsen, M., Bor, A., Vahlstrup, P. B., Bechmann, A., & Petersen, M. B. (2021). Partisan Polarization Is the Primary Psychological Motivation Behind Political Fake News Sharing on Twitter. *American Political Science Review* 115(3), 999-1015.
<https://doi.org/10.1017/S0003055421000290>.
- Osmundsen, M., & Petersen, M. B. (2019). Danskernes tro på politiske konspirationsteorier. Om sammenhængen mellem politisk ideologi og konspirationsteorier i Danmark. *Økonomi og Politik*, 92(3), 41–60.

- Park, J. H., & van Leeuwen, F. (2015). Evolutionary Perspectives on Social Identity. I: V. Zeigler-Hill, L. L. M. Welling, & T. K. Shackelford (Red.), *Evolutionary Perspectives on Social Psychology* (pp. 115-125). Springer International Publishing.
- Pennycook, G., Cannon, T. D., & Rand, D. G. (2018). Prior Exposure Increases Perceived Accuracy of Fake News. *Journal of Experimental Psychology. General*, *147*(12), 1865–1880. <https://doi.org/10.1037/xge0000465>
- Petersen, M. B. (2018). Falske nyheders magt: Hvorfor tror vi på dem, hvorfor spreder vi dem? *Økonomi og Politik*, *91*(1), 86-94.
- Petersen, M. B., & Osmundsen, M. (2018). *Hvor udbredt er troen på konspirationsteorier i Danmark?* Arbejdsrapport. Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Raab, M. H., Ortlieb, S. A., Auer, N., Guthmann, K., & Carbon, C.-C. (2013). Thirty shades of truth: Conspiracy theories as stories of individuation, not of pathological delusion. *Frontiers in Psychology*, *4*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00406>
- Swami, V., Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2010). Unanswered Questions: A preliminary investigation of personality and individual difference predictors of 9/11 conspiracist beliefs. *Applied cognitive psychology*, *24*(6), 749-761. <https://doi.org/10.1002/acp.1583>
- Swami, V., Voracek, M., Stieger, S. Tran, U. S., & Furnham, A. (2014). Analytic thinking reduces belief in conspiracy theories. *Cognition*, *133*(3), 572-585. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2014.08.006>
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I W. G Austin & S. Worchel (Red.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole.

- Thomsen, S. R. (2012). Stikprøveudvælgelse. I L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Red.), *Metoder i statskundskab* (2. udg., pp. 66-95). Hans Reitzels Forlag.
- Thórisdóttir, H., Mari, S., & Krouwel, A. (2020). Conspiracy Theories, Political Ideology and Political Behaviour. I M. Butter & P. Knight (Red.). *Routledge Handbook of Conspiracy Theories* (1. udg., pp. 304-316). Routledge.
- Traberg, C. S., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2022). Psychological Inoculation Against Misinformation: Current Evidence and Future Directions. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 700(1), 136-151.
<https://doi.org/10.1177/00027162221087936>
- Trepte, S. (2006). Social Identity Theory. I J. Bryant & P. Vorderer (Red.), *Psychology of Entertainment* (1. udg., pp. 255-272). Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Uscinski, J. E., & Parent, J. M. (2014) *American Conspiracy Theories*. Oxford University Press.
- van Prooijen, J. W. (2017). Why Education predicts decreased belief in conspiracy theories. *Applied Cognitive Psychology*, 31(1), 50-58. <https://doi.org/10.1002/acp.3301>
- van Prooijen, J.-W., Ligthart, J., Rosema, S., & Xu, Y. (2022). The entertainment value of conspiracy theories. *The British Journal of Psychology*, 113(1), 25–48.
<https://doi.org/10.1111/bjop.12522>
- Weiss, A. P., Alwan, A., Garcia, E. P., & Garcia, J. (2020). Surveying fake news: Assessing university faculty's fragmented definition of fake news and its impact on teaching critical thinking. *International Journal for Educational Integrity*, 16(1), 1–30.
<https://doi.org/10.1007/s40979-019-0049-x>
- Zaller, J. R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511818691>